

HANDREIKING

Van polarisatie naar verbinding in buurten

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN
SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN
PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

ABSTRACT

De pluriformiteit van de samenleving is in de afgelopen decennia toegenomen. Dit is niet zonder problemen gegaan, want grotere diversiteit kan de sociale cohesie verminderen en de kans op 'ongewenste polarisatie' in de samenleving vergroten. Die polarisatie manifesteert zich door vervreemding, (wederzijdse) vooroordelen, stereotypering, onbegrip, discriminatie, en uitsluiting. De scherpere tegenstellingen tussen groepen in de samenleving kunnen uiteindelijk resulteren in spanningen en conflicten tussen deze groepen. Ook kan het een toename van de segregatie langs etnische- en religieuze lijnen tot gevolg hebben. Gemeenten, professionele- en maatschappelijke organisaties worstelen met de vraag hoe zij deze 'ongewenste' polarisatie in een vroeg stadium kunnen signaleren, voorkomen en tegengaan. En verbindingen tussen bevolkingsgroepen kunnen bevorderen. Deze handreiking biedt een stappenplan om polarisatie in buurten te signaleren en te verminderen, en verbindingen tussen groepen te versterken.

Aanpak polarisatie moet gebaseerd zijn op goede probleemanalyse

Polarisatie is een complex fenomeen. Om effectief te zijn, moet een aanpak van polarisatie 'precies' zijn en inspelen op de (onderliggende) oorzaken, betrokken groepen, fase, locatie en context. De handreiking biedt tips, tricks, checklists en adviezen voor het maken van precieze analyse en duiding van de problematiek, om te kunnen komen tot een passende aanpak.

De handreiking biedt naast het in kaart brengen van problematiek (vormen polarisatie, oorzaken, betrokken groepen, locaties, fasen) ook informatie en handvatten voor verschillende vervolgstappen:

1. Wat moet er gebeuren om de polarisatie tegen te gaan of te voorkomen (oplossingsrichtingen)?

2. Welke interventies kunnen worden ingezet bij verschillende vormen van polarisatie?
3. Analyse en duiding van 'witte vlekken' in het lokaal beleid om polarisatie te voorkomen. Volstaat het huidige beleid, zijn er intensiveringen nodig, en welke aanpakken passen daarbij?

Versterken van het 'stille midden'

Rode draad in de handreiking is dat een aanpak van polarisatie gefocust moet zijn op het versterken van 'het stille midden in de samenleving' om weerbaarder te zijn tegen polarisatie. Polarisation in etnisch-cultureel-religieus diverse buurten wordt niet in de eerste plaats veroorzaakt door moeilijk te overbruggen tegenstellingen zoals religieuze verschillen of etnische superioriteitsgevoelens, maar wortelt veelal in 'kleine oorzaken' zoals ongemak en fricties tussen bureaus en ervaren onvermogen in de dagelijkse omgang. Dit geeft richting aan de mogelijke oplossingen voor polarisatie in buurten of het voorkomen daarvan, waarbij het verbeteren van de ervaren kwaliteit van het dagelijks contact tussen bevolkingsgroepen belangrijk is. Tevens gaat deze handreiking ervan uit dat voor een effectieve aanpak van polarisatie in buurten het niet altijd nodig is om nieuw beleid te ontwikkelen. Veel oorzaken en risicofactoren voor polarisatie worden reeds geadresseerd door huidig beleid en aanpakken. Wel is belangrijk om dit goed in beeld te krijgen en vast te stellen of en waar intensivering gewenst is.

Stappenplan

De handreiking presenteert een stappenplan om te komen tot een goede analyse van polarisatie en een keuze voor passende interventies. Samengevat gaat het om de volgende stappen:

1. Voorbereiding (signaleren van polarisatie; delen en duiden van signalen).

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

2. Analyse 'polarisatie' in buurten (verschijningsvormen, fase, betrokkenen, locaties, oorzaken, triggers, rol overheid en professionals)?
3. Wat moet er gebeuren om polarisatie te voorkomen of te verminderen (oplossingsrichtingen)?
- 4a. Beleidsdiagnose: match/mismatch tussen problematiek en huidige aanpak.
- 4b. Welke aanpakken/interventies kunt u inzetten?

Praktijkvoorbeelden

De handreiking beschrijft een groot aantal praktijkvoorbeelden van interventies¹ die u kunt inzetten om polarisatie tegen te gaan. Voor alle praktijkvoorbeelden is een beknopte beschrijving opgenomen; voor meer details kan worden doorgelinkt naar online webinformatie.

Analyse-instrument polarisatie voor buurtoverleg

Naast de voorleggende handreiking heeft KIS een aanvullend, praktisch analyse-instrument ontwikkeld. Deze is bedoeld voor buurtprofessionals en wijkcoördinatoren, die gezamenlijk met collega's uit verschillende domeinen (sociaal, veilig, onderwijs, zorg) snel en effectief aan de slag willen om in buurten polarisatie te signaleren, te analyseren en praktische oplossingen te vinden. Het analyse-instrument is een sterk ingekorte versie van de handreiking, waarin het stappenplan door middel van checklists praktisch toepasbaar is gemaakt voor bespreking in (bijvoorbeeld) buurtoverleg.

De volgende categorieën praktijkvoorbeelden worden beschreven om in buurten van polarisatie naar verbinding te kunnen komen:

1. Praktijkvoorbeelden voor verbeteren contact/omgang/begrip in directe woonomgeving.
2. Praktijkvoorbeelden voor bevorderen ontmoeting en begrip (straat-, plein- en buurtniveau).
 - a. Afspraken maken over gedragsregels in de buurt.
 - b. Ontmoeting en begrip in de buurt middels dialoog.
 - c. Bevorderen gemeenschappelijke (buurt)identiteit.
 - d. Ontmoeting en begrip in de buurt (diverse methodieken).
 - e. Verbeteren contact en begrip tussen vluchtelingen en buurtbewoners.
3. Praktijkvoorbeelden voor bevorderen positief gedrag van kinderen en jongeren, rolmodellen, conflicthantering.
4. Praktijkvoorbeelden om sociale controle, collectieve weerbaarheid en basisveiligheid in de buurt te vergroten.
5. Tevens worden enkele praktijkvoorbeelden gegeven van gemeentelijke (wijkoverstijgende) aanpakken/programma's om polarisatie tegen te gaan en verbinding tussen bevolkingsgroepen te vergroten.

¹ In de handreiking wordt gesproken over praktijkvoorbeelden en interventies. Een interventie is bijvoorbeeld 'dialoog' of 'inzet van rolmodellen' om polarisatie te verminderen. Per type interventie geven we meerdere voorbeelden hoe deze in de praktijk wordt ingezet. Dit noemen wij 'praktijkvoorbeelden' van interventies.

INLEIDING

De pluriformiteit van de bevolking in leefstijlen, etnische- en religieuze achtergrond, in opvattingen en competenties en in mogelijkheden en kansen is in de afgelopen decennia op beslissende wijze toegenomen. Dit is niet zonder problemen gegaan, want de grotere (ervaren) diversiteit kan de sociale cohesie verminderen en de kans op 'ongewenste polarisatie' in de samenleving vergroten: vervreemding, (wederzijdse) vooroordelen, stereotypering, onbegrip, discriminatie, en uitsluiting.

Polarisatie in de samenleving kan ook productief zijn. Polarisatie is soms nodig om botsende standpunten, scheidslijnen, conflicterende belangen helder te maken (RMO, 2009). Met ongewenste polarisatie wordt hier bedoeld *de verscherping van tegenstellingen tussen groepen in de samenleving die kan resulteren in spanningen tussen deze groepen en toename van de segregatie langs etnische- en religieuze lijnen* (definitie Rijksoverheid).

De verscherping van tegenstellingen tussen groepen in de samenleving kan uiteindelijk resulteren in spanningen en conflicten tussen deze groepen evenals een toename van de segregatie langs etnische- en religieuze lijnen. Gemeenten, professionele organisaties en maatschappelijke organisaties worstelen met de vraag hoe zij ongewenste polarisatie in een vroeg stadium kunnen signaleren, voorkomen en tegengaan, en verbinding tussen bevolkingsgroepen bevorderen. Deze handreiking biedt een stappenplan om polarisatie in buurten te signaleren en te verminderen, en verbindingen tussen groepen te versterken.

VOOR WIE IS DEZE HANDREIKING?

De aanpak van ongewenste polarisatie is primair een taak voor het lokaal bestuur en richt zich op preventie, signaleren en interveniëren. De gemeente en een scala aan partners (politie, welzijnsinstellingen, scholen, maatschappelijke organisaties) kunnen hierin een rol spelen, waarbij de gemeente een regierol heeft.

Deze handreiking is primair bedoeld voor gemeenten (wijkcoördinatoren/gebiedsmanagers en beleidsambtenaren). Andere doelgroepen die de handreiking kunnen gebruiken zijn:

- Professionele organisaties zoals aanbieders van jongerenwerk, welzijnswerk, opbouwwerk, politie, onderwijsinstellingen, sport (beleidsmakers en leidinggevenden)
- Maatschappelijke organisaties
- Interventie ontwikkelaars
- Lokale politici

Voor eerstelijns (uitvoerende) professionals biedt de handreiking eveneens interessante inzichten en handvatten. Het Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS) zal informatie in de handreiking die relevant is, samenbundelen tot praktisch toepasbare checklists en infosheets voor uitvoerend professionals, op maat gemaakt per werkveld.

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG

OVERZICHT STAPPENPLAN

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING

STAP 2

ANALYSE

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN

VRAGEN EN BEHOEFTE BIJ DE SIGNALERING EN AANPAK VAN (ONGEWENSTE) POLARISATIE

KIS heeft gesproken met beleidsmakers, uitvoerend ambtenaren, professionals, maatschappelijke organisaties en 'interventie eigenaren' over de problematiek van polarisatie. Gemeenten en professionals geven aan vooral behoefte te hebben om te kunnen interveniëren voordat spanningen en eventuele incidenten ontstaan. Gemeenten en professionals vragen zich af of ze bestaande (sentimenten) wel

voldoende in beeld hebben en welke handelingsperspectieven en verbindende initiatieven mogelijk en passend zijn. Wat is er preventief mogelijk? En: hoe kunt u burgers het beste bereiken?

Vragen die leven bij gemeenten, professionele organisaties en maatschappelijke organisaties:

ORIËNTEREN

- Wat is polarisatie?

SIGNALEREN EN DUIDEN

- Hoe kan ik polarisatie (tijdig) signaleren en wat is daarvoor nodig?
- Hoe kan ik interveniëren voordat spanningen ontstaan?

ANALYSE

- Verschijningsvormen, fase, betrokken groepen, locatie, oorzaken en triggerfactoren voor polarisatie in buurten, rol overheid en professionals?

OPLOSSINGS- RICHTINGEN

- Wat kun je doen om polarisatie tegen te gaan, wat zijn de oplossings-richtingen?

MATCH PROBLEMATIEK- BELEID

- In welke mate dekt huidig beleid de problematiek. Wat zijn witte vlekken?

PRAKTIJK- VOORBEELDEN

- Welke mogelijke aanpakken kunnen worden ingezet bij welke typen polarisatie?
- Hoe kom je van polarisatie tot verbinding?
- Wat zijn goede voorbeelden?

De handreiking wil lokale beleidsmakers en professionals ondersteunen om deze vragen te kunnen beantwoorden.

AAN DE SLAG ►

OVERZICHT STAPPENPLAN ►

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ►

STAP 2

ANALYSE ►

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ►

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ►

DOELSTELLINGEN VAN DE HANDREIKING

Analyse en duiding van de problematiek

Polarisatie is een complex fenomeen. Om effectief te zijn, moet een aanpak van polarisatie 'precies' zijn en inspelen op specifieke karakteristieken van (onderliggende) oorzaken, betrokken groepen, fase, locatie en context. Een dergelijke aanpak dient gebaseerd te zijn op probleemanalyse en inzicht in passende oplossingsrichtingen (interventies). De handreiking biedt tips, tricks, checklists en adviezen voor het maken van precieze analyse en duiding van de problematiek, om te kunnen komen tot een passende aanpak.

In aanvulling op het in kaart brengen van problematiek (vormen polarisatie, oorzaken, betrokken groepen, locaties, fasen) biedt de handreiking informatie en handvatten voor verschillende vervolgstappen:

1. Wat moet er gebeuren om de polarisatie tegen te gaan of te voorkomen (oplossingsrichtingen)?
2. Welke interventies kunnen worden ingezet bij verschillende vormen van polarisatie?
3. Analyse en duiding van 'witte vlekken' in het lokaal beleid om polarisatie te voorkomen. Volstaat het huidige beleid, zijn er intensiveringen nodig, en welke aanpakken passen daarbij?

Het is goed om te realiseren dat voor de aanpak van polarisatie in gemeenten niet altijd nieuw beleid of nieuwe interventies nodig zijn. Veel oorzaken en risicofactoren voor polarisatie worden reeds geadresseerd door huidig beleid en aanpakken. Denk bijvoorbeeld aan jeugdbeleid, aanpak jeugdgroepen, sociale cohesiebeleid, integratiebeleid. Wel is het belangrijk om goed in beeld te krijgen welke problematieken en risicofactoren in uw gemeente spelen die polarisatie in buurten kunnen versterken en vast te stellen of en waar intensivering van de aanpak gewenst is.

Gebruikswaarde handreiking voor verschillende doelgroepen

Alle doelgroepen gebruikers

- Het gebruik van de handreiking wil gebruikers meer inzicht geven in wat polarisatie in buurten is, hoe complex polarisatie kan zijn en wat mogelijke oplossingen zijn.
- In gemeenten vinden regelmatig discussies plaats over wat is polarisatie, wat verstaan we eronder, wanneer is sprake van polarisatie en wanneer niet. De checklists in de handreiking beogen eraan bij te dragen dat de analyse van polarisatie en mogelijke oplossingen preciezer, vollediger en eenduidiger is.
- De handreiking wil het besef versterken dat polarisatie veelal 'klein' begint, met onderhuidse fricties, lang voordat sprake is van eventuele incidenten of veiligheidsproblemen.

Wijkcoördinatoren/gebiedsmanagers

Wijkcoördinatoren/gebiedsmanagers zetten beleidsmaatregelen/intensiveringen/ projecten in buurten in. Voor informatie wat in buurten speelt en welke inzet nodig is, is men (mede) afhankelijk van de observaties, kennis, ervaringen van de professionals die dagelijks in de buurt werkzaam zijn, evenals van buurtbewoners. De checklists in de handreiking kunnen wijkcoördinatoren/gebiedsmanagers helpen om 'door te vragen' bij wijkprofessionals en eventueel bewoners op onderliggende ontwikkelingen, problematieken en onderhuidse fricties in buurten, om tijdiger en beter inzicht te krijgen in polarisatie (en niet pas als er incidenten gebeuren).

Uitvoerend professionals in buurten

De handreiking geeft handvatten aan uitvoerend professionals om met andere professionals (zoals in buurtoverleg) gezamenlijk polarisatie op systematische wijze te analyseren/duiden en tot oplossingsrichtingen te komen hoe de polarisatie aan te pakken.

Beleidsambtenaren

De handreiking is een hulpmiddel voor beleidsambtenaren die beleid ontwikkelen (binnen domeinen zoals wijkbeleid, sociaal beleid, veiligheidsbeleid) om de match of mismatch vast te stellen tussen problematiek in buurten die kan leiden tot polarisatie, en het huidig beleid. Waar (bv in welke wijken) wordt wat (problematieken) al door regulier beleid gedekt? Is dit voldoende of is aanscherping gewenst? Ook stelt u vast waar/welke nieuwe aanpakken zijn vereist. Op basis hiervan ontwikkelt u een heldere visie op de aanpak van polarisatie in buurten in uw gemeente. Die duidelijkheid is ook nodig om bestuurlijk draagvlak te kunnen creëren voor de aanpak.

FOCUS EN RODE DRAAD VAN DE HANDREIKING

Als u 'polarisatie' in uw gemeente wilt aanpakken, is het belangrijk om scherp te krijgen *welke vormen van polarisatie* in uw gemeente spelen, en welke vorm van polarisatie prioriteit heeft om aangepakt te worden. De figuur op de volgende pagina laat de complexiteit zien van polarisatieprocessen op lokaal niveau.

Focus op polarisatie met etnisch-culturele dimensie

Deze handreiking gaat uitgebreid in op met name de aspecten van polarisatie die in het schema zijn ingekleurd. Kortgezegd zijn dat de verschijningsvormen, oorzaken en handelingsperspectieven voor ongemakkelijk samenleven en onderhuidse spanningen in buurten waarbij afkomst, identiteit, culturele- en religieuze achtergronden van betrokken bevolkingsgroepen een rol spelen. Polarisation tussen hoog- en laagopgeleiden, arm en rijk, bestuurders/politici versus het 'volk', komen aan bod zover zij een onderliggende verklaring bieden voor (schijnbare) etnisch-culturele polarisatie.

Andere locaties en verschijningsvormen van polarisatie die in uw gemeente kunnen voorkomen worden door KIS toegelicht in het kennisdossier [Van polarisatie naar verbinding](#), waarin u meer informatie kunt vinden over achtergronden en handelingsperspectieven indien sprake is van deze polarisatie in uw gemeente.

De handreiking gaat in op de analyse en aanpak van polarisatie in etnisch-cultureel diverse buurten (dus waar sprake is van contact tussen groepen met verschillende etnische of culturele achtergronden). Polarisation kan zich ook manifesteren in gemeenten/buurten met een weinig etnisch-cultureel diverse bevolking, dus waar geen of weinig contact is tussen groepen met verschillende etnische of culturele achtergronden. Deze polarisation wordt voornamelijk getriggerd door bovenlokale factoren en berichtgeving in (sociale) media. In de handreiking is een aparte sectie opgenomen waarin tips worden gegeven hoe vooroordelen en stereotypen ten aanzien van bevolkingsgroepen kunnen worden verminderd.

Focus op voorkomen van polarisatie

Er kunnen in een polarisatieproces meerdere, opeenvolgende fasen worden onderscheiden. Deze handreiking focust op preventief handelen in de eerste fasen van een polarisatieproces, om (verdere) polarisation te voorkomen. Dat wil zeggen de fasen van rust, ongemak en onderhuidse spanningen. Zie [hier](#) een schema waarin de fasen van polarisation nader worden toegelicht. Het KIS heeft in 2016 de handreiking [Omgaan met maatschappelijke spanningen](#) ontwikkeld, waarin wordt toegelicht hoe kan worden gehandeld bij in de fasen van incidenten en escalatie.

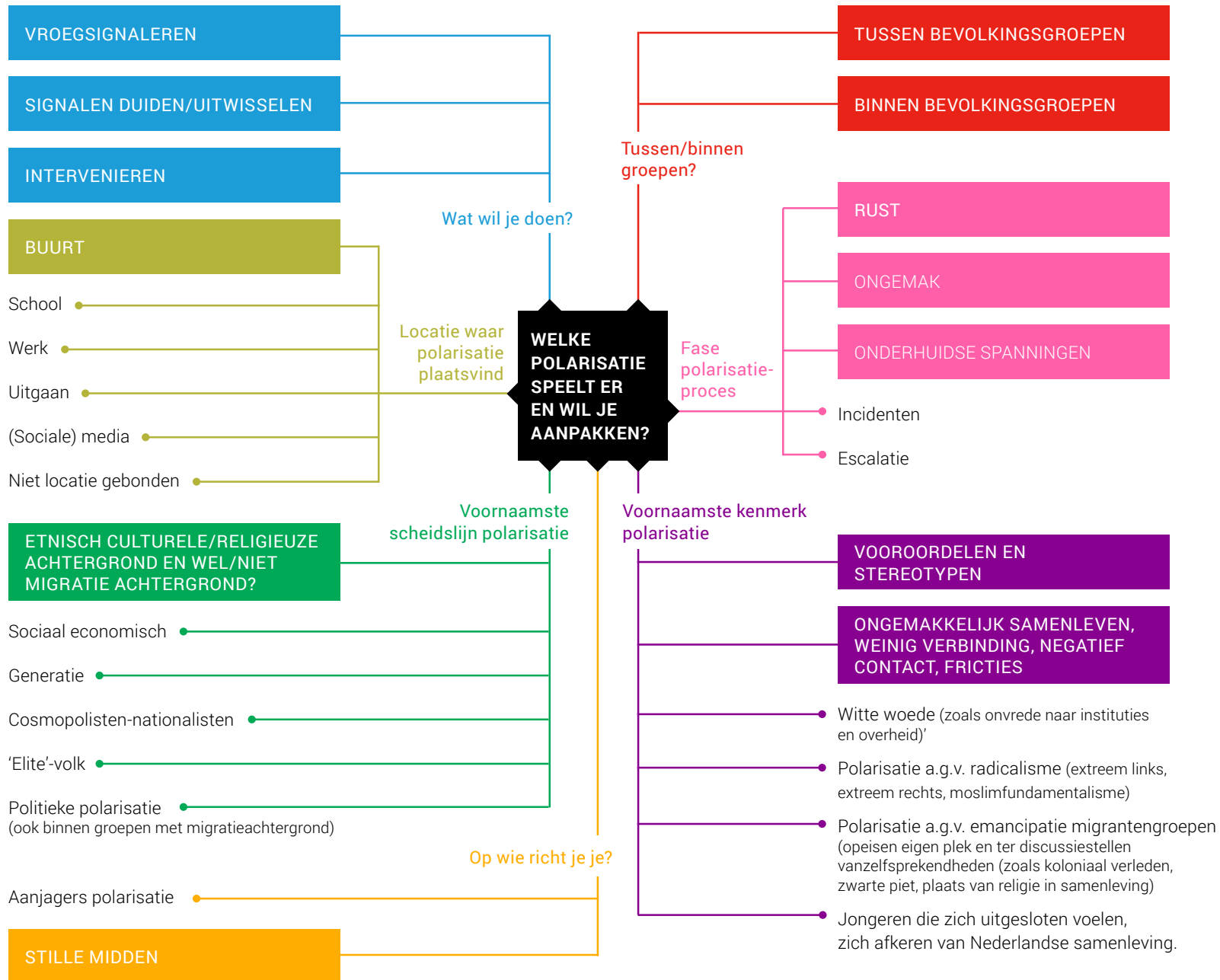
Focus op weerbaarder maken van het stille midden²

In het maatschappelijk debat rondom integratie en migratie is veel aandacht voor uitgesproken opvattingen van de 'polen'. Zij oefenen druk uit op het 'stille midden' om een kant te kiezen (Brandsma, 2016).

² Voor het 'stille midden' zijn ook andere aanduidingen in omloop, zoals 'de zwijgende meerderheid', 'het grijze midden' of het 'veelstemmige midden'.

OVERZICHT VAN DE COMPLEXITEIT VAN POLARISATIE OP LOKAAL NIVEAU

De handreiking gaat in op met name de aspecten van polarisatie die in het schema zijn ingekleurd.

- abstract ▶
- inleiding ▶
- colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1 VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2 ANALYSE ▶

STAP 3 OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4 AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

Deze handreiking richt zich op methoden om het 'stille midden' weerbaarder te maken tegen polarisatie, en om sociale cohesie/binding te versterken. Het 'stille midden' is de grootste groep burgers. Zij nemen in een debat een neutrale positie in. Er zijn meerdere groepen 'in het stille midden'. Sommige burgers denken genuanceerd over een kwestie en wegen voor- en tegenstandpunten af. Anderen doen dat juist niet, de kwestie laat hen onverschillig, zij nemen in feite geen duidelijk standpunt in.

Als de polarisatie toeneemt worden mensen in het stille midden steeds meer gedwongen om een keus te maken er verdwijnt het midden. Interventies om polarisatie tegen te gaan dienen zich te richten op het versterken van de weerbaarheid van 'het midden' tegen de druk vanuit de polen, en moeten dus juist niet op 'polen' of 'aanstichters' gericht worden. Dat zou niet alleen vergeefse moeite zijn, maar juist "brandstof" geven aan een polarisatieproces. In de woorden van Brandsma: *Bevecht niet de polen, maar versterk en bevestig het middenveld. Zodat de zwijgende meerderheid niet overstapt naar de joiners. De pushers en joiners in het debat vinden in het midden namelijk ook hun doelgroep, daar willen ze aanhang werven.*³

De vraag die hieruit volgt (en voor gemeenten, professionals en maatschappelijke organisaties het meest interessant) is nu: hoe kunnen we het "stille midden" met zijn brede diversiteit aan meningen, nuances en identiteiten aanspreken en versterken. Op deze vraag wil de handreiking antwoorden aanreiken. In de handreiking wordt nadrukkelijk aandacht gegeven aan de mogelijkheden om de veerkracht van burgers te versterken in het 'weerstand bieden' aan de extreme geluiden op de polen.

Het 'stille midden' is een 'veelstemmige midden'!

Er wordt veel gesproken over het 'weerbaarder maken van het stille midden' tegen polarisatie. Het is echter een misverstand om te denken dat het 'stille midden' zou bestaan uit min of meer gelijk denkende individuen die een gematigd standpunt innemen, ergens tussen de 'polen' in. Kenmerk van het stille midden is juist de meerstemmigheid van het midden. Deze veelstemmigheid is door KIS inzichtelijk gemaakt in het rapport *Bezorgdheid en Veerkracht*. Veel mensen in het 'midden' maken zich zorgen over de 'etnisch-cultureel diverse' samenleving, maar denken hierover niet 'zwart-wit'. Vrijwel alle mensen in Nederland zien en ervaren zowel positieve- als negatieve kanten aan de (toenemende) culturele en etnische diversiteit in de samenleving.

► Toelichting:

Enerzijds zijn mensen bijvoorbeeld bezorgd over een toenemende tweedeling en spanningen tussen mensen met een migratieachtergrond en mensen met een Nederlandse achtergrond. Anderzijds is bij burgers sprake van optimisme over de veerkracht in de samenleving in het omgaan met verschillen. Hierbij speelt contact met mensen met een andere culturele achtergrond vaak een belangrijke rol. Ook zijn veel burgers optimistisch dat mensen met een migratieachtergrond steeds beter hun plek in de samenleving weten te vinden en dat verschillen en vooroordelen in de toekomst zullen afnemen. Burgers verenigen in zichzelf zowel positieve als negatieve ideeën, beelden en persoonlijke ervaringen over culturele en etnische diversiteit; en zij (h)erkennen hierin vaak ook de nuances en tegenstrijdigheden. Mensen beschikken kortom over een groot aantal 'narratieven' ten aanzien van diversiteit in de samenleving, waardoor zij weerbaarder zijn tegen 'polarisatie' in de samenleving. Voor gemeenten en maatschappelijke organisaties die de veerkracht van de samenleving rond het omgaan met (toenemende) etnisch-culturele diversiteit willen vergroten, is het belangrijk om inzicht te hebben in de beelden, ideeën, gevoelens en ervaringen van burgers, eventuele zorgen en weerstanden, optimisme en positieve ervaringen. Dit kan helpen om op meer effectieve wijze contact te

³ Brandsma, 2016.

leggen en te communiceren met burgers. De beschreven narratieven (140) en toelichtende citaten in het KIS-rapport Bezorgdheid en Veerkracht zijn daarbij een hulpmiddel en kunnen gemeenten en maatschappelijke organisaties ondersteunen. Hiermee kunnen zij het 'midden' versterken tegen ongewenste polarisatie door een meer gedifferentieerde aanpak en communicatie (zoals het kiezen van 'de juiste toon' en herkenbare, aansprekende boodschappen).

OPBOUW VAN DE HANDREIKING

Stappenplan

Het signaleren, duiden, voorkomen of verminderen van polarisatie tussen bevolkingsgroepen in etnisch-cultureel-religieus diverse buurten en het vergroten van verbinding tussen groepen, vereist precieze analyse van oorzaken, betrokken groepen, verschijningsvormen. Voor deze analyse wordt een stappenplan gepresenteerd:

1. Voorbereiding (signaleren van polarisatie; delen en duiden van signalen).
2. Analyse 'polarisatie' in buurten (verschijningsvormen, fase, betrokkenen (actorenanalyse), locaties, oorzaken, rol overheid en professionals)
3. Wat moet er gebeuren om polarisatie te voorkomen of te verminderen (oplossingsrichtingen)?
 - 4a. Beleidsdiagnose: match/mismatch tussen problematiek en huidige aanpak.
 - 4b. Welke aanpakken/interventies kunt u inzetten?

STAP 1 Voorbereiding

In stap 1 krijgt u inzicht in signalering van polarisatie in buurten, het bottom-up ophalen van signalen 'uit het veld', en het delen en gezamenlijk duiden van signalen met collega's. Ook wordt toegelicht hoe u signalen over risicofactoren voor polarisatie kunt verkrijgen vanuit statistische informatie en het bij professionals en burgers ophalen van 'zachte' informatie welke kan duiden op polarisatie.

STAP 2 Analyse

In stap 2 analyseert u polarisatie in de buurten: verschijningsvormen van polarisatie, locaties waar polarisatie zich manifesteert, onderliggende oorzaken en risicofactoren, betrokken groepen (actorenanalyse), 'fasen' in polarisatieprocessen, onderliggende sentimenten voor polarisatie en 'triggerfactoren'. Al deze factoren zijn bepalend voor aanpak die zal worden gekozen om de polarisatie in buurten tegen te gaan, en voor de keuze van een concrete interventie die kan worden ingezet.

- Stap 2.1 Stel vast wat de verschijningsvormen zijn van de polarisatie in de buurt.
- Stap 2.2 Stel vast wat de fase is van het polarisatieproces in de buurt.
- Stap 2.3 Stel vast welke groepen zijn betrokken bij de polarisatie in de buurt.
- Stap 2.4 Stel vast waar in de buurt (locatie) sprake is van polarisatie.
- Stap 2.5 Stel vast wat de oorzaken/ risicofactoren zijn van polarisatie in de buurt.
- Stap 2.6 Stel vast of sprake is van onderliggende sentimenten en triggerfactoren voor de polarisatie in de buurt.
- Stap 2.7 Stel de relatie vast tussen de polarisatie en het handelen/houding van overheid, wijkorganisaties en professionals.

abstract ▶

inleiding ▶

colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN
SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN
PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

STAP 3 Oplossingsrichtingen

Een aanpak om het samenleven tussen bevolkingsgroepen in buurten te verbeteren, richt zich bij voorkeur op het verbeteren van contact en wederzijds begrip tussen groepen, en het vermogen van bewoners om zelf iets aan overlast of ander ongewenst gedrag in de directe leefomgeving te doen, waarmee professionals worden ontlast.

We beschrijven de volgende oplossingsrichtingen voor polarisatie in buurten:

- ▶ Verbeteren contact en wederzijds begrip in de directe woonomgeving.
- ▶ Bevorderen ontmoeting en wederzijds begrip (straat-, plein- en buurniveau).
- ▶ Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren, rolmodellen, conflicthantering.
- ▶ Vergroten sociale controle, collectieve weerbaarheid en basisveiligheid in de buurt en vergroten zichtbaarheid van professionals in de buurt als 'ruggensteun' voor buurtbewoners.
- ▶ Tegengaan van stereotypen en vooroordelen via contact, dialoog, communicatie en 'stem geven aan het stille midden'.
- ▶ Verbeteren van uw informatiepositie (signaleren, ophalen signalen en duiding).
- ▶ Kennisnemen van onderhuidse onvrede en zorgen van buurtbewoners, en hen betrekken om te komen tot 'win-win' oplossingen.

STAP 4 Aanpakken, interventies

In stap 4 beschrijven we allereerst een analyse van de 'match' of 'mismatch' tussen problematiek en de reeds aanwezige aanpakken in buurten. Vervolgens wordt een groot aantal mogelijke praktijkvoorbeelden van interventies beschreven. De praktijkvoorbeelden geven de beleidsmaker en professional inzicht in wat is ontwikkeld en mogelijk kan worden toegepast bij bepaalde problematieken. De praktijkvoorbeelden sluiten aan op de oplossingsrichtingen die in de handreiking worden onderscheiden. Voor alle praktijkvoorbeelden is een beknopte beschrijving opgenomen. Voor nadere details over praktijkvoorbeelden kan worden doorgelinkt naar online webinformatie. Praktijkvoorbeelden zijn geordend naar de oplossingsrichtingen voor polarisatie waarbinnen zij kunnen worden ingezet.

Verantwoording

De informatie en tips in deze handreiking baseren we op meerdere bronnen. We hebben gesproken met beleidsmakers, uitvoerend ambtenaren, professionals, maatschappelijke organisaties en interventie-eigenaren over de problematiek van polarisatie. Tevens heeft KIS (evenals het Verwey-Jonker Instituut en Movisie) in de afgelopen jaren meerdere studies uitgevoerd naar verschijningsvormen, oorzaken en oplossingen voor polarisatie. De kennis uit deze studies, evenals uit andere wetenschappelijke bronnen, is toegepast in deze handreiking.

Met de selectie en beschrijving van de praktijkvoorbeelden wil het Kennisplatform een zo divers mogelijk beeld geven van mogelijke aanpakken. De selectie heeft niet plaatsgevonden op basis van (bewezen) effectiviteit. Dit soort evaluatieonderzoek ontbreekt nog in veel gevallen voor aanpakken die zich richten op het voorkomen van polarisatie. Indien wel sprake is van evaluatie, zullen we dit vermelden bij de interventiebeschrijvingen en verwijzen naar de brondocumenten hiervoor. De praktijkvoorbeelden richten zich op uiteenlopende doelgroepen, hebben diverse doelstellingen en gebruiken verschillende methodes. De selectie vond plaats op basis van inhoud en diversiteit, met als belangrijkste doelstelling te laten zien wat er zoal mogelijk is als het om interventies tegen polarisatie gaat.

INTRODUCTIE

Een effectieve aanpak om polarisatie tussen bevolkingsgroepen te verminderen en verbinding te vergroten, vereist precieze analyse van de problematiek. Om u bij deze analyse te kunnen ondersteunen, heeft KIS een stappenplan ontwikkeld welke u kan helpen om stapsgewijs een analyse uit te voeren. U stelt vast welke polarisatie zich afspeelt in buurten in uw gemeente, wat oorzaken zijn, wie er bij zijn betrokken en welke oplossingsrichtingen en concrete interventies er mogelijk zijn.

1. *Voorbereiding, signalering en duiding*: welke polarisatie speelt in uw gemeente, hoe signaleert u polarisatie, hoe kunt signalen delen en duiden?
2. *Analyse*: wat is/zijn verschijningsvormen, fase, betrokken groepen, locatie en oorzaken van polarisatie in buurten?
3. *Oplossingsrichtingen*: wat kunt u doen om de polarisatie in buurten tegen te gaan, wat zijn de oplossingsrichtingen?
- 4a. *Beleidsdiagnose*: match/mismatch tussen problematiek en huidige aanpak.
- 4b. Welke concrete *interventies* kunt u daarbij toepassen, welke praktijkvoorbeelden van interventies zijn beschikbaar?

Maar nu eerst: vier voorbeelden van polarisatie in buurten

De buurt is bij uitstek het domein waar samenlevingsvraagstukken zich manifesteren die samenhangen met de toegenomen pluriformiteit van de samenleving. In sommige buurten staat het samenleven onder druk. Buurtbewoners voelen zich vervreemd, voelen zich niet (meer)

thuis in de buurt, ervaren ongemak in het contact met buurtgenoten uit andere bevolkingsgroepen, en er zijn (toenemende) tegenstellingen of zelfs spanningen tussen bevolkingsgroepen. Als we spreken over polarisatie of 'spanningen' dan wordt al snel een associatie gelegd met sociale veiligheidsproblemen (incidenten). Maar 'onderhuidse' spanningen (tussen bewoners) komen veel vaker voor dan zichtbare incidenten. Deze manifesteren zich tussen bewoners met andere opvattingen over 'toelaatbaar' gedrag in de openbare- en semipublieke ruimte. Polarisation speelt niet alleen tussen buurtbewoners van 'autochtone, Nederlandse' herkomst en buurtbewoners met een migrantenachtergrond, maar ook tussen buurtbewoners met verschillende migratieachtergronden. Bepalend voor het kiezen van een aanpak is: concentreert de problematiek, die leidt tot polarisatie zich in de directe woonomgeving van buurtbewoners (deel van een straat, woonblokken, galerijen, portieken), of speelt de problematiek in de publieke ruimte (straat, park, winkelcentrum)?

Aan de hand van vier voorbeelden verhelderen we om welke problematieken het kan gaan bij polarisatie in buurten. De eerste casus beschrijft polarisatie zoals die zich kan manifesteren in multiculturele buurten waar sprake is van een opeenstapeling van problemen. Polarisation kan zich ook manifesteren in meer welvarende buurten die te maken krijgen met instroom van nieuwe bewonersgroepen (tweede casus), evenals in buurten (waaronder nieuwbouwbuurten) waar sprake is van een gemengd bestand van huur- en koopwoningen (derde casus). De vierde casus betreft spanningen als gevolg van de instroom van nieuwe groepen in een volksbuurt.

TIP gebruik de vier casussen om het stappenplan te oefenen!
Welke oplossingsrichtingen zijn er, welke interventies zijn mogelijk?

CASUS 1

Polarisatie in multiculturele buurten met opeenstapeling van problemen

In de eerste voorbeeldbuurt staan hoofdzakelijk dicht op elkaar en krap gebouwde naoorlogse portiekwoningen die veelal oud en gehorig zijn. De vernieuwingsplannen voor de buurt zijn opgeschort. Bewoners die zich hadden ingesteld op een tijdelijke of permanente verhuizing, moeten nu in de oude woning blijven. Velen zijn hierover teleurgesteld. Veel inwoners zijn van Marokkaanse en Turkse herkomst en er wonen veel jongeren. Het integratieniveau is beperkt en ook het inkomen van de inwoners is relatief laag. Taalproblemen, achter de voordeurproblematiek en 'overleven' belemmeren de zelfredzaamheid en het contact tussen bewoners om overlast en irritaties zelf op te lossen. De spanningen in de buurt hangen samen met overlast door kinderen en jongeren, met botsende opvattingen over het schoonhouden van de buurt en met spanningen tussen verschillende culturen. Overlastgevend gedrag door kinderen van 8 tot 14 jaar is in de buurt een groot probleem. Kinderen spelen vaak niet harmonieus met elkaar: pesten, ruzies en het recht van de sterkste komen veel voor. Er is te weinig toezicht en correctie van ouders. Een op de drie kinderen durft niet buiten te spelen uit angst voor andere kinderen en jongeren. Jongeren vertonen roekeloos en intimiderend gedrag. Zij zorgen niet

alleen voor geluidsoverlast en vervuiling, maar roepen en fluiten ook meisjes na. Sommige meisjes durven 's avonds de straat niet op. Een deel van die jongeren is moeilijk aanspreekbaar. Mede omdat onder deze jongeren relatief veel 'licht verstandelijk beperkten' zijn. Door 'streetwise' te zijn, camoufleren ze hun beperking. Door intensieve inzet van de politie en gemeente is er inmiddels vooruitgang geboekt ten aanzien van jongerenoverlast. Bewoners bieden afval en (grof) vuil verkeerd aan en gooien hun rommel te makkelijk op straat. Kinderen krijgen hierdoor het verkeerde voorbeeld. Ten aanzien van de portieken heerst bij bewoners de mores 'binnen in huis maken we het schoon, maar de trappen en portieken zijn van iedereen'. Opvallend veel bewoners signaleren wel eens spanningen tussen bewoners van verschillende culturen. Niet alleen tussen autochtonen en bewoners met een niet-westerse achtergrond. Ook tussen verschillende etnische groepen zijn weerstanden. Vaak al vanaf jongs af aan. Toch ervaren niet alle bewoners spanningen. Dat komt vooral door de zelfredzaamheid en weerbaarheid van bewoners, het kennen of kunnen plaatsen van buurtgenoten (publieke familiariteit) en bekendheid met hoe en waar ongewenst gedrag te melden.

abstract ►
inleiding ►
colofon ►

AAN DE SLAG

OVERZICHT STAPPENPLAN ►

STAP 1

**VOORBEREIDING EN
SIGNALERING ►**

STAP 2

ANALYSE ►

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ►

STAP 4

**AANPAK EN
PRAKTIJKVOORBEELDEN ►**

CASUS 2

Spanningen door instroom van nieuwe groepen in een middenklasse buurt

In de tweede voorbeeldbuurt is het criminaliteitscijfer laag. De veiligheidsbeleving van bewoners ligt op een relatief hoog niveau. Toch zijn er volgens bewoners en buurtprofessionals signalen dat ook in deze buurt het samenleven onder druk komt te staan, al blijkt dit (nog) niet uit monitoren en andere geregistreerde databronnen. In de buurt wonen van oudsher veel autochtone Nederlanders. Velen zijn honkvast met vergrijzing als gevolg. Van grootschalige sociale problemen is nauwelijks sprake, er bestaat een redelijk hecht verenigingsleven, en zowel het vastgoed als de openbare ruimte zijn altijd goed onderhouden. In de buurt is relatief sterk sprake van gedeelde normen, waarden en gedrag ten aanzien van wonen en hoe bewoners met elkaar omgaan. Men beschouwt elkaar als 'hetzelfde soort mensen'. Deze gedeelde sociale identiteit wordt gevormd en in stand gehouden door een systeem van 'ongeschreven regels' van gedrag in de publieke en de semipublieke sfeer, zonder dat het nodig is om huisregels naast de lift of in de portieken te hangen. De bestendigheid van deze sociale homogeniteit is echter niet meer vanzelfsprekend.

In delen van de buurt stromen nieuwe bewoners binnen vanuit andere – multiculturele – buurten. De buurt verjongt en verkleurt. De verjonging wordt enerzijds als positief gezien, omdat er meer leven in de buurt komt. Anderzijds nemen hierdoor de risicofactoren voor spanningen toe. Volgens de oudere bewoners hebben de nieuwkomers andere normen en waarden over wat wel en niet kan, en bekommeren zij zich minder om de buurt. Niet alle zittende bewoners blijken hiermee om te kunnen gaan. Daarom reageren deze mensen soms vrij heftig op ongepast gedrag. Het gaat meestal om eenvoudige zaken zoals fietsen die op straat worden geplaatst. Een andere ontwikkeling is de toenemende aanwezigheid van jongeren in het straatbeeld. In het bijzonder oudere bewoners ervaren wel eens spanningen door de aanwezigheid van groepjes jongeren op straat. Het kan hierbij gaan om jongeren die 'er alleen maar staan', maar toch als bedreigend worden ervaren. Langzamerhand ontstaat een breuk tussen de oude groep bewoners die hier al lang woont en de nieuwe aanwas. Dat kan tot meer spanningen leiden in de buurt.

- abstract ▶
- inleiding ▶
- colofon ▶

AAN DE SLAG

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

CASUS 3

Spanningen tussen (sociale) huurders en kopers

In de derde voorbeeldbuurt dateren alle woningen van na 2000. Het grootste deel van de bewoners is autochtoon. Dan volgen Surinaamse Nederlanders, Marokkaanse Nederlanders en bewoners afkomstig uit niet-westerse landen. Naast een groot aandeel hoogopgeleiden met midden- en hogere inkomens, telt de buurt een fors aantal inwoners met lage inkomens uit laaggeschoold werk of uitkering. Bij de bouw is het concept 'wijk zonder scheidslijnen' gehanteerd. Dat houdt in dat er woningen zijn voor verschillende inkomensgroepen (huur en koop), dat er kleine en grotere woningen zijn gebouwd en dat er woningen beschikbaar zijn voor hulpbehoevenden, zoals gehandicapten en mensen met psychiatrische problemen. Deze heterogeniteit, die tot op het niveau van de woonblokken is doorgevoerd, geeft aanleiding voor samenlevingsproblemen. In de buurt is veel irritatie over vuil en rommel. Zowel op straat als in de woonblokken. Ook fungeert de gesloten bebouwing rondom de binnentuinen onbedoeld als klankkast. Leefgeluiden en zelfs gesprekken op normale toon zijn al goed te horen in de boven gelegen appartementen. Daarom ervaart men niet alleen overlast van pratende jongeren op straat, maar

ook van spelende kinderen. Er zijn weinig speelvoorzieningen in de buurt. Hierdoor spelen veel kinderen in de hofjes, in de galmende binnentuinen of in de trappenhuizen en portieken. De overlast van jongeren betreft vooral hinderlijk gedrag en niet intimiderend of crimineel gedrag: rondhangen in groepjes, blowen, vervuiling en het al dan niet onbewust veroorzaken van geluidsoverlast en een onprettige sfeer (ook in het winkelcentrum). De oorzaak van de negatieve beleving ligt in het verwachtingspatroon van veel bewoners. Met name die van bewoners met een midden- of hoger inkomen. Bij de bouw werd de buurt gepresenteerd als 'buiten wonen in de stad'. Hierdoor dachten veel bewoners zich in een rustige nieuwbouwwijk te vestigen waar overlastverschijnselen zoals in andere delen van de stad niet, of veel minder zouden voorkomen. Nu worden zij geconfronteerd met jongeren op straat en de (indirecte) gevolgen daarvan. Veel bewoners met een koopwoning of duurdere huurwoning vinden het moeilijk hen aan te spreken op hun gedrag. De jongeren zelf vinden dat er weinig plekken zijn waar zij terecht kunnen.

abstract ▶

inleiding ▶

colofon ▶

AAN DE SLAG

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN
SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN
PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

CASUS 4

Spanningen door instroom van nieuwe groepen in een volksbuurt

In een volksbuurt met een voornamelijk autochtoon Nederlandse bevolking en een van oudsher hoge sociale cohesie (sommige families wonen al generaties in de buurt) is sprake van een instroom van mensen met andere culturele achtergronden. Er is nauwelijks contact tussen deze autochtone bewoners en nieuwkomers in de buurt. Hoewel er nog geen incidenten hebben plaatsgevonden, broeit het onderhuids in de buurt. Mensen die het kunnen betalen verlaten de buurt, anderen blijven achter en voelen zich 'vervreemd'. Mensen die zij kennen hebben de wijk verlaten, sociale contacten nemen af, men heeft moeite om te wennen aan andere culturen, sommigen voelen zich eenzaam. De achterblijvende buurtbewoners accepteren niet de komst van nog meer gezinnen met een andere culturele achtergrond. Deze gezinnen worden negatief bejegend.

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN

voor analyse polarisatie en selectie van passende interventies

AAN DE SLAG ►

OVERZICHT STAPPENPLAN

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ►

ANALYSE ►

OPLOSSINGSRICHTINGEN ►

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ►

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING

- Complexiteit van polarisatie in gemeenten
- Signalen delen en duiden

STAP 2

ANALYSE POLARISATIE IN BUURTEN

- Verschijningsvormen, uitingsvormen?
- Betrokken groepen, met wie heeft u te maken?
- Locatie?
- Oorzaken, risicofactoren, triggers?

STAP 3

OPLOSSINGS- RICHTINGEN

STAP 4

AANPAKKEN, INTERVENTIES

- In welke mate dekt het huidige beleid de problematiek? Wat zijn witte vlekken?
- Welke concrete interventies kunnen ingezet bij welk type polarisatie?

STAP 1 VOORBEREIDING EN SIGNALERING VAN POLARISATIE

In stap 1 (voorbereidingsfase) verdiept u zich in het signaleren van polarisatie in buurten en het delen en duiden van deze signalen. Het is belangrijk om signalering en duiding gezamenlijk te doen met uitvoerend professionals in de buurten. Het is daarnaast aan te bevelen om ter voorbereiding u ook te verdiepen in de complexiteit van polarisatie in uw gemeente. Waar hebben we het over bij 'polarisatie'? Welke vormen van polarisatie bestaan in uw gemeente, op welke locaties?

Signaleren en duiden

Om polarisatie in buurten te kunnen signaleren en duiden voordat incidenten ontstaan, worden in stap 1 diverse mogelijkheden toegelicht:

- ▶ Gezamenlijk signaleren duiden van polarisatie door buurtprofessionals
- ▶ Gestructureerde signalering en gemeenschappelijke duiding van polarisatie.
- ▶ Uitvragen van informatie bij buurtprofessionals en wijkorganisaties.
- ▶ Uitwisseling van signalen binnen de gemeente, en raadplegen lokale organisaties.
- ▶ Signalen van polarisatie via buurtbewoners.
- ▶ Statistische informatie en informatie uit onderzoeken.

[Klik hier](#) voor een nadere toelichting op het signaleren en duiden van polarisatie in buurten.

STAP 2 ANALYSE

Als sprake is van polarisatie dan kunt in stap 2 verschijningsvormen, oorzaken en oplossingen voor polarisatie in buurten analyseren.

U stelt vast:

- 2.1 Wat zijn de verschijningsvormen van polarisatie in buurten?
- 2.2 In welke fase(n) zitten polarisatieprocessen in buurten?
- 2.3 Welke groepen zijn betrokken bij de polarisatie, met wie heeft u te maken?
- 2.4 Waar (locatie) in buurten is sprake van polarisatie?
- 2.5 Wat zijn oorzaken/ risicofactoren van polarisatie in buurten?
- 2.6 Wat zijn triggerfactoren voor polarisatie in buurten?
- 2.7 Rol overheid/professionals/organisaties bij polarisatie in buurten?

STAP 2.1 Wat zijn de verschijningsvormen van polarisatie?

STEL VAST: welke vorm van polarisatie speelt in de buurt?

Polarisatie in buurten kan voorkomen in drie hoofdvormen:

- ▶ Denken (negatief denken tussen bevolkingsgroepen, vooroordelen)
- ▶ Voelen (ervaren van ongemak, spanningen, irritaties, angst tussen bevolkingsgroepen)
- ▶ Gedrag (ontwijkend gedrag, negatief gedrag, conflicten)

Het tegengaan van bijvoorbeeld negatief denken tussen bevolkingsgroepen in een buurt kan een andere aanpak vereisen dan de aanpak van daadwerkelijk negatief gedrag.

Klik [hier](#) voor de checklist en nadere toelichting op de verschijningsvormen van polarisatie in buurten, en concrete voorbeelden hiervan.

STAP 2.2 Wat is de fase van het polarisatieproces?

STEL VAST: Is de polarisatie in rustfase (weinig contact, onwetendheid), fase van ongemak (ongemakkelijk samenleven, misverstanden, langs elkaar heen leven, vervreemding), fase van onderhuidse spanningen (onbehagen, irritaties, negatieve beeldvorming, toename wij/zij gevoel, groepen vermijden contact), of is er sprake van openlijke incidenten/escalatie?

Klik [hier](#) voor een nadere toelichting op fasen van polarisatie.

STAP 2.3 Welke groepen zijn betrokken bij de polarisatie? (Actorenanalyse)

STEL VAST: Welke groepen zijn betrokken bij de polarisatie in de buurt?

STEL VAST: Is er sprake van specifieke groepen (soms ook individuen) of organisaties in de buurt die een rol spelen bij het ontstaan of versterken van de polarisatie, of juist een (bemiddelende) rol kunnen spelen in het verminderen van de polarisatie? Breng deze in kaart.

De aanpak van polarisatie hangt mede af van welke specifieke groepen zijn betrokken. Bijvoorbeeld, de aanpak van polarisatie waarbij (groepen) jongeren zijn betrokken kan een andere aanpak vereisen dan polarisatie tussen volwassen buurtbewoners met verschillende achtergronden.

Het is belangrijk om in uw analyse van een polarisatieproces betrokken groepen te onderscheiden op meerdere niveaus:

- ▶ Groepen die zijn af te bakenen op basis van demografische factoren (zoals leeftijdsgroepen, nieuw- of oudkomers) of etnisch-culturele-religieuze achtergronden.
- ▶ Subgroepen binnen specifieke (bevolkings)groepen.
- ▶ Groepen burgers op basis van andere kenmerken, zoals politieke - en sociaal-culturele opvattingen
- ▶ Groepen (soms ook individuele buurtbewoners) die een aanjagende rol spelen in het ontstaan of versterken van polarisatie in de buurt, of juist een bemiddelende rol kunnen spelen (actiegroepen, actieve buurtbewoners).
- ▶ Specifieke groepen van buiten de buurt die een rol (kunnen) spelen in het ontstaan, versterken of juist verminderen van de polarisatie in de buurt.

[Klik hier](#) voor de checklist en nadere toelichting op welke groepen betrokken kunnen zijn bij polarisatie in buurten.

STAP 2.4 Waar inde buurt (locatie) is er spraken van polarisatie?

STEL VAST: Is sprake van polarisatie in de directe woonomgeving van buurtbewoners (deel van een straat, woonblokken, galerijen, portieken); in de publieke ruimte (straat, park, speellocaties, sportveldjes, winkelcentrum); of op/rondom locaties die in de buurt zijn gevestigd maar een buurtoverstijgende functie hebben zoals scholen?

[Klik hier](#) voor de checklist en nadere toelichting op locaties waar polarisatie in buurten zich kan manifesteren.

STAP 2.5 Oorzaken en risicofactoren voor polarisatie in buurten

STEL VAST: Welke oorzaken/risicofactoren voor polarisatie spelen in een buurt? In de handreiking worden de volgende oorzaken/risicofactoren nader toegelicht en wordt inzichtelijk gemaakt welke rol deze spelen in polarisatieprocessen:

- ▶ Vervreemding, ongemak, onzekerheid, botsende opvattingen, ongeschreven regels/normen over hoe te gedragen in de buurt ('wat is gewenst gedrag'). Gevoelens van onmacht, onzekerheid of angst om aan te spreken op gedrag.
- ▶ Overlast, brutaal gedrag of straatcultuur van kinderen of jongeren.
- ▶ Verloedering, criminaliteit, stapeling van wijkproblemen.
- ▶ Armoede en achter de voordeur problematiek.
- ▶ (Ervaren) discriminatie, uitsluiting, jongeren die zich afkeren van de samenleving.
- ▶ Aanwezigheid in de buurt van mensen met radicale opvattingen (rechts, links, islamitisch).
- ▶ Historie van de buurt. Na-ijlen van gebeurtenissen die in het verleden hebben plaatsgevonden.

Nota bene: er kan sprake zijn van meerdere oorzaken tegelijkertijd.

[Klik hier](#) voor de nadere toelichting op de oorzaken en risicofactoren voor polarisatie in buurten, en concrete voorbeelden hiervan.

STAP 2.6 Sentimenten en triggers onderliggend aan polarisatie

STEL VAST:

- A. Zijn er dieperliggende sentimenten die polarisatie in een buurt kunnen verklaren?
- B. Wat is de invloed van actuele gebeurtenissen, berichtgeving in (sociale) media en uitspraken van opiniemakers en politici op het (kunnen) ontstaan van polarisatie in buurten?

A. Sentimenten onderliggend aan polarisatie

Wees u ervan bewust dat de oorzaak voor polarisatie in een buurt soms een andere is dan het in eerste instantie lijkt. Polarisation kan worden aangewakkerd door een gebeurtenis terwijl feitelijk deze gebeurtenis niet de oorzaak is van de polarisatie, maar andere, veelal dieperliggende sentimenten.

[Klik hier](#) voor voorbeelden van zulke sentimenten.

B. Triggers voor polarisatie: berichtgeving, uitspraken, gebeurtenissen

Actuele gebeurtenissen (in de gemeente maar ook nationaal of internationaal) kunnen polarisatie tussen groepen in buurten aanwakkeren ('triggeren'). Dit geldt ook voor berichtgeving en gepolariseerde discussies in de media (kranten, televisie) en in de virtuele wereld (sociale media, internet), en voor uitspraken van opiniemakers en politici.

[Klik hier](#) voor de checklist en nadere toelichting op triggers voor polarisatie in buurten, en concrete voorbeelden hiervan.

STAP 2.7 Rol overheid/organisaties/professional bij polarisatie

STEL VAST:

- A. Richt ongenoegen vanuit de buurt zich (mede) op de gemeente en/of organisaties/ professionals die actief zijn in de buurt? Waarom?
- B. Draagt het handelen/ de houding van gemeente en/of organisaties/professionals die actief zijn in de buurt, (ongewild) bij aan de polarisatie in de buurt? Hoe dan?

Het is nuttig om in uw analyse van oorzaken voor polarisatie in de buurt, ook stil te staan bij de mogelijke rol die de overheid hierin speelt. Soms kunnen gemeenten en/of organisaties/ professionals die actief zijn in de buurt -ongewild- bijdragen aan de polarisatie. Bijvoorbeeld als groepen in de buurt het gevoel hebben dat niet naar hen wordt geluisterd of dat zij niet betrokken worden, zorgen/angsten niet serieus worden genomen, dingen worden doorgedrukt 'van hogerhand', of als de wijze en 'toon' van communiceren niet aansluit bij de beleving van de bewoners.

STAP 3 OPLOSSINGSRICHTINGEN

In stap 3 analyseert u welke oplossingsrichtingen mogelijk zijn voor polarisatie in buurten. Interventies in de buurt dienen zich primair te focussen op het verbeteren van de ervaren kwaliteit van het dagelijks contact tussen mensen met diverse etnisch-culturele achtergronden. Dit heeft in buurten meer impact dan in te zetten op het overbruggen van complexe tegenstellingen zoals religieuze- en culturele verschillen of etnische superioriteitsgevoelens.

STAP 3.1 Oplossingsrichtingen polarisatie in buurten

Om polarisatie tussen mensen met diverse etnisch-culturele achtergronden in buurten te verminderen, en verbinding te vergroten, beschrijft de handreiking diverse oplossingsrichtingen voor polarisatie in buurten.

STEL VAST: welke oplossingsrichting komt gezien de uitkomsten van uw analyse in stap 2 het meest in aanmerking voor de aanpak van polarisatie in de buurt?

In de handreiking worden de volgende oplossingsrichtingen toegelicht:

- ▶ Verbeteren contact en wederzijds begrip in de directe woonomgeving.
- ▶ Bevorderen ontmoeting en wederzijds begrip (straat-, plein- en buurtniveau).
 - Afspraken maken over gedragsregels in de buurt.
 - Ontmoeting en begrip in de buurt middels dialoog.
 - Bevorderen gemeenschappelijke (buurt)identiteit.
 - Ontmoeting en begrip in de buurt (diverse methodieken).
 - Verbeteren contact en begrip tussen vluchtelingen en buurtbewoners.
- ▶ Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren, rolmodellen, conflicthantering.
- ▶ Vergroten sociale controle, collectieve weerbaarheid en basisveiligheid in de buurt:
 - Sociale herovering en inzet op vergroten sociale veiligheid.
 - Ruggensteun door zichtbare en aanspreekbare professionals.
 - Integrale aanpak, gebundeld en gebiedsgericht.
 - Probleemgerichte aanpak en verbinden van domeinen.

- ▶ Tegengaan van stereotypen en vooroordelen via contact, dialoog, communicatie en 'stem geven aan het stille midden'.
- ▶ Verbeteren van uw informatiepositie (signaleren, ophalen signalen en duiding).
- ▶ Kennisnemen van onderhuidse onvrede en zorgen van buurtbewoners, en hen betrekken om te komen tot 'win-win' oplossingen.

STAP 3.2 Op welke groepen wilt u zich richten?

De aanpak van polarisatie in een buurt wordt medebepaald door de specifieke groepen die zijn betrokken bij een polarisatieproces.

STEL VAST: Op welke groepen wilt u zich richten voor de aanpak van polarisatie in de buurt?

- Jongeren
- Kinderen 8-14 jaar
- Ouders
- Directe burens, omwonenden in deel van straat, woonblok, galerij, portiek
- Overige buurtgenoten
- Buurtprofessionals
- Statushouders
- Ondernemers, kunstenaars, actieve buurtbewoners
- Andere groepen?

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

ANALYSE ▶

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

STAP 4 SELECTIE VAN EEN PASSENDE INTERVENTIE

STAP 4.1 Match problematiek en beleid

STEL VAST: In welke mate dekt huidig beleid de problematiek. Wat zijn witte vlekken?

Beantwoordt hierbij de volgende vragen:

- ▶ Waar (bv in welke wijken) wordt wat (problematieken) al door regulier beleid gedekt?
- ▶ Is dit voldoende of is aanscherping gewenst?
- ▶ Waar/welke nieuwe aanpakken zijn vereist?

Toelichting: Voor de aanpak van polarisatie in buurten is niet altijd nieuw beleid of nieuwe interventies nodig. In het regulier beleid worden immers al veel problematieken geadresseerd die een rol spelen bij het ontstaan van polarisatie. Denk alleen maar aan beleid gericht op bevorderen sociale cohesie, jeugd- en jongerenbeleid, aanpak overlast, integratiebeleid, aanpak achterstanden, veiligheidsbeleid.

STAP 4.2 Praktijkvoorbeelden van interventies

Het doorlopen van stappen 1 tot en met 3 in het stappenplan heeft criteria gegeven voor het kiezen van passende interventies om te

komen van polarisatie naar verbinding tussen groepen in buurten. KIS heeft een overzicht gemaakt van praktijkvoorbeelden van mogelijke interventies die u hiertoe kunt inzetten.

De praktijkvoorbeelden zijn gecategoriseerd op basis van de in stap 3 toegelichte oplossingsrichtingen. Tevens worden enkele voorbeelden gegeven van gemeentelijke (wijkoverstijgende) aanpakken/ programma's om polarisatie tegen te gaan en verbinding tussen bevolkingsgroepen te vergroten

Per praktijkvoorbeeld wordt toegelicht hoe deze aansluit op de geboden criteria:

- ▶ Op welke onderliggende problematiek(en) het praktijkvoorbeeld zich?
- ▶ Op welke doelgroepen richt het praktijkvoorbeeld zich?
- ▶ Op welke locatie binnen de buurt kan het praktijkvoorbeeld worden ingezet?
- ▶ Binnen welke oplossingsrichting(en) past het praktijkvoorbeeld?
- ▶ Wat zijn de methodieken die binnen het praktijkvoorbeeld worden ingezet?

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING POLARISATIE

Hoe kunt u polarisatie tijdig signaleren voordat incidenten ontstaan? Signalen voor (toenemende) polarisatie kunnen zijn dat in een buurt de verhoudingen tussen of binnen bevolkingsgroepen ongemakkelijker worden, bijvoorbeeld dat er ongemak, onbehagen, irritaties, wij-zij gevoelens, uitsluiting of spanningen plaatsvinden. Signalering kan ook betrekking hebben op een toename van risicofactoren voor het ontstaan van polarisatie in een buurt. Bijvoorbeeld signalen dat de sociale cohesie onder druk staat, de buurt onveiliger wordt, armoede toeneemt of verloedering plaatsvindt.

Belangrijke tips voor signalering en duiding van polarisatie in buurten zijn:

- Je moet het vroegtijdig doen;
- Je moet het samen doen;
- Gebruik verschillende informatiebronnen.

Afhankelijk van uw rol (gebiedsmanager, beleidsambtenaar of uitvoerend professional in de buurt) zijn hiertoe diverse methoden beschikbaar, welke hieronder worden toegelicht.

Gezamenlijk signaleren en duiden van polarisatie door buurtprofessionals

Voor uitvoerend professionals in buurten geldt dat zij het dichtste 'op het vuur' zitten, zij zien en horen uit eerste hand van zich in een buurt afspeelt, wat de sfeer is in de buurt, welke problemen spelen. Het is belangrijk dat signalen over ongemak en spanningen tussen groepen, evenals signalen over problematieken die hieraan ten grondslag leggen, vroegtijdig worden *gedeeld en gezamenlijk geduid* (bijvoorbeeld in een buurtoverleg) tussen de verschillende professionals in de buurt.

KIS heeft hiertoe de checklist 'polarisatie in buurten' ontwikkeld. Dit analyse-instrument is bedoeld voor uitvoerend professionals en wijkcoördinatoren/gebiedsmanagers die aan de slag willen om in buurten *polarisatie* tijdig te signaleren, te analyseren en oplossingen te vinden. De checklist maakt de analysestappen van de handreiking toepasbaar voor gezamenlijke bespreking op een buurtoverleg. Het instrument kunt u toepassen op buurten waarin nog geen sprake is van escalatie of ernstige incidenten. Het beste kunt u de checklist gezamenlijk doorlopen met collega's uit verschillende domeinen (sociaal, veilig, onderwijs, zorg).

De opbrengsten van het doorlopen van de checklist zijn:

- ▶ Bewustwording wat polarisatie is. Analyse van polarisatie (verschijningsvormen in de buurt, locaties van polarisatie in de buurt, actorenanalyse van betrokken groepen bij de polarisatie, oorzaken en triggerfactoren) vanuit verschillende invalshoeken, waardoor een vollediger beeld wordt verkregen.
- ▶ Naast analyse van problemen ook analyse van goede voorbeelden, positieve krachten en kansen in de buurt.
- ▶ Inzicht in oplossingsrichtingen om van 'polarisatie' naar 'verbinding' te komen in de buurt.
- ▶ Uitwerken van de aanpak. Match problematiek en huidig beleid. Voldoet huidige beleid, zijn de juiste partijen betrokken en actief, of is aanvullend of intensiever beleid nodig? Selectie van mogelijke interventies.
- ▶ Inzicht in mogelijke verbeterpunten in vroegsignalering en duiding van polarisatie.

abstract ▶
inleiding ▶
colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

VOORBEREIDING EN
SIGNALERING

ANALYSE ▶

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

AANPAK EN
PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

Gestructureerde signalering en duiding van polarisatie

Het kan in een buurt soms gewenst zijn (vooral als in een buurt veel verschillende problematieken spelen en het risico op spanningen aanzienlijk is) om *structureel* een signaleringsstructuur op te zetten waarin buurtprofessionals vanuit het sociale – en veiligheidsdomein informatie systematisch delen, analyseren en gefundeerde keuzes maken. In deze handreiking wordt hiertoe een Gestructureerde Signalering en Aanpak Onrust en Spanningen⁴ (kortweg SAMOS) voorgesteld. De SAMOS is een nadere uitwerking van het zogenoemde Sociaal Calamiteiten Plan (SCP), waarbij de focus ligt op vroegsignalering van sociale spanningen en onrust. De SAMOS⁴ biedt niet alleen signaleerders een structuur om eventueel signalen naar door te verwijzen (bottom up), maar kent een tweerichtingsverkeer, welke ook aansturing van (gerichte) signalering mogelijk maakt (top down). Een reëel doel van een SAMOS is in samenwerking met ketenpartners te komen tot een gestructureerde vroegtijdige signalering van maatschappelijke spanningen en (risico's voor) sociale calamiteiten in uw gemeente.

Uitvragen van informatie bij buurtprofessionals en wijkorganisaties

Krijgt u als *wijkcoördinator/gebiedsmanager* of *beleidsambtenaar* van de buurtprofessionals en – organisaties voldoende informatie (vroegtijdig, helder en compleet) over polarisatie (inclusief ontwikkelingen en risicofactoren) in een buurt (of: buurten in het algemeen)? Tip: verzamel informatie en ervaringen bij de organisaties/ professionals die werkzaam zijn in de buurt (zoals welzijnswerk, zorg, jeugd- en jongerenwerk, wijkagenten, corporaties). Organisaties en professionals in een buurt beschikken samen over een enorme hoeveelheid informatie op wijk-, buurt en zelfs blokniveau. Het gaat daarbij niet alleen om harde informatie (zoals cijfers over bijvoorbeeld armoedeproblematiek, criminaliteit, huiselijk geweld, aantal bewoners met GGZ-problematiek), maar ook om zachte informatie (eigen observaties, casuïstiek, 'niet pluis gevoelens' en 'verhalen uit de buurt e.d.).

Om uw informatiepositie te versterken, is het dus aan te bevelen om uitvoerend professionals of wijkorganisaties te betrekken bij het identificeren van polarisatie in buurten. Dit kan op verschillende manieren:

- a) Uitvragen van buurtprofessionals en wijkorganisaties. De kennis van wijkprofessionals over polarisatie in de buurt moet bij u terecht komen. Om een helder beeld te krijgen van aard, oorzaken en oplossingen voor de polarisatie is het belangrijk om gedetailleerd door te vragen over de aard, oorzaken, betrokken groepen en mogelijke oplossingen voor polarisatie. De checklist 'polarisatie in buurten' kan hiervoor een hulpmiddel zijn.
- b) Opzetten van een signaleringsstructuur in een buurt voor een gestructureerde uitwisseling en gezamenlijke duiding van signalen van polarisatie en onderliggende problematieken, zoals beschreven in de alinea 'Gestructureerde Signalering en Aanpak Onrust en Spanningen'. U kunt als wijkcoördinator/gebiedsmanager of beleidsambtenaar contact onderhouden met de buurtprofessionals binnen deze signaleringsstructuur.

Uitwisseling van signalen binnen de gemeente, en raadplegen sleutelfiguren en lokale maatschappelijke organisaties

Polarisatie kent zowel elementen van openbare orde & veiligheid, als van sociale thema's zoals diversiteit, segregatie, individuele en collectieve weerbaarheid, sociaal beleid of wijkbeheer. Een effectieve aanpak van polarisatie kan worden belemmerd door een gemis aan een breed gedragen visie en duiding. Tip voor *wijkcoördinatoren/ gebiedsmanagers* of *beleidsambtenaren*: breng binnen de gemeente diverse ambtenaren (waaronder sociaal domein en veiligheidsdomein, beleidsambtenaren én wijkcoördinatoren) bijeen om *samen* kennis en signalen uit te wisselen en mogelijke aanpakken te bespreken. Ook is het zinvol hierover een aantal (potentiële) sleutelfiguren en lokale maatschappelijke organisaties te raadplegen.

4 Ron van Wonderen en Rob Witte (2016).

Signalen van polarisatie via buurtbewoners

Professionals hebben niet altijd zicht op spanningen in buurten als er geen incidenten zijn. Het zijn de bewoners die het beste kunnen aangeven of er in hun buurt spanningen heersen en waarom. Tip: ga in gesprek met buurtbewoners om onderhuidse polarisatie vroegtijdig te signaleren. In deze handreiking beschrijven we enkele hulpmiddelen die u kunnen helpen op effectieve wijze in gesprek te gaan met buurtbewoners.

Statistische informatie en informatie uit onderzoeken

Op gemeentelijk niveau is statistische informatie en kwantitatieve onderzoeksinformatie (monitoring) beschikbaar die inzicht geeft in de aanwezigheid van risicofactoren voor polarisatie in buurten. Voor het (vroegtijdig) signaleren en duiden van maatschappelijke onrust en spanningen door middel van onderzoek of statistische informatie zijn meerdere mogelijkheden:

- ▶ Het signaleringsinstrument 'spanningen in buurten' kunt u gebruiken om op buurtniveau te meten of buurtbewoners spanningen ervaren en wat de oorzaken zijn voor deze spanningen (zoals jongerenoverlast, verschillende opvattingen over het schoonhouden van de buurt, botsende normen en waarden, botsende omgangsvormen).

- ▶ Spanningen in buurten kunnen ook vroegtijdig worden gesignaleerd door de in buurten aanwezige risicofactoren te kwantificeren. Hierdoor wordt het mogelijk om buurten te identificeren met een bovengemiddelde kans op het ontstaan van spanningen in de (nabije) toekomst. Veel risicofactoren voor spanningen kunt u vaststellen op basis van monitorgegevens en statistische informatie. Deze 'risicofactorenanalyse' bestaat uit vier stappen (1. Inventarisatie beschikbaarheid gegevens over risicofactoren; 2. risicofactoren per buurt in beeld brengen; 3. Risicofactorenbenadering; 4. Beleidsdiagnose: match risicofactoren en beleid). Een uitgebreide toelichting op deze vier stappen vindt u hier.

STAP 2

ANALYSE

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG	▶
-------------	---

OVERZICHT STAPPENPLAN	▶
-----------------------	---

STAP 1	
VOORBEREIDING EN SIGNALERING	▶

STAP 2	
ANALYSE	▶

Verschijningsvormen	▶
Fasen	▶
Actorenanalyse	▶
Locaties	▶
Oorzaken	▶
Triggers	▶
Rol overheid & professionals	▶

STAP 3	
OPLOSSINGSRICHTINGEN	▶

STAP 4	
AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN	▶

STAP 2.1 VERSCHIJNINGSVORMEN VAN POLARISATIE IN BUURTEN

STEL VAST: Wat is de verschijningsvorm van de polarisatie in de buurt?

VERSCHIJNINGSVORMEN VAN POLARISATIE IN BUURTEN		CHECKLIST
	Polarisatie in buurten: voorbeelden van denken, voelen en gedrag	
Denken	<ul style="list-style-type: none">• Bevolkingsgroepen denken niet positief over elkaar.• Bevolkingsgroepen hebben negatieve stereotypen en vooroordelen over elkaar. Welke zijn dat? Waar komen deze vooroordelen vandaan?	
Voelen	<ul style="list-style-type: none">• Buurtbewoners voelen zich vervreemd, voelen zich niet (meer) thuis in de buurt.• Buurtbewoners ervaren ongemak in het contact met buurtgenoten uit andere bevolkingsgroepen.• Buurtbewoners ervaren irritaties t.a.v. buurtgenoten uit andere bevolkingsgroepen (bv vanwege 'botsende' gewoonten, omgangsvormen, of toelaatbaar gedrag in de openbare en semipublieke ruimte).• Buurtbewoners voelen zich onzeker over hoe buurtgenoten uit andere bevolkingsgroepen aan te spreken op (ongewenst) gedrag en welke reacties te verwachten.• Buurtbewoners ervaren spanningen of angst naar buurtgenoten uit andere bevolkingsgroepen.	
Gedrag	<ul style="list-style-type: none">• Buurtbewoners ontwijken contact met buurtgenoten uit andere bevolkingsgroepen uit ongemak of onzekerheid.• Buurtbewoners ontwijken contact met buurtgenoten uit andere bevolkingsgroepen uit angst.• Buurtbewoners ontwijken bepaalde plekken in de buurt (bv waar hangjongeren zijn).• Negatief gedrag, incidenten jegens andere bevolkingsgroepen (schelden, bekladdingen, vernielingen).	

Toelichting

Polarisatie in buurten kan voorkomen op drie niveaus:

1. Denken (cognitief): negatief denken tussen groepen, vooroordelen
 2. Voelen (emotie: ervaren van ongemak, spanningen, irritaties, angst tussen groepen
 3. Gedrag: ontwijkend gedrag, negatief gedrag tussen groepen
- In fasen van 'rust', 'ongemak' en 'onderhuidse spanningen' kan

sprake zijn van negatief denken tussen bevolkingsgroepen (cognitie), vervreemding, ervaren van ongemak of irritaties (emotie). In de fase van escalatie en conflict kan ook sprake zijn van angst (emotie) en ontwijkend of negatief gedrag tussen bevolkingsgroepen. Hoe deze 'hoofdvormen' van polarisatie zich concreet manifesteren, hangt mede af van de locatie in de buurt, de groepen die zijn betrokken bij de polarisatie, en de oorzaken voor de betreffende polarisatie.

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

- Verschijningsvormen ▶
- Fasen ▶
- Actorenanalyse ▶
- Locaties ▶
- Oorzaken ▶
- Triggers ▶
- Rol overheid & professionals ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

STAP 2.2 WAT IS DE FASE VAN POLARISATIE

Stel vast: in welke fase is een polarisatieproces in een buurt? Polarisation kan zich op verschillende locaties in een buurt in een andere fase bevinden.

FASEN VAN POLARISATIE		CHECKLIST
	Polarisatie in buurten: fasen en voorbeelden	
FASEN	Voorbeelden	
Rust	<ul style="list-style-type: none"> • Er is nog geen sprake van polarisatie, maar zijn er risicofactoren in de buurt aanwezig. Er is weinig contact tussen bevolkingsgroepen, en onwetendheid over elkaar. 	
Ongemak	<ul style="list-style-type: none"> • Ongemakkelijk samenleven, misverstanden, langs elkaar heen leven, gevoelens van vervreemding. 	
Onderhuidse spanningen	<ul style="list-style-type: none"> • Het wordt 'ongezelliger'. Gevoelens van onbehagen, irritaties tussen groepen. Negatieve wederzijdse beeldvorming. Versterking van wij/zij gevoel en toename discriminatie. Ervaren van overlast of spanningen. Vermijdingsgedrag. 	
Incidenten	<ul style="list-style-type: none"> • Het 'schuurt'. Polarisation uit zich in gedrag. Er zijn incidenten en confrontaties (bv schelden, bekladding). 	
Escalatie	<ul style="list-style-type: none"> • Incidenten worden structureel, daderschap en slachtofferschap gaan heen en weer. 	

Toelichting

In een polarisationproces kunnen meerdere, opeenvolgende fasen worden onderscheiden. De fase van polarisation in buurten is medebepalend voor de keuze van een passende interventie. Deze handreiking focust op preventief handelen in de eerste drie fasen van een polarisationproces (rust, ongemak en onderhuidse spanningen). Als

u in een buurt te maken hebt met (openlijke) incidenten of escalatie van polarisation, raadpleeg dan voor handelingsperspectieven de KIS-handreiking Omgaan met maatschappelijke spanningen, voor tips en tricks hoe incidenten in de buurt te duiden, informatie te delen en tot een gemeenschappelijke aanpak te komen.

STAP 2.3 WELKE GROEPEN ZIJN BETROKKEN BIJ POLARISATIE (ACTORENANALYSE)

STEL VAST: Welke groepen zijn betrokken bij de polarisatie in de buurt. Per locatie in de buurt kunnen andere groepen zijn betrokken.

KENMERKEN BETROKKEN GROEPEN BIJ DE POLARISATIE

CHECKLIST

Welke van de onderstaande voorbeelden van achtergrondkenmerken van groepen zijn relevant in de buurt. 'Relevant' wil hier zeggen dat het kenmerk meespeelt bij het ontstaan van de polarisatie, of aanknopingspunt biedt voor passende oplossingen voor de polarisatie.

- Etnische, culturele en/of religieuze achtergronden
- Leeftijd (kinderen, pubers, jongvolwassenen, volwassenen, ouderen)
- Sekse
- Sociaaleconomische verschillen
- Politieke - en sociaal-culturele opvattingen
- Opleiding
- Huurders of bezitters van een koopwoning
- Gezinsamenstelling (type huishouden en omvang huishouden)
- Tijdsduur woonachtig in buurt (mensen die al lang in de buurt wonen vs. nieuwkomers)
- Is er sprake van ongemak, fricties, uitsluiting tussen subgroepen binnen groepen (bv binnen Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, autochtoon Nederlandse gemeenschappen). Welke subgroepen?

STEL VAST: Is er sprake van specifieke groepen (soms ook individuen) of organisaties in de buurt die een rol spelen bij het ontstaan of versterken van de polarisatie, of juist een (bemiddelende) rol kunnen spelen in het verminderen van de polarisatie? Breng deze in kaart.

ACTOREN DIE POLARISATIE AANJAGEN OF VERMINDEREN

CHECKLIST

Welke actoren in of buiten de buurt jagen de polarisatie aan, of kunnen (potentieel) juist een (bemiddelende) rol spelen in het verminderen van de polarisatie. Dit kunnen individuen, groepen or organisaties zijn.

- Actieve buurtbewoners
- Actiegroepen in de buurt
- Lokale religieuze instellingen in of buiten de buurt (kerk, moskee, synagoge)
- Scholen die in de buurt zijn gevestigd (leerlingen en leerkrachten)
- Wijkprofessionals (zoals jongerenwerk, opbouwwerk, politie, zorgverleners)
- Sleutelpersonen of rolmodellen uit lokale gemeenschappen
- Lokale of landelijke politiek
- Opinieleiders
- Media
- Maatschappelijke organisaties

Toelichting

Bij polarisatie kunnen verschillen groepen zijn betrokken. De aanpak die u kiest om te komen van polarisatie naar verbinding hangt mede af van welke specifieke groepen zijn betrokken bij een polarisatieproces. Gebruik de checklist om deze groepen te identificeren. De aanpak van polarisatie waarbij (bijvoorbeeld) jongeren zijn betrokken, kan een andere aanpak vereisen dan de aanpak van polarisatie tussen groepen volwassen buurtbewoners.

NB: Besef dat het bij polarisatie in buurten niet per se gaat om mensen met een migrantenachtergrond versus mensen zonder migrantenachtergrond. Buurtbewoners uit alle groepen kunnen last hebben van hangjongeren.

Polarisatie kan ook wortelen in tegenstellingen zoals tussen jongeren en ouderen, arme en rijke bewoners, bewoners met een koopwoning of een sociale huurwoning, bewoners met verschillende (botsende) leefstijlen, bewoners uit flat- of laagbouwoningen, bewoners die lang of kort in de wijk wonen. In de handreiking ligt de focus op polarisatie tussen buurtbewoners met verschillende etnisch-culturele achtergronden, met de kanttekening dat deze polarisatie (mede) wortelt in tegenstellingen zoals tussen arm en rijk, huur en koop, jongeren en ouderen.

- abstract ▶
- inleiding ▶
- colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

- Verschijningsvormen ▶
- Fasen ▶
- Actorenanalyse ▶
- Locaties ▶
- Oorzaken ▶
- Triggers ▶
- Rol overheid & professionals ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

STAP 2.4 WAAR (LOCATIE) IN DE BUURT IS SPRAKE VAN POLARISATIE

Stel vast waar in een buurt sprake is van “polarisatie”.

LOCATIES VAN POLARISATIE		CHECKLIST
De locatie in een buurt waar sprake is van polarisatie, is medebepalend voor de keuze van een passende interventie. Waar in de buurt is sprake van polarisatie?		
LOCATIES	VOORBEELDEN	
(Semi-)publieke ruimten in de directe woonomgeving van buurtbewoners	Portieken, galerijen, woonblokken, deel van een straat.	
Publieke ruimte elders in een buurt	Straten en stoepen, pleinen, parken, speellocaties, sportveldjes, winkelcentrum.	
Scholen	Primair onderwijs, voortgezet onderwijs, hoger onderwijs. Polarisatie kan plaatsvinden op scholen zelf maar ook in wisselwerking met de buurt.	
Sociale media	Sociale media of discussiefora die door groepen in de buurt worden gebruikt.	
Andere locatie, namelijk ...	Vul andere locatie in.	

Toelichting

Polarisatie kan ontstaan op verschillende locaties in een buurt. De locatie in de buurt bepaalt mede welke groepen zijn betrokken bij polarisatie, wat de oorzaken voor polarisatie zijn, en hoe polarisatie zich manifesteert (verschijnings- en uitingsvormen van de polarisatie). Welke interventies kunnen worden ingezet om polarisatie tegen te gaan, verschilt per type locatie.

(Semi-)publieke ruimten in de directe woonomgeving van buurtbewoners

‘Polarisatie in de directe woonomgeving’ betreft veelal ongemakkelijk contact en fricties tussen directe buren met diverse achtergronden of buren die een portiek of galerij delen, wonen in hetzelfde woonblok of in een deel van een straat. Het kan gaan om vervreemding, onbehagen, irritaties/fricties/conflict (zoals verschillende opvattingen omtrent leefregels, gebruik en schoonhouden gemeenschappelijke voorzieningen); het ervaren van belemmeringen om fricties bespreekbaar te maken en tot oplossingen te komen, negatieve beeldvorming tussen buren met verschillende achtergronden, toename van wij/zij gevoelens, het vermijden van contact, angstgevoelens.

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN
SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

- Verschijningsvormen ▶
- Fasen ▶
- Actorenanalyse ▶
- Locaties ▶
- Oorzaken ▶
- Triggers ▶
- Rol overheid & professionals ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN
PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

- ▶ [Klik hier](#) voor voorbeelden van polarisatie en oorzaken in de directe woonomgeving.
- ▶ [Klik hier](#) voor oplossingsrichtingen en praktijkvoorbeelden om te komen van polarisatie naar verbinding in de directe woonomgeving van buurtbewoners.

Publieke ruimten elders in een buurt

Hier wordt bedoeld polarisatie tussen groepen die ontstaat in de publieke ruimte van een buurt:

- Straten, stoepen
- Pleinen, parken, speellocaties, sportveldjes
- Winkelcentrum

In hun buurt kunnen buurtbewoners zich meer of minder 'thuisvoelen' of juist 'vervreemding ervaren'. Dit hangt samen o.a. met de mate waarin mensen afstand in taal, cultuur, omgangsvormen ervaren ten opzichte van andere groepen. Ook de mate waarin mensen in hun buurt vervuiling, verloedering, overlast, onveiligheid en criminaliteit ervaren speelt een rol bij het ontstaan van polarisatie, namelijk als mensen vervuiling, verloedering, overlast, onveiligheid en criminaliteit in hun buurt toeschrijven aan buurtbewoners met een andere cultureel-etnisch-religieuze achtergrond dan zijzelf. Ook de perceptie van buurtbewoners dat publieke ruimte in de buurt door bepaalde groepen wordt toegeëigend kan polarisatie versterken. Dit gebeurt bijvoorbeeld als jongeren een plein, park of andere voorziening claimen om te voetballen of te hangen en andere groepen (bv jongeren met andere achtergronden, ouderen, meiden, kleinere kinderen) niet op de locatie accepteren.

- ▶ [Klik hier](#) voor voorbeelden van polarisatie en oorzaken in publieke ruimten in een buurt.
- ▶ [Klik hier](#) voor oplossingsrichtingen en praktijkvoorbeelden om te komen van polarisatie naar verbinding op buurtniveau.

TIP

wees ervan bewust dat in buurten per straat of wooncomplex de problematiek kan verschillen. Problematieken of risicofactoren die de kans op het ontstaan van polarisatie kunnen vergroten, kunnen zich concentreren in een klein deel van een buurt (een straat, een plein, een wooncomplex). In bepaalde straten of wooncomplexen kan (bijvoorbeeld) sprake zijn van een concentratie van kwetsbare groepen, huishoudens met multiproblematiek, lage sociale cohesie of overlastgevend hangjongeren. En twee straten verderop niet! De mate waarin buurtbewoners polarisatie ervaren zal dus eveneens per locatie in de buurt kunnen verschillen.

Scholen

In buurten kunnen scholen zijn gevestigd in het primair-, voortgezet of hoger onderwijs. Op scholen kan sprake zijn van polarisatie tussen betrokken groepen: tussen leerlingen met diverse etnisch-cultureel-religieuze achtergronden; tussen leerlingen en leerkrachten; tussen ouders en leerkrachten; tussen ouders onderling. Polarisation op scholen valt buiten de scope van deze handreiking over *polarisatie in buurten*, meer informatie over verschijningsvormen, oorzaken en aanpakken voor polarisatie op *scholen* vindt u [hier](#).

Binnen een school kan ook sprake zijn van polarisatie, waarbij kinderen of ouders uit de buurt betrokken kunnen zijn. Of gebeurtenissen op een school en/of het gedrag van leerlingen hebben impact op de verstandhouding tussen groepen in de buurt. In het overzicht van praktijkvoorbeelden van interventies wordt aandacht gegeven aan aanpakken die de relatie tussen scholieren en buurtbewoners kunnen verbeteren.

- abstract ▶
- inleiding ▶
- colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

- Verschijningsvormen ▶
- Fasen ▶
- Actorenanalyse ▶
- Locaties ▶
- Oorzaken ▶
- Triggers ▶
- Rol overheid & professionals ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

STAP 2.5 OORZAKEN EN RISICOFACTOREN VOOR POLARISATIE

STEL VAST: Wat zijn de oorzaken en risicofactoren voor polarisatie in de buurt?

OORZAKEN/RISICOFACTOREN VOOR POLARISATIE

CHECKLIST

Voor de onderstaande buurtproblemen is bekend uit wetenschappelijk onderzoek, dat deze kunnen bijdragen aan het ontstaan of versterken van polarisatie. Welke van deze problemen spelen in de buurt?

- A. Vervreemding, ongemak, onzekerheid, botsende opvattingen, ongeschreven regels/normen over hoe te gedragen in de buurt ('wat is gewenst gedrag'). Gevoelens van onmacht, onzekerheid of angst om aan te spreken op gedrag.
 - B. Overlast, brutaal gedrag of straatcultuur van kinderen of jongeren.
 - C. Verloedering, criminaliteit, stapeling van wijkproblemen.
 - D. Armoede en achter de voordeur problematiek.
 - E. (Ervaren) discriminatie, uitsluiting, jongeren die zich afkeren van de samenleving.
 - F. Aanwezigheid in de buurt van mensen met radicale opvattingen (rechts, links, islamitisch).
 - G. Historie van de buurt. Na-ijlen van gebeurtenissen die in het verleden hebben plaatsgevonden.
- Zijn er andere problematieken in de buurt die volgens u bijdragen aan de polarisatie in de casus?

Introductie

Fricities, ongemak en spanningen in buurten zijn van alle tijden. Door de toegenomen diversiteit van de samenleving zijn de aard en achtergronden van deze spanningen echter ingrijpend veranderd. Kenmerkend voor veel buurten waar sprake is van fricties, ongemak en spanningen als gevolg van etnisch-culturele diversiteit is het ontbreken van gemeenschappelijk gedrag, ongeschreven regels en een gebrek aan informele sociale controle. Leefde men vroeger in buurten samen binnen een gedeeld kader van (ongeschreven) gedragsregels, is thans van publieke vertrouwde en homogeniteit tussen bewoners veel minder sprake (vooral in etnisch-cultureel diverse buurten, WRR). Gedragingen en intenties zijn onderling minder bekend en begrepen

en mensen ervaren onvermogen of angst om buurtbewoners uit andere culturen aan te spreken op ongewenst gedrag in de openbare en semipublieke ruimte als het gaat om schoon, heel en veilig; uit onbekendheid met elkaar ('wie kan ik aanspreken') of uit schroom/angst (wat voor reactie kan ik verwachten'). Ook het idee dat burens, overheid en politie het laten afweten speelt een rol. Het gevoel 'er alleen voor te staan' draagt bij aan een gevoel van machteloosheid en passiviteit. Men kropt irritaties op en ervaart in toenemende mate spanningen en ergernis. Omgangsvormen tussen bevolkingsgroepen kunnen hierdoor geleidelijk aan verslechteren. Dat kan leiden tot frustraties, angst, verlies aan sociaal vertrouwen en het vermijden van contacten.

AAN DE SLAG ►

OVERZICHT STAPPENPLAN ►

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ►

STAP 2

ANALYSE ►

- Verschijningsvormen ►
- Fasen ►
- Actorenanalyse ►
- Locaties ►
- Oorzaken ►
- Triggers ►
- Rol overheid & professionals ►

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ►

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ►

De onderstaande alinea's vatten de belangrijkste oorzaken en risicofactoren samen van polarisatie in de buurt.⁵

A. Vervreemding, ongemak, onzekerheid, botsende opvattingen, ongeschreven regels/normen over hoe te gedragen in de buurt ('wat is gewenst gedrag')

Een eerste risicofactor voor polarisatie in buurten is vervreemding, ongemak, onzekerheid, botsende opvattingen, ongeschreven regels/normen over hoe te gedragen tussen bevolkingsgroepen in buurten. Deze onzekerheid, ongemak en fricties wortelen voor een belangrijk deel in schurende contacten en frustraties in de dagelijkse omgang met elkaar. De bullits hieronder geven hiervan diverse voorbeelden.

- Verlies van sociale verbanden, het minder thuisvoelen in de eigen wijk en gevoelens van vervreemding of eenzaamheid.

► Toelichting

Als gevolg van een steeds diversere bevolkingssamenstelling van een buurt of stad ervaren sommige bewoners, vooral zij die er al lang wonen, verlies van sociale verbanden, het minder thuisvoelen in de eigen wijk en gevoelens van vervreemding of eenzaamheid. Sommige mensen hebben buurtgenoten met een Nederlandse achtergrond met wie ze contacten hadden zien vertrekken uit de eigen wijk. In plaats daarvan zijn mensen met een migratieachtergrond de wijk ingekomen, waarmee men minder overeenkomsten ervaart. Nauw verweven hiermee is het ervaren van een taalbarrière, en het lastig vinden om contact te maken met nieuwkomers.

- Culturele verschillen in omgangsvormen en andere -impliciete- culturele codes; onzekerheid, ongemak, misverstanden, onbegrip.

► Toelichting

Culturele verschillen in omgangsvormen en andere -impliciete- culturele codes maken het voor mensen moeilijker om elkaars gedrag te kunnen herkennen en duiden, waardoor onzekerheid (hoe ga je met elkaar om), ongemak, misverstanden, vervreemding en onbegrip kunnen ontstaan. Bewoners van sommige buurten weten niet meer goed wat ze van hun burens kunnen verwachten. Ze (her)kennen elkaar minder of kunnen elkaar niet plaatsen, waardoor ze zich niet meer vertrouwd voelen in hun eigen buurt. Buurtbewoners ervaren ook onzekerheid over wat wel of niet besproken kan worden met mensen met een andere etnisch-culturele achtergrond. Men weet niet welke reacties men kan verwachten en is bezorgd om mensen met een andere achtergrond te beledigen als ze bepaalde zaken aan de orde stellen. Of men vreest boosheid of andere negatieve reacties.

- Onzekerheid over welke reacties te verwachten bij aanspreken van anderen op ongewenst gedrag.

► Toelichting

Onzekerheid over hoe en wat te communiceren met mensen met andere achtergronden blijkt ook uit het volgende. Burgers uit multiculturele wijken vinden het soms lastig om buurtgenoten met een andere etnisch-culturele-religieuze achtergrond dan zichzelf aan te spreken op ongewenst gedrag. Men weet niet goed hoe en wie aan te spreken, wat te zeggen. Men voelt zich ook onzeker welke reacties zijn te verwachten, denkt dat mensen met een andere etnisch-culturele achtergrond dan zichzelf agressiever zullen reageren en/of heeft negatieve ervaringen met het aanspreken van buurtgenoten met een andere etnisch-culturele achtergrond. Eén van de gevolgen kan zijn dat bewoners zich niet meer in staat achten om ongewenste situaties in hun omgeving te veranderen.

abstract	►
inleiding	►
colofon	►

AAN DE SLAG ►

OVERZICHT STAPPENPLAN ►

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ►

STAP 2

ANALYSE ►

Verschijningsvormen	►
Fasen	►
Actorenanalyse	►
Locaties	►
Oorzaken	►
Triggers	►
Rol overheid & professionals	►

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ►

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ►

⁵ Zie voor wetenschappelijke onderbouwing Broekhuizen en Van Wonderen (2010, 2012) en Van Wonderen en Van Kapel (2016).

- Relatief lichte vormen van overlast kunnen soms al spanningen tussen bevolkingsgroepen opleveren.

► **Toelichting**

Bewoners kunnen spanningen ervaren wanneer ongeschreven regels en normen die het openbare leven reguleren, niet meer vanzelfsprekend zijn. Meningsverschillen over regels en omgangsvormen, over wat wel en niet kan of hoort in de openbare- en semipublieke ruimte komen veel voor. Relatief lichte vormen van overlast (het 'verkeerd' parkeren van een fiets, voetballen op de stoep) kunnen soms al spanningen tussen bevolkingsgroepen opleveren, met name in buurten waar consensus over gedragsregels relatief groot is. Dit zijn bijvoorbeeld buurten met (autochtone) die al lang in de buurt wonen, en met instroom van nieuwe groepen worden geconfronteerd.

- Opkroppen van ergernissen door ervaren onmacht hier iets aan te kunnen doen.

► **Toelichting**

In buurten waar de diversiteit van bevolkingsgroepen groot is, spelen in het bijzonder ergernissen over te vroeg of verkeerd aangeboden vuilnis, rommel op straat en overlastgevende troep op de trap, in de lift of in portieken en galerijen; en het tot 's avonds laat buitenspelen van kinderen. Bewoners ervaren overlast door (het gedrag van) hun burens. Dit begint vaak met kleine dingen. Vuil in het portiek dat de veroorzakers niet weghalen of schoonmaken. Kinderen die gillend de trap of en af rennen zonder door hun ouders te worden gecorrigeerd. Geluidsoverlast tot 's avonds laat. Het feit dat er minder waarden en normen vanzelfsprekend gedeeld worden, leidt tot onduidelijkheid en ergernissen. Anonimiteit en taalbarrières kunnen hierbij een rol bij spelen. Bewoners kunnen hun ergernissen niet kwijt en voelen zich machteloos. Het resultaat kan zijn dat men niet handelt, irritaties opkropt en negatiever gaat

denken over mensen met een andere culturele achtergrond. Als deze ergernissen een herhaald of zelfs permanent karakter krijgen, kan dit resulteren in frustraties, onveiligheidsgevoelens en het ervaren van spanningen.

B. Overlast, brutaal gedrag, straatcultuur van kinderen en jongeren

Naast vervreemding, ongemak of onzekerheid tussen bevolkingsgroepen, is vandalisme, brutaal gedrag, geluidsoverlast, criminaliteit door kinderen en jongeren een belangrijke voedingsbodem voor het ontstaan van negatieve beeldvorming, spanningen (en ook angst) tussen bevolkingsgroepen. Zeker indien kinderen en jongeren een andere etnisch-culturele achtergrond hebben, en burgers zich niet in staat achten kinderen, jongeren en ouders aan te spreken op gedrag, kan dit leiden tot negatieve beeldvorming, spanningen en zelfs angst tussen bevolkingsgroepen.

- Ervaren overlast door kinderen in de leeftijd van 8 tot 14 jaar en een gebrek aan toezicht en correctie van ouders en andere buurtbewoners.

► **Toelichting**

Ervaren overlast door kinderen in de leeftijd van 8 tot 14 jaar en een gebrek aan toezicht en correctie van ouders en andere buurtbewoners, kunnen tot spanningen leiden. Het gaat om overlast door kinderen die zich brutaal opstellen, rommel en lawaai maken en zich niet goed laten aanspreken op hun gedrag. Ook weten buurtbewoners niet altijd wie de ouders zijn, noch hoe ze deze moeten aanspreken of welke reacties men kan verwachten. Het feit dat contacten met deze kinderen vaak dichtbij de eigen woning zijn (op de stoep, galerij, of trappenhuis) maakt dat de overlast van deze kinderen confronterender en intenser kan zijn dan overlast door hangjongeren, aangezien jongeren zich vaker terugtrekken op pleintjes of in parken.

- abstract ►
- inleiding ►
- colofon ►

AAN DE SLAG ►

OVERZICHT STAPPENPLAN ►

STAP 1
VOORBEREIDING EN SIGNALERING ►

STAP 2
ANALYSE ►

- Verschijningsvormen ►
- Fasen ►
- Actorenanalyse ►
- Locaties ►
- Oorzaken ►
- Triggers ►
- Rol overheid & professionals ►

STAP 3
OPLOSSINGSRICHTINGEN ►

STAP 4
AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ►

- Een gerelateerd probleem is dat sommige kinderen niet buiten durven te spelen uit angst voor andere kinderen. Of kinderen mogen niet buiten spelen uit vrees voor pesten en slecht voorbeeldgedrag.

Jongerenoverlast

- Buurtbewoners kunnen overlastgevend gedrag door jongeren ervaren als intens en intimiderend. Vooral als deze overlast een persoonlijke component heeft. Bijvoorbeeld als mensen worden nageroepen of lastiggevallen.
- Buurtbewoners vinden het moeilijk om jongeren op (ongewenst) gedrag aan te spreken.

► Toelichting

Sommige buurtbewoners vinden het moeilijker om jongeren op (ongewenst) gedrag aan te spreken (zeker indien de betrokken jongeren een andere achtergrond hebben dan zichzelf). Buurtbewoners zijn bang zijn voor een onvoorspelbare reactie. Ook door cultuurverschillen vindt men het moeilijker om reacties in te schatten. Daarnaast denken sommige mensen dat jongeren uit bepaalde culturen sneller agressief reageren.

C. Verloedering, criminaliteit, stapeling van wijkproblemen

Soms zijn problemen in een buurt zo groot, dat overlast, verloedering en criminaliteit het veiligheidsgevoel ondermijnen; omdat ze het idee laten postvatten dat de straat 'niemandland' is en dat het samenleven zelf is aangetast.

- Vertrouwenstekort richting de overheid, maar ook tussen buurtbewoners.

► Toelichting

Door een stapeling van fysieke en sociale problemen (disorder), het onvermogen van een buurt om gemeenschappelijke waarden te identificeren en via sociale controle te handhaven (sociale desorganisatie) en het ontbreken van gelijkgerichte opvattingen

ontstaat een vertrouwenstekort richting de overheid, maar ook tussen buurtbewoners. Hierdoor groeit bij bewoners het (gevoel van) onvermogen om iets aan de ongewenste of overlastgevende situatie te doen.

- Buurtbewoners trekken zich terug, minder informele sociale controle, meer polarisatie.

► Toelichting

In zulke wijken trekken bewoners zich verder terug en wordt het sociaal vertrouwen en de informele sociale controle op elkaars gedrag minder. Als overlast en criminaliteit door buurtbewoners worden geassocieerd met de aanwezigheid van mensen met een andere etnisch-culturele achtergrond in de wijk, kan dit leiden tot negatieve beeldvorming en zelfs angst ten aanzien van deze bevolkingsgroepen.

D. Armoede en 'achter de voordeur' problematiek

In gezinnen kan sprake zijn van een opeenstapeling van problemen zoals armoede, schulden, verslavingen en taalachterstanden. Men heeft minder tijd voor en betrokkenheid met de buurt en de burens. In deze gezinnen is regelmatig sprake van pedagogische onmacht. De kinderen zijn op straat, de ouders houden geen toezicht en weten nauwelijks wat hun kinderen doen en met wie ze omgaan. Verder zorgen de gezinnen zelf relatief vaker voor overlast en zijn ze hierop niet altijd eenvoudig aanspreekbaar.

E. (Ervaren) discriminatie, jongeren die zich afkeren van de samenleving

In buurten kunnen jongeren aanwezig zijn die boos en gefrustreerd, zich gediscrimineerd voelen, zich afkeren van de samenleving. Het kan daarbij zowel gaan om jongeren met een migratieachtergrond, als jongeren zonder migratieachtergrond. De aanwezigheid van deze jongeren kan een risicofactor zijn voor het ontstaan van polarisatie, en met name escalatie.

- abstract ►
- inleiding ►
- colofon ►

AAN DE SLAG ►

OVERZICHT STAPPENPLAN ►

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ►

STAP 2

ANALYSE ►

- Verschijningsvormen ►
- Fasen ►
- Actorenanalyse ►
- Locaties ►
- Oorzaken ►
- Triggers ►
- Rol overheid & professionals ►

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ►

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ►

Jongeren met een migratieachtergrond

- Jongeren hebben het gevoel minder kansen te krijgen in de Nederlandse samenleving, ervaren discriminatie bij het vinden van stage of werk.
- Jongeren ervaren discriminatie rond controles, voelen zich onheus behandeld door de politie ('ethnic profiling').
- Jongeren vinden dat er negatief over hen en/of over hun cultuur of religie wordt gesproken in de media, door opiniemakers en politici.
- Jongeren met een islamitische achtergrond vinden het vervelend en niet terecht voortdurend te worden aangesproken op hun identiteit als moslim en zich 'te moeten verantwoorden' voor acties of aanslagen die worden gepleegd uit naam van de Islam.
- Jongeren vinden dat de Nederlandse media en politiek 'met twee maten meten'.

► Toelichting

Jongeren vinden bijvoorbeeld dat moslims als extremisten worden behandeld, terwijl politici in hun ogen wel van alles mogen zeggen over moslims. Ander voorbeeld is dat jongeren vinden dat met twee maten wordt gemeten in mediaberichtgeving en in het optreden van Nederland in (inter)nationale gebeurtenissen (bv in het conflict Israël-Palestijnen waarbij men Nederland vooringenomen vindt ten koste van Palestijnen/moslims).

- De onvrede bij deze jongeren werken als een katalysator voor het ontstaan van spanningen in buurten bij (inter)nationale gebeurtenissen.

► Toelichting

Hier wordt bedoeld op spanningen die kunnen ontstaan als gevolg van gebeurtenissen zoals in het conflict Israël-Palestijnen, of bij oproepen of uitspraken van politici (zoals in het verleden is gebeurd rond bijvoorbeeld de film Fitna). De onvrede bij jongeren over discriminatie, gebrek aan kansen en niet thuisvoelen in de

Nederlandse samenleving kan door zulke gebeurtenissen worden getriggerd tot spanningen en zelfs incidenten.

Jongeren zonder migratieachtergrond

- Ook bij jongeren zonder migratieachtergrond kan boosheid en frustraties spelen. In de buurt kan dit tot uiting kunnen komen in bijvoorbeeld negatief gedrag tegen mensen met een migratieachtergrond (schelden, bekladdingen), of in incidenten rond de aanwezigheid van een moskee in de buurt of de komst van een AZC.

F. Buurtbewoners met radicale opvattingen (rechts, links, islamitisch)

- De aanwezigheid van buurtbewoners met intolerante opvattingen kan een risicofactor zijn voor het ontstaan van polarisatie in de buurt.

► Toelichting

In het verleden en heden zijn meerdere casussen bekend waarin buurtbewoners de komst van mensen met een migrantenachtergrond proberen te verhinderen door geweld of intimidatie, zoals bij een gezin dat woonruimte in de buurt heeft toegewezen gekregen, de ruiten in te gooien of het te huis te bekladden. Hierbij gaat het zeker niet altijd om acties georganiseerd of geïnspireerd door extreemrechts maar ook om spontane acties van niet-georganiseerde buurtbewoners die geen migranten in buurt willen.

- Ook de aanwezigheid van mensen met radicale opvattingen (links, rechts of islamitisch) kan bijdragen aan polarisatie in de buurt. Bij onrust in buurten waarbij extreemrechts óf extreemlinks is betrokken, gaat het niet zelden om betrokkenheid van activisten die van buiten de buurt afkomstig zijn, maar een gebeurtenis in de buurt (zoals komst van een AZC) aangrijpen om zich te profileren in deze buurt.

abstract	►
inleiding	►
colofon	►

AAN DE SLAG

OVERZICHT STAPPENPLAN

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING

STAP 2

ANALYSE

Verschijningsvormen	►
Fasen	►
Actorenanalyse	►
Locaties	►
Oorzaken	►
Triggers	►
Rol overheid & professionals	►

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN

G. Historie van de buurt. Na-ijlen van gebeurtenissen die in het verleden hebben plaatsgevonden)

De historie van de buurt, zoals eerdere gebeurtenissen, spanningen of incidenten die in de buurt hebben plaatsgevonden, kan ertoe leiden dat 'nieuwe spanningen' sneller ontstaan. Kennis van zulke historische gebeurtenissen is behulpzaam om de dynamiek van polarisatie beter te begrijpen.

STAP 2.6 SENTIMENTEN EN TRIGGERS ONDERLIGGEND AAN POLARISATIE

A. Sentimenten onderliggend aan polarisatie

Wees ervan bewust dat de oorzaak voor polarisatie in een buurt soms een andere is dan het in eerste instantie lijkt. Polarisation kan worden aangewakkerd ('getriggerd') door een gebeurtenis terwijl feitelijk deze gebeurtenis niet de oorzaak is van de polarisatie, maar andere, veelal dieperliggende sentimenten. Bijvoorbeeld: buurtbewoners zijn tegen de komst van een AZC in de buurt. Is dit omdat men geen vluchtelingen in de buurt wil vanwege de vluchtelingen zelf, of zijn er andere redenen? Tegenstand kan bijvoorbeeld wortelen in onvrede over het lokaal bestuur ('men luistert niet naar de bevolking'). De komst van een AZC kan dan de trigger zijn waarin de boosheid over het lokaal bestuur wordt getriggerd (maar is niet de oorzaak zelf).

Stel vast: zijn er sentimenten onder buurtbewoners die (mede) kunnen verklaren waarom er spanningen zijn in de buurt? Is de schijnbare onderzoek voor polarisatie wel de werkelijke oorzaak?

Veelvoorkomende 'onderliggende' sentimenten bij polarisatie in buurten zijn:

- Onvrede over lokaal bestuur, 'er wordt niet naar ons geluisterd'
- Angst voor verlies sociale cohesie
- Angst voor (sociale) onveiligheid
- Gevoel van onrechtvaardigheid
- 'Onze buurt is afvoerputje', er wordt in onze buurt niet geïnvesteerd, we krijgen alleen de 'lasten'

Een beschrijving van hulpmiddelen om zulke sentimenten in beeld te krijgen, vindt u [hier](#).

B. Triggers: berichtgeving, uitspraken, gebeurtenissen

Actuele gebeurtenissen (in de gemeente maar ook nationaal of internationaal) kunnen polarisatie tussen groepen in buurten aanwakkeren ('triggeren'). Dit geldt ook voor berichtgeving en gepolariseerde discussies in de media (kranten, televisie) en in de virtuele wereld (sociale media, internet), en voor uitspraken van opiniemakers en politici.

STEL VAST: Wat is de invloed van berichtgeving in (sociale) media en uitspraken van opiniemakers en politici op het (kunnen) ontstaan van polarisatie in buurten? De onderstaande box kunt u gebruiken als checklist hiervoor.

TRIGGERS POLARISATIE		CHECKLIST
TRIGGER	TOELICHTING/VOORBEELDEN	
Eenzijdige berichtgeving, informatiebubbels	Eenzijdige berichtgeving en discussiefora op sociale media kunnen een katalyserende werking hebben op polarisatie. Op sociale media is sprake van informatiebubbels waar culturele, politieke en religieuze zaken vanuit één (zwart-wit) perspectief wordt belicht, en dat mensen niet (meer) met andere meningen worden geconfronteerd. Het contact met gelijkgestemden bevestigt alternatieve feiten en versterkt de eigen mening. Dit draagt eraan bij dat opvattingen recht tegenover elkaar komen te staan zonder kennis of begrip van andere opvattingen.	
Polariserende discussies op internet en sociale media. Uitspraken van politici en opiniemakers. Focus op incidenten.	Berichtgeving en discussies in de (sociale) media over mensen met andere culturele-etnische-religieuze achtergronden, evenals uitspraken van politici en opiniemakers, zijn relatief vaak negatief en polariserend, en focussen zich op incidenten. Uit onderzoek blijkt dat mensen die hun informatie over groepen met een migratieachtergrond en de multiculturele samenleving voornamelijk uit de media halen, gemiddeld minder positief denken over andere bevolkingsgroepen dan mensen die zeggen hun oordeel primair te baseren op eigen ervaringen..	
Internationale gebeurtenissen	Berichtgeving over politieke en internationale gebeurtenissen kan een rol spelen in de beeldvorming naar groepen met een migratieachtergrond. Bijvoorbeeld, berichtgeving over terrorisme 'uit naam van de islam' kan beeldvorming over met name islamitische groepen in Nederland negatief beïnvloeden en polarisatie vergroten. Omgekeerd kunnen gebeurtenissen in bijvoorbeeld het conflict tussen Israël en de Palestijnen of in het conflict in Syrië, leiden tot boosheid bij Nederlandse moslims ten aanzien van de Nederlandse media en politiek, en langs deze wijze polarisatie versterken.	
Nepnieuws en samenzweringstheorieën	Nepnieuws en samenzweringstheorieën worden volop gedeeld op sociale media, vooral door jongeren, en leiden tot conflicterende wereldbeelden, onbegrip en polarisatie. Inzicht in sociale mediagebruik van jongeren kan helpen om te begrijpen hoe jongeren aan bepaald ideeën komen.	

- abstract ▶
- inleiding ▶
- colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

- Verschijningsvormen ▶
- Fasen ▶
- Actorenanalyse ▶
- Locaties ▶
- Oorzaken ▶
- Triggers ▶
- Rol overheid & professionals ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

Berichtgeving en gepolariseerde discussies in (sociale) media is vooral in gemeenten/ buurten met een homogene (weinig diverse bevolking) belangrijk voor opinievorming.⁶ In deze gebieden/gemeenten/buurten is weinig contact tussen groepen met verschillende etnisch-culturele-religieuze achtergronden, en betrekken mensen informatie en beelden over andere groepen hoofdzakelijk uit de media. In etnisch-culturele-religieus diverse buurten, heeft berichtgeving in de media weliswaar ook invloed op vooroordelen en stereotypen, maar deze invloed is relatief beperkt eigen ervaringen de berichtgeving in de media kunnen nuanceren.

STAP 2.7 VASTSTELLEN ROL OVERHEID/ORGANISATIES/ PROFESSIONALS BIJ POLARISATIE

Het is nuttig om in uw analyse van oorzaken voor polarisatie in de buurt, ook stil te staan bij de mogelijke rol die de overheid hierin speelt. Soms kunnen gemeenten en/of organisaties/ professionals die actief zijn in de buurt -ongewild- bijdragen aan de polarisatie. Bijvoorbeeld als groepen in de buurt het gevoel hebben dat niet naar hen wordt geluisterd of dat zij niet betrokken worden, zorgen/angsten niet serieus worden genomen, dingen in de beleving van bewoners worden doorgedrukt 'van hogerhand', of als de wijze en 'toon' van communiceren niet aansluit bij de beleving van de bewoners.

STEL VAST:

- A.. Richt ongenoegen vanuit de buurt zich (mede) op de gemeente en/of organisaties/ professionals die actief zijn in de buurt? Waarom?
- B.. Draagt het handelen/ de houding van gemeente en/of organisaties/ professionals die actief zijn in de buurt, (ongewild) bij aan de polarisatie in de buurt? Hoe dan?

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

Verschijningsvormen	▶
Fasen	▶
Actorenanalyse	▶
Locaties	▶
Oorzaken	▶
Triggers	▶
Rol overheid & professionals	▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

⁶ Dit wordt door onderzoek bevestigd. Zie o.a. Van Wonderen en Van Kapel (2017). Oorzaken en triggerfactoren voor moslimdiscriminatie.

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

In stap 2 heeft u verschijningsvormen, betrokken groepen, oorzaken en eventuele triggers voor polarisatie in buurt(en) in kaart gebracht. In stap 3 denkt u na over mogelijke aanpakken hiervan.

- Welke aanknopingspunten biedt de analyse in stap 2 voor de aanpak van de polarisatie?
- Welke problemen/risicofactoren voor de polarisatie gaat u in de buurt aanpakken?
- Welke positieve krachten in de buurt kunt u benutten om tegenwicht te bieden tegen de polarisatie?

We beschrijven in stap 3 de volgende oplossingsrichtingen voor polarisatie in buurten:

1. Verbeteren contact en wederzijds begrip in de directe woonomgeving.
2. Bevorderen ontmoeting en wederzijds begrip op buurtniveau
3. Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren, rolmodellen, conflicthantering.
4. Vergroten sociale controle, collectieve weerbaarheid en basisveiligheid in de buurt.
5. Tegengaan van stereotypen en vooroordelen via contact, dialoog, communicatie en 'stem geven aan het stille midden'.
6. Verbeteren van uw informatiepositie (signaleren, ophalen signalen en duiding).
7. Kennismaken van onderhuidse onvrede en zorgen van buurtbewoners, en hen betrekken om te komen tot 'win-win' oplossingen.

De oplossingsrichtingen 1, 2 en 3 die in stap 3 worden toegelicht, hebben als uitgangspunt dat de kwaliteit van het dagelijks contact tussen bevolkingsgroepen een belangrijke rol speelt bij het ontstaan én voorkomen van polarisatie in buurten. Dagelijkse ervaringen hebben meer impact op de verstandhouding tussen bevolkingsgroepen in buurten dan grote, moeilijk te overbruggen tegenstellingen zoals religieuze verschillen of etnische superioriteitsgevoelens. Dit geeft richting aan de mogelijke oplossingsrichtingen voor polarisatie in buurten. Interventies in de buurt dienen zich primair te focussen op het verbeteren van de ervaren kwaliteit van het dagelijks contact tussen bevolkingsgroepen.

Aanpakken om het samenleven tussen bevolkingsgroepen in buurten te verbeteren richten zich bij voorkeur op het vermogen van bewoners om *zelf* iets aan overlast of ander ongewenst gedrag in de directe leefomgeving te doen, waarmee professionals worden ontlast. Het (gevoel van) onvermogen om iets aan ongewenste of als overlastgevend ervaren situaties te kunnen veranderen, is een belangrijke reden waarom bewoners in een buurt spanningen naar andere bevolkingsgroepen ervaren. Tegenover onmacht staat echter weerbaarheid (oplossingsrichting 4). Behalve de 'collectieve' weerbaarheid van bewoners in een buurt om in te grijpen bij buurtproblemen, zijn buurtbewoners ook op individueel niveau meer of minder weerbaar ('individuele weerbaarheid'). Bewoners zijn bereid en in staat om te handelen indien zij weten wie zij kunnen aanspreken, welke reactie ze kunnen verwachten en op welke steun zij kunnen rekenen voor hun ingrijpen. Hiertoe dient een vertrouwenstekort op twee niveaus te worden overbrugd: tussen buurtbewoners onderling (vergroten van de zogeheten 'publieke familiariteit'), en tussen buurtbewoners en instituties/wijkprofessionals.

abstract ▶
inleiding ▶
colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN
SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

Verbeteren contact directe
leefomgeving ▶
Verbeteren contact op
buurtniveau ▶
Bevorderen positief gedrag
kinderen en jongeren ▶
Vergroten weerbaarheid ▶
Tegengaan vooroordelen ▶
Verbeteren informatiepositie ▶
Begrijpen buurtbewoners ▶

STAP 4

AANPAK EN
PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

Oplossingsrichting 5 is het doorbreken van stereotypen en vooroordelen tussen (groepen) buurtbewoners middels interventies die zich richten op het bevorderen van wederzijds (positief) contact, het aangaan van dialoog, en communicatie. Het ook kan zijn dat het gewenst is om uw informatiepositie (signaleren, ophalen signalen en duiding van polarisatie) te verbeteren, in oplossingsrichting 6 worden hiertoe suggesties gegeven. Oplossingsrichting 7, tenslotte, betreft suggesties en methoden om onderhuidse onvrede en zorgen van buurtbewoners boven tafel te krijgen, en hen betrekken om te komen tot 'win-win' oplossingen.

OPLOSSINGSRICHTING 1

Verbeteren kwaliteit onderling contact, publieke familiariteit, weerbaarheid in de directe woonomgeving.

Wanneer?

Als in de directe woonomgeving (portiek, galerij, wooncomplex, deel van een straat) sprake is een of meerdere van de volgende problemen:

- Vervreemding, ongemak, onbekendheid en onzekerheid tussen bevolkingsgroepen.
- Gevoelens van onmacht, onzekerheid of angst om elkaar aan te spreken op gedrag.
- Botsende opvattingen of ongeschreven regels over hoe te gedragen ('wat is gewenst gedrag').
- Overlast, brutaal gedrag van kinderen.

Wat is het (toelichting op oplossingsrichting)?

Zet in op aanpakken die de verstandhouding tussen burens met diverse cultureel-etnische achtergronden verbeteren in de directe woonomgeving. Belangrijke elementen voor zulke aanpakken zijn verbeteren kwaliteit onderling contact, vergroten wederzijdse bekendheid/vertrouwdheid/onderling begrip (publieke familiariteit),

Onderbouwing oplossingsrichting 1

Bewoners dienen te beschikken over 'voldoende informatie om hun burens te herkennen en sociaal te plaatsen'. Want als mensen elkaar in een straat, portiek of galerij niet kennen, is het moeilijker om bij problemen elkaar hierop aan te spreken. Het wordt dan lastiger, niet lonend of soms zelfs riskant om contact met mensen uit andere groepen te leggen, afspraken met elkaar te maken of anderen aan te spreken op ongewenst gedrag.

Als we 'onze burens' niet meer kennen, hebben we meer moeite met weten wie we kunnen vertrouwen en wie niet. Dit probleem kunnen we omschrijven met het onderscheid in trust, distrust en mistrust. Trust (vertrouwen) en distrust (wantrouwen) spreken voor zich. 'Mistrust' beschrijft het probleem dat we niet meer weten of we onze buurman moeten vertrouwen of wantrouwen. We leven in een onzekere situatie

en vergroten weerbaarheid van buurtbewoners. Interventies hebben de meeste impact als ze worden uitgevoerd op het kleinste schaalniveau: straat, galerij of portiek.

Welke typen interventies passen binnen deze oplossingsrichting?

- Interventies die zich richten op ontmoeting tussen buurtbewoners, om de kwaliteit van het onderling contact te verbeteren en wederzijds begrip (publieke familiariteit) te bevorderen in de directe woonomgeving.
- Interventies die zich richten op het zelfverantwoordelijk maken van bewoners voor de kwaliteit van de eigen leefomgeving (schoon, heel, veilig).
- Interventies die zich richten op het vergroten van de weerbaarheid van buurtbewoners om in de directe leefomgeving zelf handelend op te treden bij overlast of ander ongewenst gedrag: door de drempels verlagen om elkaar aan te spreken, het bespreekbaar maken van leefregels, het bespreekbaar maken van fricties, bemiddeling bij fricties (veelal door bewoners zelf).

STAP 1

STAP 2

STAP 3

- Verbeteren contact directe leefomgeving ▶
- Verbeteren contact op buurniveau ▶
- Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren ▶
- Vergroten weerbaarheid ▶
- Tegengaan vooroordelen ▶
- Verbeteren informatiepositie ▶
- Begrijpen buurtbewoners ▶

STAP 4

waarin we bij gebrek aan kennis over de ander niet weten wat voor inschatting we over de ander moeten maken: we weten niet of we ons sociaal moeten identificeren of distantiëren van de ander. Veel problemen tussen buurtbewoners hebben te maken met mistrust: de anonieme verhouding van burgers tot elkaar en de complete afwezigheid van verwachtingen ten aanzien van de ander. Men weet het simpelweg niet en houdt zich bijgevolg voor de zekerheid afzijdig. In zulke omstandigheden kunnen negatieve verhoudingen tussen buurtgenoten uit verschillende bevolkingsgroepen makkelijker ontstaan.

De drempel om elkaar aan te spreken kan flink worden verlaagd (en daarmee het ervaren van spanningen) zodra bewoners een minimale bekendheid hebben met elkaar. Dit wordt ook wel *'publieke familiariteit'* genoemd. Het vergroten van de publieke familiariteit is een sleutel bij het voorkomen van ongemak en spanningen tussen bevolkingsgroepen. Publieke familiariteit komt voort uit geregelde alledaagse ontmoetingen tussen bewoners en is het verschijnsel dat bewoners elkaar oppervlakkig kennen, waardoor ze elkaar makkelijker vertrouwen. Of in andere woorden: 'Men kent elkaar niet echt, maar is wel bekend met elkaar'. Publieke familiariteit wil níet zeggen dat verschillende bevolkingsgroepen heel intensief met elkaar contacten onderhouden. Wél is het belangrijk dat groepen elkaar niet uit het oog verliezen en zich bewust zijn van elkaars aanwezigheid. Het is belangrijk dat bewoners elkaar 'weten te plaatsen'. Dus dat men weet wie de burens en hun kinderen zijn zodat de burens (of hun kinderen) bij overlast of ergernissen effectiever kunnen worden aangesproken. Zo wordt voorkomen dat bewoners van elkaar vervreemden en angstig voor elkaar worden.

OPLOSSINGSRICHTING 2

Bevorderen contact en wederzijds begrip op buurtniveau (openbare ruimte: straten, pleinen, parken, openbare speel- en sportlocaties).

Wanneer?

Als in de openbare ruimte van de buurt sprake is een of meerdere van de volgende problemen:

- Vervreemding, ongemak, onbekendheid en onzekerheid tussen bevolkingsgroepen.
- Gevoelens van onmacht, onzekerheid of angst om elkaar aan te spreken op gedrag.
- Botsende opvattingen of ongeschreven regels over hoe te gedragen ('wat is gewenst gedrag').
- Overlast, brutaal gedrag of straatcultuur van kinderen of jongeren.
- Weerstand tegen komst AZC, gebedshuis, statushouders in woningen.

Wat is het (toelichting op oplossingsrichting)?

Om de verstandhouding tussen buurtbewoners met verschillende etnisch-culturele achtergronden op buurtniveau te verbeteren, beschrijft de handreiking praktijkvoorbeelden van interventies die kunnen worden uitgevoerd in openbare ruimte van de buurt (straten, pleinen, parken, openbare speel- en sportlocaties). Uitgangspunt hierbij is de zogeheten verbindingssladder. Hoe hoger een interventie 'scoort' op de bindingssladder, hoe groter het potentieel effect op het verminderen van polarisatie en het vergroten van verbinding tussen bevolkingsgroepen. Belangrijke uitgangspunten voor de keuze van passende interventies zijn:

- Structurele activiteiten met kleiner bereik hebben de voorkeur boven eenmalige ontmoetingsprojecten met groot bereik.
- Projecten gericht op gemeenschappelijke belangen, interesses of samenwerken hebben de voorkeur boven projecten die zijn gericht op 'elkaars cultuur leren kennen, bevorderen van tolerantie'.

STAP 1

STAP 2

STAP 3

- Verbeteren contact directe leefomgeving ▶
- Verbeteren contact op buurtniveau ▶
- Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren ▶
- Vergroten weerbaarheid ▶
- Tegengaan vooroordelen ▶
- Verbeteren informatiepositie ▶
- Begrijpen buurtbewoners ▶

STAP 4

Welke typen interventies passen binnen deze oplossingsrichting?

- Interventies gericht op 'verbinden om prettiger samen te leven, hoe ga je met elkaar om'. Zoals "het maken van afspraken over gedragsregels in de buurt".
- Interventies gericht op "ontmoeting en begrip in de buurt middels dialoog".
- Interventies gericht op het "het creëren van een verbindende (buurt)identiteit".
- Interventies gericht op "verbinden van groepen op gemeenschappelijke belangen, interesses en samenwerking in de buurt".

Een bijzondere situatie is als een AZC wordt gevestigd in een buurt of statushouders woonruimte krijgen toegewezen. Ook in deze situatie geldt dat interventies met als doel het verbeteren contact en begrip tussen vluchtelingen en buurtbewoners, zich het beste kunnen richten op gemeenschappelijke belangen/interesses (en ook: benutten van talenten).

- Interventies gericht op "ontmoeting, begrip en samenwerking tussen vluchtelingen en buurtbewoners".

Onderbouwing oplossingsrichting

Eenmalige ontmoetingsprojecten of structurele activiteiten?

U kunt kiezen voor eenmalige ontmoetingsprojecten gericht op een wijk, waarmee u een groot bereik hebt (buurttafels, buurtbarbecue, feest). Het effect van zulke eenmalige projecten zal naar verwachting echter beperkt zijn. U kunt ook kiezen voor projecten met structureel terugkerende activiteiten (ontmoetingen vinden regelmatig plaats). Deze projecten zijn intensiever en daardoor bij beperkte middelen ook kleinschaliger. U bereikt minder mensen (bijvoorbeeld alleen mensen

die wonen aan een specifiek plein of in een bepaalde straat) maar het verwachte resultaat is groter. Een dergelijke keuze past tevens goed binnen een gefocuste ("acupuncturele") aanpak van hotspots in de buurt.

Focus activiteiten op begrip voor verschillen, of op overeenkomsten?

U kunt kiezen voor projecten die zijn gericht op het leren kennen en begrijpen van verschillen, zoals 'elkaars cultuur leren kennen, bevorderen van tolerantie' of voor projecten die zijn gericht op overeenkomsten: gemeenschappelijke belangen, interesses, samenwerken. Volgens wetenschappelijke literatuur⁷ kunt u -om bevolkingsgroepen te verbinden- het beste kiezen voor projecten gericht op gemeenschappelijke belangen of interesses. Voorbeelden zijn:

- Verbinden om prettig samenleven, hoe ga je met elkaar om?
- Verbinden op gemeenschappelijke belangen of interesses (zoals meer speelveilgheid voor de kinderen in de buurt, een schone/veilige/hele buurt, het creëren van een verbindende buurtidentiteit etc.)

Projecten in buurten om door middel van het bevorderen van interetnische- en -culturele contacten verbinding tussen bevolkingsgroepen te vergroten, kennen een lange geschiedenis. Zulke projecten zijn te rangschikken op de zogeheten 'bindingsladder' die vier sporten telt⁸. Op iedere sport neemt de intensiteit en duurzaamheid van het in projecten nagestreefde interetnische contact toe. Hoe hoger een interventie 'scoort' op de bindingsladder, hoe groter het potentieel effect op positievere verhoudingen tussen bevolkingsgroepen in de buurt.⁹ Het valt echter op dat de meeste projecten in buurten op de laagste twee sporten van de ladder worden georganiseerd. Op de twee hogere niveaus bestaan veel minder projecten.

7 Zie bijvoorbeeld RMO publicatie Niet langer met de ruggen naar elkaar.

8 Snel en Boonstra (2005).

9 De theoretische onderbouwing hiervoor is uitgebreid beschreven in het RMO rapport "Niet langer met de ruggen naar elkaar".

STAP 1

STAP 2

STAP 3

- Verbeteren contact directe leefomgeving ▶
- Verbeteren contact op buurtniveau ▶
- Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren ▶
- Vergroten weerbaarheid ▶
- Tegengaan vooroordelen ▶
- Verbeteren informatiepositie ▶
- Begrijpen buurtbewoners ▶

STAP 4

CHECKLIST BINDINGSLADDER

Trede 1: elkaar ontmoeten

Ontmoeting is het eerste niveau van de bindingsladder. Projecten van dit niveau beogen de leden van verschillende etnische groepen met elkaar in contact te brengen, zoals op straatfeesten en interculturele festivals, maar ook het creëren van plaatsen voor spontane ontmoetingen in de buurt (zoals een markt, bibliotheek, park, speelterrein of voetbalveld) waar leden van verschillende etnische groepen met elkaar in contact kunnen komen. Het idee is vaak dat wanneer mensen eenmaal contact met elkaar hebben, ze elkaar ook leren kennen en waarderen ('meeting is mating'). Dit is echter erg optimistisch gedacht. Vluchtige ontmoetingen op een straatfeest, festival of de markt betekenen nog niet dat er betekenisvolle communicatie tussen leden van verschillende etnische groepen ontstaat.

Trede 2: elkaar leren kennen

Bij de tweede trede van de bindingsladder gaat het daarom om initiatieven en beleidsprojecten, die er expliciet op gericht zijn wederzijds begrip en respect tussen diverse groepen te bevorderen. Voorbeelden zijn de interculturele dialogen die overal in den lande worden gehouden. Een geliefd voorbeeld zijn tevens bijeenkomsten waar diverse etnische groepen eten of kleding uit hun herkomstland presenteren. Het doel van dit soort initiatieven is dat iedereen beter begrip krijgt voor de verschillende culturele achtergronden waaruit mensen afkomstig zijn.

Trede 3: afspraken maken over de buurt / gezamenlijke activiteiten of acties vanuit verbindend doel (zoals gemeenschappelijk belang, gedeelde interesse)

Op het derde niveau van de ladder hebben projecten het specifieke doel om collectief handelen te realiseren. Interculturele ontmoetingen en contacten worden gebruikt om concrete afspraken te maken, bijvoorbeeld over de gang van zaken en (gewenste) omgangsvormen in de buurt, in de openbare ruimte, op school, enzovoort. Het idee is dat wanneer buurt- of schoolgenoten met verschillende achtergronden echt met elkaar in gesprek komen of samen iets ondernemen, dat ze misschien ontdekken dat ze minder van elkaar verschillen dan ze aanvankelijk dachten en zich aan dezelfde problemen in de buurt of op school ergeren (vuil op straat, pestende jongeren, ervaren discriminatie of bedreiging). Deze ontdekking kan de basis vormen om gezamenlijk afspraken te maken, bijvoorbeeld over een stadsetiquette of gedragsregels voor een park, plein of buurt, én erop toe te zien dat deze regels gehandhaafd worden.

Trede 4: wederzijdse hulprelaties tussen bevolkingsgroepen

Op de vierde en hoogste sport van de ladder is het doel het realiseren van wederzijdse hulprelaties, in het bijzonder tussen kansrijken en kansarmen. Te denken valt aan mentorprojecten waarin leden van middengroepen een kansarme allochtone jongere begeleiden op school of bij het zoeken naar werk.

abstract ▶

inleiding ▶

colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN
SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

Verbeteren contact directe leefomgeving ▶
Verbeteren contact op buurniveau ▶
Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren ▶
Vergroten weerbaarheid ▶
Tegengaan vooroordelen ▶
Verbeteren informatiepositie ▶
Begrijpen buurtbewoners ▶

STAP 4

AANPAK EN
PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

Contact verbeteren statushouders en buurtbewoners

Een bijzondere situatie waarin interventies kunnen worden ingezet om contact en begrip tussen groepen te vergroten, is als een AZC wordt gevestigd in een buurt of statushouders woonruimte krijgen toegewezen. Ook in deze situatie geldt dat interventies met als doel het verbeteren contact en begrip tussen vluchtelingen en buurtbewoners, zich het beste kunnen richten op gemeenschappelijke belangen/interesses (en ook: benutten van talenten). Zodra een AZC zich heeft gevestigd in een buurt, of als mensen met een verblijfsstatus woonruimte krijgen toegewezen in een buurt, dient zich de vraag aan: hoe kan het contact tussen statushouders en buurtbewoners worden verbeterd? Mogelijk zijn naast kennismakingsbijeenkomsten ook gemeenschappelijke activiteiten. Deze gemeenschappelijke activiteiten beperken zich bij voorkeur niet tot 'buurtbewoners die iets doen voor de vluchtelingen' of 'gezellig samen iets doen' maar richten zich ook op het benutten en ontwikkelen van de vaardigheden, interesses en talenten van vluchtelingen waarbij participatie en integratie worden bevorderd. In de handreiking worden diverse praktijkvoorbeelden gegeven waarop vluchtelingen en buurtbewoners elkaar ontmoeten en samenwerken op basis van vaardigheden, interesses en talenten. Een andere invalshoek om contact tussen vluchtelingen en buurtbewoners te verbeteren is het doen thuisvoelen van vluchtelingen in woning, straat en buurt.

OPLOSSINGSRICHTING 3

Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren, rolmodellen, conflicthantering

Wanneer?

Als in de openbare ruimte van de buurt sprake is een of meerdere van de volgende problemen:

- Overlast, brutaal gedrag of straatcultuur van kinderen of jongeren.
- Claimen van openbare ruimte door jongeren (bv een pleintje, sportlocatie) en uitsluiten van andere groepen.
- Gevoelens van onmacht, onzekerheid of angst om elkaar aan te spreken op gedrag.

Wat is het (toelichting op oplossingsrichting)?

Interventies die polarisatie als gevolg van overlast door kinderen en jongeren in een buurt kunnen voorkomen of verminderen, richten zich op positief gedrag van kinderen en jongeren, rolmodellen, conflicthantering; en op effectief handelen door buurtbewoners en professionals. Deze interventies kunnen worden uitgevoerd in openbare ruimte van de buurt (straat, pleinen, openbare sport- en speellocaties).

Welke typen interventies passen binnen deze oplossingsrichting?

- Interventies gericht op "positieve rolmodellen voor kinderen en jongeren".
- Interventies gericht op betrekken van de buurt bij spel- en sportlocaties.
- Interventies gericht op "op het zelfverantwoordelijk maken van kinderen/jongeren voor schone en veilige leefomgeving".
- Interventies gericht op het "gedragsregels".
- Interventies gericht op "bemiddeling bij conflict door jongeren zelf".
- Trainingen aanspreken van jongerengroepen voor buurtbewoners en buurtprofessionals.

abstract ▶

inleiding ▶

colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN
SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

Verbeteren contact directe
leefomgeving ▶

Verbeteren contact op
buurniveau ▶

Bevorderen positief gedrag
kinderen en jongeren ▶

Vergroten weerbaarheid ▶

Tegengaan vooroordelen ▶

Verbeteren informatiepositie ▶

Begrijpen buurtbewoners ▶

STAP 4

AANPAK EN
PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

Onderbouwing oplossingsrichting

Vandalisme, brutaal gedrag, geluidsoverlast, claimen van openbare ruimte en kleine criminaliteit door kinderen en jongeren is een belangrijke voedingsbodem voor het ontstaan van negatieve beeldvorming, spanningen (en ook angst) tussen bevolkingsgroepen. Zeker indien burgers zich niet in staat achten kinderen, jongeren en ouders aan te spreken op gedrag, kan dit leiden tot negatieve beeldvorming, spanningen en zelfs angst tussen bevolkingsgroepen.

De inzet van rolmodellen kan polarisatie als gevolg van overlast door kinderen en jongeren in een buurt voorkomen en verminderen. Vanuit het idee van peers of rolmodellen die met natuurlijk gezag respect afdwingen, zijn de straatcoaches en buurtvaders her en der in het land geïntroduceerd. Andere voorbeelden zijn de pleinwerkers van Thuis Op Straat die afkomstig zijn uit dezelfde buurt waarin ze werken en een positief voorbeeld zijn voor jongere kinderen; en de jongerenpreventie-teams. Tevens kan het lonend zijn om jongeren door andere jongeren aan te spreken vanuit hun eigen belevingswereld, hiertoe zijn verschillende aanpakken beschikbaar. Ook zijn er methodieken waarbij jongeren bemiddelen tussen jongeren en overige buurtbewoners bij overlast en andere conflicten in de wijk. Naast de functie van aanspreken en bemiddelen hebben rolmodellen ook de functie van 'voorbeeldgedrag'.

Voor het (kunnen/durven) aanspreken door buurtbewoners van kinderen of hun ouders, geldt in principe dezelfde oplossingsrichting als het (kunnen/durven) aanspreken van buurtbewoners. Dit betekent hier niet alleen het vergroten van de bekendheid met elkaar ('publieke familiariteit') maar ook het bespreekbaar maken - met ouders - van de ervaren overlast en botsende normen omtrent opvoeding en toezicht in de semi-publieke ruimte. Passende aanpakken zijn reeds beschreven bij de oplossingsrichting Verbeteren contact en wederzijds begrip in de directe woonomgeving. Hiernaast kunnen trainingen worden ingezet voor buurtbewoners en professionals die de vaardigheden vergroten om effectief kinderen en jongeren aan te spreken op ongewenst gedrag.

Als het lastig blijft voor bewoners om zelf actie te ondernemen bij jeugdoverlast, dan geldt dat hiertoe ruggensteun moet worden gegeven vanuit professionals (zie [hier](#) voor het belang van deze ruggensteun).

OPLOSSINGSRICHTING 4

Vergroten weerbaarheid buurtbewoners om zelf problemen op te lossen (d.m.v. vergroten basisveiligheid, ruggensteun professionals, integrale 'acupunctureale' en probleemgestuurde aanpak).

Wanneer?

Als in een buurt sprake is van onveiligheid/criminaliteit, stapeling van wijkproblemen, bewoners die zich terugtrekken.

Wat is het (toelichting op oplossingsrichting)?

In buurten waar de problemen zo groot zijn, dat overlast en verloedering het veiligheidsgevoel ondermijnen trekken bewoners zich verder terug en wordt het sociaal vertrouwen en de sociale controle op elkaars gedrag minder, en neemt polarisatie toe (zeker als de schuld voor overlast, verloedering en onveiligheid door buurtbewoners wordt geassocieerd met de aanwezigheid – of het gedrag van bepaalde groepen in de buurt). Oplossingsrichting is het creëren/versterken van de weerbaarheid van buurtbewoners om problemen zelf op te lossen, opdat spanningen tussen groepen zullen verminderen. Dat wil zeggen: geef buurtbewoners het gevoel dat zij zelf iets aan de situatie kunnen veranderen (individuele weerbaarheid); of als buurt tegenwicht te kunnen bieden (collectieve weerbaarheid). Hiertoe moet eerst basisveiligheid worden gecreëerd ('sociale herovering') middels een integrale, probleemgerichte en gebiedsgerichte aanpak. Als in een wijk weer (basis)veiligheid bestaat zijn bewoners meer bereid tot overbruggende contacten met andere bevolkingsgroepen en hebben initiatieven tot activering om zich in te zetten voor de buurt meer kans van slagen.

abstract ▶
inleiding ▶
colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN
SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

Verbeteren contact directe leefomgeving ▶
Verbeteren contact op buurniveau ▶
Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren ▶
Vergroten weerbaarheid ▶
Tegengaan vooroordelen ▶
Verbeteren informatiepositie ▶
Begrijpen buurtbewoners ▶

STAP 4

AANPAK EN
PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

Welke typen interventies passen binnen deze oplossingsrichting?

- Interventies die zich richten op het vergroten van de individuele en collectieve weerbaarheid van buurtbewoners.
- Zorg voor ruggensteun van 'weerbare' buurtbewoners door zichtbare en aanspreekbare professionals.
- Integrale aanpak, gebundeld en gebiedsgericht ('acupuncturale aanpak'). Dat wil zeggen: geen waaier van interventies, maar interventies gericht op de onderlinge samenhang van de risicofactoren, gebundeld en gebiedsgericht. Concentreer op de gebieden binnen buurten waar de problematiek het grootst is ('acupuncturale aanpak'). Een intensieve aanpak in een klein gebied kan lucht geven aan een hele buurt. Hierdoor kunnen ook de 'positieve' krachten in de buurt beter worden benut.
- Probleemgerichte aanpak, waarbij het veiligheidsdomein wordt verbonden aan preventief beleid vanuit andere beleidsterreinen: onveiligheid en criminaliteit, overlast en ongewenst gedrag, handhaving op vervuiling, 'achter de voordeur'-problematiek en versterking van preventieve linies in de buurt (weerbaarheid bewoners en versterken van informele sociale controle). Om snel en slagvaardig op ontwikkelingen in te kunnen spelen is aan te bevelen om meerdere keren per jaar een evaluatie uit te voeren van de problemen die het eerst moeten worden aangepakt. Naast korte lijnen vereist de probleemgerichte aanpak een netwerkorganisatie: professionals werken hierbij niet vanuit 'institutslogica', maar probleem-georiënteerd.

gericht op het tegengaan van criminaliteit en veiligheid is zeer belangrijk voor het voorkomen van spanningen en het bevorderen van meer verbindingen tussen bewoners in zulke buurten. Als in een wijk weer (basis)veiligheid bestaat zijn bewoners meer bereid tot overbruggende contacten met andere bevolkingsgroepen en hebben initiatieven tot activering om zich in te zetten voor de buurt kans van slagen.

Ruggensteun door zichtbare en aanspreekbare professionals

In buurten waar veel overlast en verloedering is en weinig vertrouwen, zal eerst de overheid, de politie, opbouwwerkers, woningcorporaties en andere partijen in de wijk in actie moeten komen om de verloedering en overlast in een buurt weg te nemen. Pas daarna kunnen én willen de bewoners zelf aan zet komen.

- Vergroot de individuele en collectieve weerbaarheid in de wijk door meer zichtbaarheid en benaderbaarheid van wijkprofessionals. Professionals hebben niet altijd zicht op polarisatieprocessen in wijken zolang er geen incidenten gebeuren. Het zijn de bewoners zelf die het beste kunnen aangeven of in hun wijk spanningen bestaan tussen bevolkingsgroepen en waarom. Meer dan professionals kunnen bewoners in hun buurt 24 uur per dag situaties signaleren. En meer dan dat. Ze kunnen overlastgevers ook aanspreken of ingrijpen bij bijvoorbeeld vandalisme.
- Alleen: burgers moeten zich daarin wel gesteund weten door de overheid en publieke instanties (de politie voorop). Voor een effectieve en blijvende inzet door bewoners is ruggensteun van (overheids)instanties en professionals een voorwaarde - zonder dat diezelfde overheid bewonersinitiatieven overneemt en daardoor verstikt. Een appel op burgers om hun verantwoordelijkheid te nemen inzake overlast of spanningen in de wijk is zinloos als er geen 'rugdekking' is.
- Rugdekking kan georganiseerd worden doordat de overheid initiatieven door bewoners en stimuleert en faciliteert. Het faciliteren van initiatieven die vanuit bewoners zelf komen heeft twee grote voordelen. Ten eerste: draagvlak. Het gaat om de problemen die bewoners zelf ervaren en waarvoor zelf een oplossing is bedacht.

Onderbouwing oplossingsrichting

Sociale herovering en inzet op vergroten basisveiligheid in de buurt

In 'moeilijke' buurten kan dit een taai en langdurig proces zijn, de buurt moet eerst 'sociaal heroverd' worden voordat meer vertrouwen en verbindingen tussen bevolkingsgroepen mogelijk worden. Beleid

Ten tweede ervaren de bewoners dat ze zelf echt iets kunnen doen. Dat vermindert het gevoel van machteloosheid en spanningen. Het vertrouwen van burgers in wijkprofessionals wordt versterkt indien professionals zichtbaar en benaderbaar zijn. Professionals die jarenlang in een buurt werken (en dus gekend en vertrouwd worden) kunnen bij conflicten vaak effectiever een bemiddelende rol spelen. Voorbeelden van een zichtbaar en benaderbaar maatschappelijk middenveld zijn een actieve huismeester, een jeugdwerker door wie kinderen zich laten corrigeren en die veel ouders kent, of een wijkagent die vaak op straat loopt. De aanwezigheid van zichtbare en benaderbare professionals in buurten is dus een belangrijke 'winner' bij het voorkomen van spanningen.

Integrale aanpak, gebundeld en gebiedsgericht ('acupuncture aanpak')

Gebundelde, gelijktijdige inzet van interventies op verschillende thema's heeft bij het voorkomen en verminderen van polarisatie meer impact (synergie) dan een brede wijkaanpak. Integraal werken in wijken heeft in de afgelopen jaren volop plaatsgevonden maar staat thans onder druk. Woningcorporaties zijn gemaand zich tot hun kerntaak, bouwen en beheren van betaalbare huurwoningen, te beperken. Reorganisatie van de politie vraagt ook dat deze zich tot haar kerntaken beperkt en minder gebiedsgericht werkt. Als alternatief voor de wijkgerichte aanpak kan worden ingezet op een concentratie op de gebieden binnen buurten waar de problematiek het grootst is ('acupuncture aanpak').

- Een acupuncture aanpak is niet alleen uit kostenoverwegingen efficiënter, maar kan tot betere resultaten leiden (concentratie in plaats van verdunning). Voor veel buurten geldt dat ze niet in zijn geheel veilig of onveilig, leefbaar of onleefbaar zijn, maar dat de problemen zich concentreren in deelgebieden, straten of blokken. Of zelfs op het niveau van huishoudens. Er zijn geen probleemwijken, maar wel probleemstraten. De concentratie van 'moeilijke gevallen' in 'slechte straten' vormt de grootste bedreiging voor de leefbaarheid in wijken. De impact van problemen op zo'n kleine

schaal kan echter groot zijn. Niet alleen voor de directe omgeving, maar ook voor de buurt. Denk aan de impact van overlast van multi probleemgezinnen of bewoners met psychiatrische problematiek op een woonblok.

- Een intensieve aanpak in een klein gebied kan lucht geven aan een hele buurt. Hierdoor kunnen ook de 'positieve' krachten in de buurt beter worden benut. De bereidheid van burgers tot inzet voor de buurt en het aanspreken van elkaar op gedrag neemt toe als de angst voor elkaar afneemt. Gebieden, doelgroepen en interventies zullen daarom specifiek moeten worden benoemd. Beleidsinzet vereist dan ook een nauwkeurige analyse van de problematiek en de locaties hiervan in buurten. Een extra reden om te kiezen voor een aanpak op kleine schaal is dat de bereidheid van buurtbewoners om zichzelf in te zetten om problemen in hun buurt aan te pakken, veel groter is indien het de directe woonomgeving betreft. Buurtbewoners zien hun 'buurt' veelal als de directe woonomgeving, in de meeste gevallen niet meer dan (een deel van) de eigen straat.

Probleemgerichte aanpak en verbinden van domeinen

De integrale aanpak dient probleemgericht en frontlijngestuurd te zijn. Hierbij wordt beleid vanuit het veiligheidsdomein verbonden aan preventief beleid vanuit andere beleidsterreinen: onveiligheid en criminaliteit, overlast en ongewenst gedrag, handhaving op vervuiling en verkeerd aanbieden van vuil, 'achter de voordeur'-problematiek en versterking van preventieve linies in de buurt (weerbaarheid bewoners en versterken van informele sociale controle).

- Projecten gericht op de eigen kracht van bewoners zijn alleen zinvol in combinatie met een strikte aanpak van overlastgevend gedrag. Dit is vereist omdat voor dialoog en contact een basis van vertrouwen nodig is. Deze basis zou bij voortdurende overlast telkens gefrustreerd worden. Als er bijvoorbeeld sprake is van voortdurende overlast door jongeren, zijn initiatieven om meer contacten tussen jong en oud te bevorderen minder kansrijk. Projecten gericht op 'eigen kracht' van bewoners dienen dus een back-up te krijgen van de overheid op schoon, heel en veilig.

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1 VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2 ANALYSE ▶

STAP 3 OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

- Verbeteren contact directe leefomgeving ▶
- Verbeteren contact op buurtniveau ▶
- Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren ▶
- Vergroten weerbaarheid ▶
- Tegengaan vooroordelen ▶
- Verbeteren informatiepositie ▶
- Begrijpen buurtbewoners ▶

STAP 4 AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

- Om bewoners en professionals de mogelijkheden en kracht te geven om zelf snel en slagvaardig op ontwikkelingen in te spelen, moet niet worden uitgegaan van statische jaarplannen, maar is aan te bevelen om meerdere keren per jaar een evaluatie uit te voeren van de problemen die het eerst moeten worden aangepakt. Dit vereist korte lijnen tussen professionals onderling en in de samenwerking met bewoners. Het doel is immers om bewoners krachtiger te maken (tools aanleren om mensen aan te spreken) en de weg naar verschillende organisaties toegankelijk en helder te maken.
- Naast korte lijnen vereist de probleemgerichte aanpak een netwerkorganisatie: professionals werken hierbij niet vanuit 'instituu(s)logica', maar probleem-georiënteerd. Men denkt en handelt dus buiten de kaders van de eigen functie als dat nodig is. In deze handreiking lichten we dit toe in een casus: het BuurtPraktijkTeam.

OPLOSSINGSRICHTING 5

Tegengaan van vooroordelen en stereotypen

Wanneer?

Als in een buurt sprake is een of meerdere van de volgende problemen:

- Vervreemding, ongemak, onbekendheid en onzekerheid tussen bevolkingsgroepen.
- Negatieve beeldvorming, stereotypen, ontwijkend gedrag tussen bevolkingsgroepen.
- Gevoelens van onmacht, onzekerheid of angst om elkaar aan te spreken op gedrag.
- (Ervaren) discriminatie, uitsluiting.
- Weerstand tegen komst AZC, gebedshuis, statushouders in woningen.

Wat is het (toelichting op oplossingsrichting)?

Vooroordelen en stereotypen tussen mensen met verschillende etnisch-culturele-religieuze achtergronden is niet alleen een verschijningsvorm van polarisatie, maar kan verdere polarisatie ook aanjagen. Contact, communicatie en dialoog bieden mogelijkheden om stereotypen en vooroordelen te verminderen.

Welke typen interventies passen binnen deze oplossingsrichting?

- Bevorderen van contact tussen groepen (contacttheorie).
- Doorbreken van vooroordelen- en stereotypen over bevolkingsgroepen via dialoogbijeenkomsten.
- Doorbreken van vooroordelen- en stereotypen over bevolkingsgroepen via communicatie.
- Stem geven aan 'stille midden' via campagnes, als tegenwicht van gepolariseerde berichtgeving/discussies in de media.

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

Verbeteren contact directe leefomgeving	▶
Verbeteren contact op buurtniveau	▶
Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren	▶
Vergroten weerbaarheid	▶
Tegengaan vooroordelen	▶
Verbeteren informatiepositie	▶
Begrijpen buurtbewoners	▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

Onderbouwing oplossingsrichtingen

Vooroordelen en stereotypen tussen mensen uit verschillende culturen of met verschillende etnische achtergronden is in buurten niet alleen een van de mogelijke verschijningsvormen van polarisatie, maar kan verdere polarisatie ook aanjagen. Vooroordelen en stereotypen kunnen leiden tot negatieve beelden tussen groepen, evenals ongemak, onzekerheid en angst in de dagelijkse omgang met elkaar. Het tegengaan van vooroordelen en stereotypen kan helpen om ongewenste polarisatie tegen te gaan, en de verbinding tussen bevolkingsgroepen verbeteren. Probleem hierbij is dat vooroordelen- en stereotypen hardnekkig zijn en moeilijk te veranderen. Bovendien zijn mensen blootgesteld aan voortdurende berichtgeving waarin deze beelden juist worden bevestigd. Toch zijn er aanknopingspunten.

Allereerst kan het nuttig zijn om te verdiepen in wat vooroordelen en stereotypen zijn. Een nuttige inleiding hierover is te vinden in de KIS-publicatie [Meerdere vliegen in één klap](#).

Vooroordelen- en stereotypen over bevolkingsgroepen kunnen worden doorbroken via bevorderen van contact (contacttheorie), dialoog, communicatie en 'stem geven aan het stille midden'.

Contacttheorie

Het bevorderen van contacten tussen personen uit verschillende bevolkingsgroepen kan vooroordelen- en stereotypen verminderen. Contacttheorie stelt dat contact tussen groepen negatieve houdingen tegenover andere groepen kan verminderen. Dan moet wel aan bepaalde voorwaarden worden voldaan. Zo is bekend uit de wetenschappelijke literatuur dat de grootste kans op het verminderen van vooroordelen en stereotypen wordt gerealiseerd als groepen op voet van gelijkheid aan een gemeenschappelijke taak werken of een gemeenschappelijk doel nastreven. Interventies die hierop zijn gebaseerd, hebben we reeds [hier](#) besproken.

Kan dialoog succesvol zijn?

KIS heeft in 2017 onderzocht of dialoogbijeenkomsten daadwerkelijk leiden tot een *afname* van vooroordelen en stereotypen over groepen met een andere etnische afkomst, huidskleur en/of religie. Zie voor meer informatie het [volledige rapport](#) of de [factsheet](#) met de belangrijkste uitkomsten van dit onderzoek. Op basis van het KIS-onderzoek kunnen we stellen dat het plausibel is dat dialoog vooroordelen en stereotypen kan verminderen. Enkele kanttekeningen moeten hierbij wel gemaakt worden. Het voeren van een goede dialoog is een kunst en er kleven derhalve ook veel randvoorwaarden aan dit type interventie (zie hieronder). Bovendien kan contact tussen groepen in een dialoog een averechts effect hebben. Dat kan bijvoorbeeld in situaties dat er sprake is van dreiging van het verlies van bepaalde zaken (territorium, banen, economische voordelen) of waarden (zelfvertrouwen, identiteit). In dat geval kan een dialoog juist bestaande vooroordelen versterken.

Hoe organiseert u een dialoog?

Om een succesvolle dialoogbijeenkomst te organiseren zijn er diverse praktische zaken waaraan u kunt denken. Raadpleeg hiertoe de toelichting op het organiseren van dialoogbijeenkomsten in buurten, welke [hier](#) wordt beschreven (zie hiertoe de beschrijving van praktijkvoorbeeld 'Dialoogtafels'). Tips en tricks die daar worden vermeld (hoe bereidt je een dialoog voor, hoe werf je deelnemers, hoe geef je publiciteit aan je dialoogbijeenkomst), zijn ook toepasbaar voor het organiseren van dialoog op een buurt overstijgende schaal, zoals een stadsdialoog.

Doorbreken van vooroordelen- en stereotypen door communicatie

Voor communicatie gelden de volgende aanknopingspunten om vooroordelen, stereotypen en negatieve beeldvorming te doorbreken over etnisch-culturele-religieuze diversiteit in het algemeen, en specifieke bevolkingsgroepen in het bijzonder:

- Besef dat vooroordelen en stereotypen leven door de hele samenleving heen, van links tot rechts, van jong tot oud.

AAN DE SLAG ►

OVERZICHT STAPPENPLAN ►

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ►

STAP 2

ANALYSE ►

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

- Verbeteren contact directe leefomgeving ►
- Verbeteren contact op buurtniveau ►
- Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren ►
- Vergroten weerbaarheid ►
- Tegengaan vooroordelen ►
- Verbeteren informatiepositie ►
- Begrijpen buurtbewoners ►

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ►

- Zorg ervoor dat u de vooroordelen en stereotypen van burgers kent, maar zeker ook in de oorzaken en achtergronden die hieraan ten grondslag liggen. Verkrijg inzicht in verliesgevoelens en dreigingen die burgers ervaren ten aanzien van mensen met andere etnisch-culturele-religieuze achtergronden, maar neem ook kennis van positieve opvattingen én draagvlak. De meeste mensen verenigen in zichzelf zowel positieve als negatieve opvattingen, beelden en ervaringen. Zie het KIS-rapport [Bezorgdheid en Veerkracht](#) voor een toelichting en een uitgebreid overzicht van opvattingen, beelden en ervaringen die leven bij Nederlanders over etnisch-culturele-religieuze diversiteit.
- Speel met communicatie in op optimisme ‘van het midden’, als tegenwicht van de aandacht voor de uitersten in het maatschappelijk debat/in de media. Doorbreek stereotiep denken over groepen (‘moslims’, ‘Surinamers’, ‘Marokkanen’, ‘vluchtelingen’) door
 - 1) Persoonlijke verhalen van mensen met een migratieachtergrond die ‘willen meedoen, actief willen zijn in de Nederlandse samenleving’. Door aandacht te geven aan individuen wordt het beeld over de ‘groep’ diverser.
 - 2) Meer aandacht voor verschillen binnen gemeenschappen in opvattingen en achtergronden.
 - 3) Meer aandacht voor positief gewaardeerde subgroepen (‘saillant maken’). Burgers denken positiever over bepaalde subgroepen binnen bevolkingsgroepen. Dit terwijl in de media juist veel aandacht is voor subgroepen waarover minder positief wordt gedacht. Een voorbeeld is dat over islamitische meisjes aanzienlijk positiever wordt gedacht dan over jongeren met een islamitische achtergrond die rondhangen op straat. Meer aandacht voor islamitische meisjes in de beeldvorming kan het algehele beeld over moslims in positieve richting doen kantelen. Zie voor meer informatie hierover het rapport [‘Oorzaken en triggerfactoren voor moslimdiscriminatie’](#).

‘Stem geven aan het stille midden’ als tegenwicht tegen de gepolariseerde stemmen die doorgaans aandacht krijgen in de media

Enkele inspirerende voorbeelden van campagnes die ‘de stem van het stille midden’ willen versterken zijn:

- [Dare to be Grey](#). Dare to be Grey (DtbG) is een online campagne welke polarisatie van de samenleving wil tegengaan door een open debat te promoten. De overgrote meerderheid van de mensen denkt niet zwart-wit, maar in vele tinten grijs. DtbG wil ruimte – en inzicht geven in de nuances van het stille midden: twijfels, positieve én negatieve ervaringen, bezorgdheid én optimisme. Op een online platform verzamelt DtbG verhalen van ‘gewone’ Nederlander om inzicht te geven in hun nuances en twijfels, welke ze dan weer delen op sociale media. Zie [hier voor voorbeelden](#). Ook organiseert DtbG bijeenkomsten en workshops, en is men bezig met het ontwikkelen van lespakketten.
- [Nieuw Wij](#). Nieuw Wij wil verbindingen bevorderen op het gebied van cultuur, religie(s) en levensbeschouwing(en) tussen verschillende bevolkingsgroepen en burgers. Nieuw Wij heeft twee hoofdactiviteiten:
 1. Het onderhouden van multimediale platform [Nieuwwij.nl](#) waarin een schat aan artikelen, interviews, video’s en informatie te vinden is over het leggen van verbindingen tussen verschillende groepen in de maatschappij.
 2. Het uitvoeren van educatieve projecten en adviesdiensten over diversiteit en de dilemma’s in een cultureel en levensbeschouwelijk diverse samenleving. Hiervoor gebruikt de stichting de labels Nieuw Wij Leert, Nieuw Wij Werkt, Nieuw Wij Adviseert en Nieuw Wij Spreekt.
- [Stay Human](#). Stay Human is opgericht in 2015, toen de spanningen hoog opliepen op het moment dat er veel vluchtelingen naar Nederland kwamen. Om een tegenwicht te bieden aan de stroom van polariserende berichten in de media besloten ruim 50 maatschappelijke organisaties samen te werken onder de naam Stay Human. Zij riepen op de extremen te ontwijken en

STAP 1

STAP 2

STAP 3

- Verbeteren contact directe leefomgeving ▶
- Verbeteren contact op buurtniveau ▶
- Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren ▶
- Vergroten weerbaarheid ▶
- Tegengaan vooroordelen ▶
- Verbeteren informatiepositie ▶
- Begrijpen buurtbewoners ▶

STAP 4

het stille midden op te zoeken. In de relatieve luwte van het vluchtelingendebat heeft Stay Human nu een aanpak voor depolarisatie ontwikkeld. Zij zet hierbij de stap naar het lokale niveau en ontwikkelt een aanpak die breder werkt dan alleen bij spanningen veroorzaakt door de komst van vluchtelingen naar Nederland.

OPLOSSINGSRICHTING 6

Verbeteren van uw informatiepositie (signaleren, ophalen signalen en duiding)

Wanneer?

- Als meer informatie gewenst is over de polarisatie, of over risicofactoren die de polarisatie kunnen versterken.
- Als meer uitwisseling gewenst is tussen buurtprofessionals vanuit verschillende domeinen (sociaal, veilig, zorg, onderwijs) over signalen van polarisatie en/of over problemen/risicofactoren/triggerfactoren die polarisatie kunnen bevorderen.
- Als bepaalde professionals worden gemist in het signaleren en uitwisselen van signalen.
- Als professionals vanuit verschillende domeinen signalen verschillend duiden, als een meer gemeenschappelijke duiding van signalen gewenst is.

Wat is het (toelichting op oplossingsrichting)?

Hoe de informatiepositie over polarisatie in buurten kan worden verbeterd, wordt nader toegelicht in de hiernavolgende checklist. Zie ook [stap 1 'voorbereiding en signalering'](#) in hoofdstuk 2 van de handreiking.

Welke typen interventies passen binnen deze oplossingsrichting?

- Structurele aanpak signalering en gemeenschappelijke duiding van signalen door uitvoerend professionals in buurten (in de handreiking wordt hiertoe de SAMOS-methodiek toegelicht).
- Uitwisseling van signalen tussen buurtprofessionals en beleid (bottom-up en top-down).
- Uitwisseling van signalen binnen de gemeente, en raadplegen sleutelfiguren en lokale maatschappelijke organisaties.
- Signalen van polarisatie ophalen via buurtbewoners.
- Gebruik maken van onderzoeksgegevens en statistische informatie over (risicofactoren voor) polarisatie.

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

Verbeteren contact directe leefomgeving	▶
Verbeteren contact op buurtniveau	▶
Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren	▶
Vergroten weerbaarheid	▶
Tegengaan vooroordelen	▶
Verbeteren informatiepositie	▶
Begrijpen buurtbewoners	▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

Checklist informatiepositie polarisatie

Beantwoordt de volgende vragen om vast te stellen of vroegsignalering, informatie-uitwisseling en gezamenlijke duiding van polarisatie in buurten (of over risicofactoren die de polarisatie kunnen versterken), verbeterd kan worden.

► Gebiedsmanagers/wijkcoördinatoren/buurtprofessionals:

- U heeft in stap 2 een analyse gemaakt van de polarisatie in een buurt. Is het u gelukt alle analysevragen goed te beantwoorden; beschikt u hiertoe over voldoende informatie over de casusbuurt? Welke informatie mist geheel of gedeeltelijk?
- Is meer uitwisseling gewenst tussen buurtprofessionals vanuit verschillende domeinen (sociaal, veilig, zorg, onderwijs)? In hoeverre is in een buurt (of: alle buurten) al sprake van uitwisseling van signalen over polarisatie tussen buurtprofessionals?
- Zijn hierbij professionals uit diverse domeinen betrokken (veilig, sociaal, andere domeinen?) Welke domeinen/professionals ontbreken nog?
- Hoe vindt die uitwisseling plaats (ad hoc/bij toevallige ontmoetingen, zijn er afspraken gemaakt tussen professionals over signalering en uitwisseling, of is er sprake van gestructureerde uitwisseling van signalen? Wat kan in de uitwisseling tussen professionals nog worden verbeterd?
- Behalve uitwisseling is ook gezamenlijke duiding van signalen belangrijk. Duiding/interpretatie van signalen kan verschillend zijn tussen professionals (uit sociaal- en veiligheidsdomein); gevolg kan zijn dat bij spanningen sommigen hierdoor worden overvallen terwijl anderen het al zagen aankomen. Duiden buurtprofessionals signalen al gezamenlijk? Wat kan beter?

► Gebiedsmanagers/wijkcoördinatoren:

- Heeft u voldoende zicht op de netwerken van buurtprofessionals in een buurt (of: buurten in het algemeen), en op de wijze/mate waarin buurtprofessionals signalen van polarisatie onderling uitwisselen?

► Buurtprofessionals:

- Heeft u voldoende zicht op wie de andere buurtprofessionals zijn in de buurt?
- Weet u wie u benaderen in de buurt als u signalen heeft van polarisatie die u wilt delen, of als u zelf nadere informatie wilt?
- Zijn deze andere professionals goed bereikbaar/benaderbaar/bereid om informatie te delen?

Checklist mogelijkheden tot verbeteren van uw informatiepositie polarisatie

Als uit uw antwoorden uit de bovenstaande vragen blijkt dat vroegsignalering, informatie-uitwisseling en gezamenlijke duiding van polarisatie in de buurt (of over risicofactoren die de polarisatie kunnen versterken) verbeterd kan worden, lees dan stap 1 (voorbereidingsfase) opnieuw door voor de verschillende mogelijkheden. Hieronder een beknopte samenvatting van de mogelijkheden, met verwijzingen naar de voorbereidingsfase.

► Krijgt u als wijkcoördinator/gebiedsmanager of beleidsambtenaar van de buurtprofessionals en – organisaties voldoende informatie (vroegtijdig, helder en compleet) over polarisatie (inclusief ontwikkelingen en risicofactoren) in een buurt (of: buurten in het algemeen)? Tips:

- Verzamel informatie en ervaringen bij de organisaties/ professionals die werkzaam zijn in de buurt (zoals welzijnswerk, zorg, jeugd- en jongerenwerk, wijkagenten, corporaties).
Meer lezen: [zie hier](#).
- Zet een signaleringsstructuur in een buurt voor een gestructureerde uitwisseling en gezamenlijke duiding van signalen van polarisatie en onderliggende problematieken.
Meer lezen: [zie kader SAMOS](#).

- Verbeteren contact directe leefomgeving ►
- Verbeteren contact op buurtniveau ►
- Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren ►
- Vergroten weerbaarheid ►
- Tegengaan vooroordelen ►
- Verbeteren informatiepositie ►
- Begrijpen buurtbewoners ►

SAMOS (GESTRUCTUREERDE SIGNALERING EN AANPAK ONRUST EN SPANNINGEN)

Om informatie-uitwisseling en eenduidige duiding van signalen tussen buurtprofessionals te bevorderen wordt een Gestructureerde Signalering en Aanpak Onrust en Spanningen (SAMOS) voorgesteld. Deze gestructureerde aanpak leidt ertoe dat signalen van polarisatie door wijkprofessionals met diverse disciplines gezamenlijk worden uitgewisseld, besproken en geduid.

De SAMOS is een nadere uitwerking van het zogenoemde Sociaal Calamiteiten Plan (SCP), waarbij de focus ligt op vroegsignalering van sociale spanningen en onrust. De SAMOS' biedt niet alleen signaleerders een structuur om eventueel signalen naar door te verwijzen (bottom up), maar kent een tweerichtingsverkeer, welke ook aansturing van (gerichte) signalering mogelijk maakt (top down). Het doel van een SAMOS is in samenwerking met ketenpartners te komen tot een gestructureerde vroegtijdige signalering van maatschappelijke spanningen en (risico's voor) sociale calamiteiten in de gemeente.

In de KIS-handreiking Omgaan met Maatschappelijke Spanningen leest u meer over de SAMOS aanpak. Samengevat worden daarin de volgende onderwerpen toegelicht:

- Wat is de gestructureerde Signalering en Aanpak Maatschappelijke Onrust en Spanningen (SAMOS)?
- Wat is het urgentiedillemma?
- Wat zijn doelen, randvoorwaarden en uitgangspunten voor de signalering en aanpak van maatschappelijke spanningen?
- Hoe bouw ik een lokaal (wijk)netwerk op?
 - In kaart brengen van lokale netwerken
 - Welke 'witte vlekken' kan ik constateren in bestaande netwerken en aanpakken?
 - Welke partijen zijn de 'spin in het web' bij het signaleren, duiden en interveniëren bij maatschappelijke spanningen?
 - Wie heeft de regie binnen een netwerk?

- Wat is het werkprotocol van het kernteam signaleren, duiden en interveniëren bij maatschappelijke spanningen?
- Voorbeelden werkprotocollen en SAMOS/ Sociaal Calamiteiten Plannen
 - Voorbeeld werkprotocol voor het kernteam
 - Voorbeelden van SAMOS/ Sociaal Calamiteiten Plannen
 - Oefenen met SAMOS/ Sociaal Calamiteiten Plan
- Signalen van maatschappelijke spanningen vroegtijdig herkennen, delen en (gezamenlijk) duiden
 - Hoe kan ik maatschappelijke spanningen vroegtijdig signaleren?
 - (1) Vroegtijdig signaleren
 - (2) BOB-procedure
 - (3) Vroegsignalering, maar hoe?
 - (4) Methodieken en indicatoren voor vroegtijdige signalering van maatschappelijke spanningen

Leidend bij een goede vroegsignalering en duiding van signalen is de volgorde waarop de verschillende stappen worden ondernomen. Centraal in de SAMOS-systematiek staat de zogenoemde BOB-procedure, bestaande uit:

- Beeldvorming:** Welke signalen worden opgevangen en wat is er feitelijk gebeurd en/of staat er te gebeuren?
- Oordeelsvorming:** Hoe moeten we deze signalen duiden en welke gevolgen kan dit hebben voor de maatschappelijke rust en stabiliteit?
- Besluitvorming:** Kan worden volstaan met bestaande acties en werkzaamheden en wat moet daarnaast worden ondernomen (door wie, wanneer, met welk doel)?

In lijn met de BOB-procedure, gaat het erom dat eerst de beeldvorming (van de situatie) goed in kaart wordt gebracht. Wat is er feitelijk aan de hand? Daarna kan pas een afgewogen beoordeling worden gemaakt wat deze situatie betekent. En daarna kan pas een gedegen besluitvorming plaatsvinden wat er vervolgens gedaan moet worden.

- abstract ▶
- inleiding ▶
- colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

- Verbeteren contact directe leefomgeving ▶
- Verbeteren contact op buurniveau ▶
- Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren ▶
- Vergroten weerbaarheid ▶
- Tegengaan vooroordelen ▶
- Verbeteren informatiepositie ▶
- Begrijpen buurtbewoners ▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

- ▶ Polarisatie kent zowel elementen van openbare orde & veiligheid, als van sociale thema's zoals diversiteit, segregatie, individuele en collectieve weerbaarheid, sociaal beleid of wijkbeheer. Tip voor *wijkcoördinatoren/gebiedsmanagers of beleidsambtenaren*: breng binnen de gemeente diverse ambtenaren (waaronder sociaal domein en veiligheidsdomein, beleidsambtenaren én wijkcoördinatoren) bijeen om *samen* kennis en signalen uit te wisselen en mogelijke aanpakken te bespreken. Ook is het zinvol hierover een aantal (potentiële) sleutelfiguren en lokale maatschappelijke organisaties te raadplegen.
- ▶ Het zijn de bewoners zelf die het beste kunnen aangeven of er in hun buurt spanningen heersen en waarom. Tip: ga in gesprek met buurtbewoners om onderhuidse polarisatie vroegtijdig te signaleren. In deze handreiking beschrijven we enkele methodieken die u kunnen helpen op effectieve wijze in gesprek te gaan met buurtbewoners.
- ▶ Op gemeentelijk niveau is statistische informatie en kwantitatieve onderzoeksinformatie (monitoring) beschikbaar die inzicht geeft in de aanwezigheid van risicofactoren voor polarisatie in buurten. Meer lezen: [zie hier](#).

Gestructureerde signalering en duiding van polarisatie

Het kan in een buurt soms gewenst zijn (vooral als in een buurt veel verschillende problematieken spelen en het risico op spanningen aanzienlijk is) om *structureel* een signaleringsstructuur op te zetten waarin buurtprofessionals vanuit het sociale – en veiligheidsdomein informatie systematisch delen, analyseren en gefundeerde keuzes maken. Zie onderstaand kader voor meer informatie.

OPLOSSINGSRICHTING 7

Hou rekening met wat 'leeft' onder bewoners.

Inventariseer hoe buurtbewoners zelf aankijken tegen de problematiek. Welke zorgen, angsten of onvrede hebben zij? Maar ook: welke oplossingen zien zij?

Wanneer?

Deze oplossingsrichting is relevant bij alle in de handreiking worden beschreven buurtproblematieken die kunnen bijdragen aan polarisatie.

Wat is het (toelichting op oplossingsrichting)?

Neem kennis van de ideeën, beelden, ervaringen en emoties van buurtbewoners, stel vast waar deze 'vandaan komen', vraag door op welke oplossingen buurtbewoners zelf zien, en speel hierop in om te komen tot breed gedragen oplossingen voor polarisatie in de buurt.

Welke typen interventies passen binnen deze oplossingsrichting?

- Stel vast met welke 'typen' buurtbewoners u te maken heeft. Heeft u te maken met radicaal/racistisch denkende mensen, of gaat het veeleer om boze of bezorgde burgers die zich radicaal of ongenueanceerd uiten (als gevolg van boosheid of context) maar bij nader gesprek veel genuanceerder blijken te zijn? Het 'type' boze of bezorgde burgers bepaalt mede hoe u deze burgers het beste kunt benaderen of aanspreken.
- Inzicht verwerven in de beelden, gevoelens, eventuele zorgen en weerstanden, optimisme en ideeën van buurtbewoners.

abstract ▶

inleiding ▶

colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN
SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

Verbeteren contact directe
leefomgeving ▶

Verbeteren contact op
buurniveau ▶

Bevorderen positief gedrag
kinderen en jongeren ▶

Vergroten weerbaarheid ▶

Tegengaan vooroordelen ▶

Verbeteren informatiepositie ▶

Begrijpen buurtbewoners ▶

STAP 4

AANPAK EN
PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

Onderbouwing oplossingsrichtingen

Om polarisatie in een buurt effectief aan te pakken, kan het enorm helpen om kennis te nemen hoe buurtbewoners tegen problemen aankijken, wat hun zorgen zijn en welke oplossingen men ziet. Hierdoor kunt u op meer effectieve wijze contact leggen en communiceren met burgers; hun zorgen of angst indien mogelijk wegnemen en inspielen op ideeën en 'positieve energie' in de buurt. Als u in uw aanpak van polarisatie in buurten rekening wilt houden met 'wat leeft' onder buurtbewoners, ga dan op constructieve wijze in gesprek met buurtbewoners, neem hun boosheid en bezorgdheid serieus, en probeer tot breed gedragen oplossingen in de buurt te komen. Belangrijk is om met angstige of kritische buurtbewoners in gesprek te gaan en hen te beschouwen als onderdeel van de 'civil society': burgers die het beste willen voor hun buurt. Streef naar 'win win' oplossingen in de buurt.

HULPMIDDELEN

'Type' boze of bezorgde burger

Als u te maken krijgt met buurtbewoners die zich negatief uiten over (de komst van) buurtgenoten met andere achtergronden, is het verstandig om u een beeld te vormen met welke 'typen' burgers u te maken heeft. Gaat het om racistische, boze of veeleer bezorgde burgers? Het 'type' boze of bezorgde burger bepaalt mede hoe u deze burgers het beste kunt benaderen of aanspreken.

- Heeft u te maken met daadwerkelijk radicaal/racistisch denkende burgers? Of heeft u te maken met burgers die zich radicaal of ongenueanceerd uiten (als gevolg van boosheid of context) maar bij nader gesprek veel genuanceerder blijken te zijn?
- Heeft u te maken met burgers die zich negatief uiten / handelen uit onvrede jegens de multiculturele samenleving, vluchtelingen of bepaalde groepen met een migratieachtergrond? Of gaat het om mensen die hierover niet zozeer negatief denken, maar zich negatief uiten als gevolg van onderliggende onvrede (over bestuur, eigen leven, economie etc.)?

- Heeft u te maken met structureel boze burgers, of met incidenteel boze burgers? (Toelichting: boosheid en bezorgdheid van burgers kan worden ingedeeld op een schaal. 'Boze/bezorgde' burgers kunnen structureel boos zijn over alles tot incidenteel boos (overwegend tevreden maar incidenteel boos als gevolg van een gebeurtenis/incident dichtbij.)

Door 'tegenstanders' uit de buurt te zien als onderdeel van de 'civil society' en te betrekken kunnen mogelijk 'win-win' oplossingen tot stand komen. Zie de publicatie "Wij zijn allemaal 'verontruste burgers'" voor een nadere toelichting op hoe u 'typen' buurtbewoners kunt identificeren en welke consequenties dit heeft voor de wijze waarop u deze groepen benadert.

Hulpmiddelen om meer inzicht te krijgen in hoe burgers denken

- In het KIS-rapport Bezorgdheid en Veerkracht vindt u hulpmiddelen om meer inzicht te krijgen in hoe burgers denken over culturele en etnische diversiteit. KIS heeft beelden, gevoelens, zorgen, weerstanden, optimisme en ideeën van burgers in kaart gebracht aan de hand van 140 veel voorkomende 'narratieven'. Kennis van deze narratieven helpt om beter in te kunnen spelen op de zorgen en ideeën die leven onder burgers over hoe om te gaan met diversiteit, waaronder in de buurten. Ook geeft dit handvatten voor meer gerichte communicatie (het kiezen van 'de juiste toon' en herkenbare, aansprekende boodschappen).
- Voorbeelden waarin 'goed luisteren naar de buurt' bij uitstek belangrijk is, zijn de voorgenomen komst van een AZC of gebedshuis naar een buurt, de plaatsing van statushouders in huurwoningen in een buurt, en de komst van huishoudens met een migratieachtergrond naar 'homogeen autochtone' buurten. De onderstaande checklist werkt dit uit voor 'voorkomen van spanningen bij komst AZC' maar heeft ook zeggingskracht in de andere genoemde voorbeelden.

- Verdiep u in 'Plan Einstein' (hieronder beschreven) als goed voorbeeld hoe een gemeente (Utrecht) bezorgdheid en protest onder buurtbewoners tegen de komst van een AZC, 'kantelde' naar een veel positievere houding door goed te luisteren en tot een 'win win' oplossing te komen voor alle betrokkenen.

Checklist 'Voorkom spanningen bij komst AZC'

Een specifieke situatie waarin het belangrijk is om kennis te nemen van de opvattingen, zorgen en mogelijke oplossingen van buurtbewoners, is de (aankondiging van) de komst van een asielzoekerscentrum in een buurt. Diverse oplossingen zijn mogelijk om eventuele spanningen te voorkomen en de sfeer in de buurt te doen 'kantelen' naar meer positieve energie in de buurt. Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn:

- Open communiceren. Geef tijdig en voldoende informatie over de opvang van vluchtelingen (zie de onderstaande checklist).
- Neem kennis van zorgen van buurtbewoners, wees ervan bewust dat komst AZC onderliggende onvrede van buurtbewoners kan 'triggeren' en dat boosheid zich niet hoeft te richten tegen de komst van het AZC *an sich*; beschouw tegenstanders van komst AZC als deel van civil society en ga met hen in gesprek. Zie de onderstaande checklist.
- Zoek naar mogelijke voordelen die de buurt kan hebben bij de komst van het AZC: creëer een 'win-win' situatie (zie ter inspiratie de onderstaande casus 'Plan Einstein').

CHECKLIST OPEN COMMUNICEREN BIJ KOMST AZC

De toon die de overheid in communicatie over vluchtelingen zou moeten aanslaan, is feitelijk, neutraal en reëel moet zijn: niet positiever voordoen en 'niet eromheen draaien'.

Geef tijdig en voldoende de volgende informatie over de opvang van vluchtelingen:

- Aantallen, hoeveel vluchtelingen er komen.
- De achtergrond van de vluchtelingen, zoals land van herkomst of sekse.
- De planning, zoals hoe lang de vluchtelingen zullen blijven.
- Wat er van buurtbewoners wordt verwacht, en of wat buurtbewoners kunnen doen.
- De leefomstandigheden in het AZC.
- De manier waarop de sociale veiligheid in de buurt wordt gewaarborgd.
- Bij wie kunnen buurtbewoners terecht als er problemen zijn: hoe kunnen problemen worden gemeld, bij wie, en zorg voor goede terugkoppeling naar de buurt hoe meldingen zijn opgepakt.
- Welke ondersteuning, zorg of dagbesteding de vluchtelingen krijgen.
- De precieze locatie van het AZC.

- abstract ▶
- inleiding ▶
- colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

- Verbeteren contact directe leefomgeving ▶
- Verbeteren contact op buurtniveau ▶
- Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren ▶
- Vergroten weerbaarheid ▶
- Tegengaan vooroordelen ▶
- Verbeteren informatiepositie ▶
- Begrijpen buurtbewoners ▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

CHECKLIST BEZORGDHEID KOMST VLUCHTELINGEN / VESTIGING AZC

De casuïstiek in de afgelopen jaren laat zien dat tegenstanders in buurten waar de komst van een AZC is aangekondigd, diverse redenen aanvoeren voor hun tegenstand. Tegenstand is deels voorwaardelijk, dat wil zeggen buurtbewoners bijvoorbeeld niet tegen de komst van vluchtelingen naar hun buurt zijn, maar wel bezorgd zijn over de gevolgen voor de buurt van de komst van een groot aantal vluchtelingen.

- Onderliggende onvrede over bestuur en politiek. 'Er wordt nooit naar ons geluisterd, ze doen toch wat ze willen'. De tegenstand wordt 'getriggerd' door dieperliggende onvrede dan de komst van het AZC zelf. In combinatie met ontoereikende en te late informatievoorziening over het AZC kan dit leiden tot tegenstand en protest. Een bekende casus is het uit de hand gelopen protest tegen de komst van een AZC in Geldermalsen.
- Onbegrip en onbekendheid met het vluchtelingenbeleid. Mensen begrijpen het vluchtelingenbeleid niet, zoals de redenen dat vluchtelingen naar Nederland komen, de kosten van vluchtelingenopvang, of hebben het gevoel dat vluchtelingen worden 'voorgetrokken'. Men zegt hierover meer uitleg en transparantie te willen.
- Angst voor sociale onveiligheid, overlast of criminaliteit in de buurt door komst van vluchtelingen. Zorgen over mensen met trauma's en hoe die zich zullen gedragen in de buurt.
- Bezorgdheid over de gevolgen voor buurt of dorp van de komst van veel vluchtelingen of een groot AZC, dat te veel domineert in het dorp of de buurt. Mensen kunnen wel instemmen met de komst van een kleiner aantal vluchtelingen of een kleiner AZC.

Creëren van een 'win win' situatie

Zoek naar mogelijke voordelen die de buurt kan hebben bij de komst van (bijvoorbeeld) een AZC: creëer een 'win-win' situatie

Een goede praktijk waarin een gemeente succesvol in gesprek is gegaan met kritische buurtbewoners bij de voorgenomen komst van een AZC, is Utrecht Overvecht. Aanvankelijk was sprake van veel bezorgdheid en protest onder bewoners tegen de komst van het AZC, welke 'kantelde' naar een veel positievere houding. Deze casus, althans de oplossing ervan, is bekend geworden onder de naam 'Plan Einstein'. (zie kader volgende pagina).

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

Verbeteren contact directe leefomgeving	▶
Verbeteren contact op buurtniveau	▶
Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren	▶
Vergroten weerbaarheid	▶
Tegengaan vooroordelen	▶
Verbeteren informatiepositie	▶
Begrijpen buurtbewoners	▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

CASUS PLAN EINSTEIN UTRECHT¹⁰

In de wijk Overvecht in Utrecht leidde de aankondiging van de komst van een AZC tot veel zorgen en onrust onder buurtbewoners. Bijeenkomsten liepen uit de hand en er werden demonstraties gehouden tegen de komst van het AZC. In Overvecht is de gemeente echter in gesprek gegaan met de tegenstanders: waarom zijn ze tegen, wat zijn hun zorgen. Hieruit bleek dat het aantal echte tegenstanders van de komst van vluchtelingen naar de wijk zeer beperkt was. De bezwaren van de buurt richten zich niet zozeer tegen de komst van vluchtelingen zelf, maar tegen de gevolgen voor de buurt. Sentimenten waren: 'Overvecht is al zo'n moeilijke buurt met een stapeling van problemen, waarom krijgen we dit er ook nog bij?' 'Overvecht is het afvoerputje van de stad'. De bezwaren richtten zich met name tegen de omvang van het AZC. Buurtbewoners konden wel leven met een kleiner AZC. Door rekening te houden met deze bezwaren (het AZC werd minder groot) en het betrekken van (georganiseerde) tegenstanders werd het ook mogelijk om te verkennen hoe en wanneer de komst van het AZC door de buurtbewoners als meerwaarde voor de buurt zou worden ervaren. Deze meerwaarde moest het tegenovergestelde zijn van het sentiment dat 'Overvecht het afvoerputje is van de stad'. Dus:

¹⁰ De casus wordt verder uitgewerkt in het SCP-rapport (2018) [Verdeeldheid en verbinding](#).

'investeren in de wijk' in plaats van 'alles wordt hier gedumpt'. Door het meepraten van tegenstanders over oplossingen zijn creatieve oplossingen die anders mogelijk niet zouden zijn gerealiseerd. De oplossingen die het sentiment hebben doen kantelen van negatief naar 'win-win', gaan ervan uit dat de buurt profijt zou moeten hebben van het AZC. Concreet betekende dit dat de cursussen voor statushouders (zoals cursussen ondernemen en Engels), ook open zijn gesteld voor jongeren uit de buurt. Bijkomend voordeel was ontmoeting tussen buurtbewoners en vluchtelingen.

Conclusie van deze casus is dat het niet productief is om buurtbewoners op te delen in voor- en tegenstanders. De posities aan de polen worden door weinig mensen gedeeld, de middengroep is daarentegen heel groot. Voorkom polarisatie door bezorgde burgers niet weg te zetten als 'tegenstanders', want dan gaan ze zich ook zo gedagen. Beter is om hen te betrekken, kennis te nemen van bezorgdheid en te streven naar oplossingen waarin zo veel mogelijk burgers zich in kunnen vinden.

- abstract ▶
- inleiding ▶
- colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

- Verbeteren contact directe leefomgeving ▶
- Verbeteren contact op buurniveau ▶
- Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren ▶
- Vergroten weerbaarheid ▶
- Tegengaan vooroordelen ▶
- Verbeteren informatiepositie ▶
- Begrijpen buurtbewoners ▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN ▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN

STAP 4.1 BELEIDSDIAGNOSE: MATCH PROBLEMATIEK – BELEID

U heeft een analyse gemaakt van problemen/risicofactoren in de casusbuurt die polarisatie (kunnen) bevorderen. En u heeft een inventarisatie gemaakt van mogelijke oplossingsrichtingen om de polarisatie in de casusbuurt te verminderen. U kunt nu de match of mismatch vaststellen tussen problematiek en huidig beleid:

- ▶ 1. Worden in de buurt de (problematieken) al door regulier beleid aangepakt (denk bijvoorbeeld aan beleid gericht op het bevorderen van sociale cohesie, jeugd- en jongerenbeleid, aanpak overlast, integratiebeleid, aanpak achterstanden, veiligheidsbeleid)? Welke problematieken nog niet, of onvoldoende?
- ▶ 2. Welke beleid/interventies worden in de huidige situatie al ingezet in de buurt? Is dit voldoende of is aanscherping gewenst?
- ▶ 3. Wat mist er nog? Welke nieuwe interventies zijn vereist, en hoe die in te zetten?
- ▶ 4. Welke sectoren/professionals zijn nodig om de aanpak succesvol uit te kunnen voeren. Zijn deze al in beeld/betrokken?

STAP 4.2 PRAKTIJKVOORBEELDEN VAN INTERVENTIES

Het doorlopen van stappen 1 tot en met 3 in het stappenplan heeft criteria gegeven waarmee u rekening kunt houden bij het kiezen van een passende interventie om te komen van polarisatie naar verbinding tussen groepen in buurten. KIS heeft een overzicht gemaakt van praktijkvoorbeelden van mogelijke interventies die u hiertoe kunt inzetten.

De praktijkvoorbeelden zijn gecategoriseerd op basis van de toegelichte oplossingsrichtingen:

- ▶ 1. Praktijkvoorbeelden voor verbeteren contact/omgang/begrip in directe woonomgeving.
- ▶ 2. Praktijkvoorbeelden voor bevorderen ontmoeting en begrip (straat-, plein- en buurtniveau).
 - a. Afspraken maken over gedragsregels in de buurt.
 - b. Ontmoeting en begrip in de buurt middels dialoog.
 - c. Bevorderen gemeenschappelijke (buurt)identiteit.
 - d. Ontmoeting en begrip in de buurt (diverse methodieken).
 - e. Verbeteren contact en begrip tussen vluchtelingen en buurtbewoners.
- ▶ 3. Praktijkvoorbeelden voor bevorderen positief gedrag van kinderen en jongeren, rolmodellen, conflicthantering.
- ▶ 4. Praktijkvoorbeelden om sociale controle, collectieve weerbaarheid en basisveiligheid in de buurt te vergroten.
- ▶ 5. Tevens worden enkele praktijkvoorbeelden gegeven van gemeentelijke (wijkoverstijgende) aanpakken/programma's om polarisatie tegen te gaan en verbinding tussen bevolkingsgroepen te vergroten

- abstract ▶
- inleiding ▶
- colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1 VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2 ANALYSE ▶

STAP 3 OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4 AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN

- Beleidsdiagnose ▶
- Verbeteren contact ▶
- Bevorderen ontmoeting ▶
- Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren ▶
- Vergroten weerbaarheid ▶
- Gemeentelijke aanpakken ▶

Per praktijkvoorbeeld wordt toegelicht hoe deze aansluit op de geboden criteria:

- Op welke onderliggende problematiek(en) het praktijkvoorbeeld zich?
- Op welke doelgroepen richt het praktijkvoorbeeld zich?
- Op welke locatie binnen de buurt kan het praktijkvoorbeeld worden ingezet?
- Binnen welke oplossingsrichting(en) past het praktijkvoorbeeld?
- Wat zijn de methodieken die binnen het praktijkvoorbeeld worden ingezet?

Voor alle praktijkvoorbeelden is een uitgebreider beschrijving opgenomen. Vanuit de beknopte beschrijvingen hieronder kunt u doorklikken naar de uitgebreider beschrijvingen.

Toelichting in op selectie van praktijkvoorbeelden (disclaimer)

De praktijkvoorbeelden geven inzicht in wat is ontwikkeld en mogelijk kan worden toegepast bij bepaalde problematieken. De praktijkvoorbeelden sluiten aan op de 'oplossingsrichtingen' die in de handreiking worden onderscheiden. Met de selectie en beschrijving van de praktijkvoorbeelden wordt een zo divers mogelijk beeld gegeven van mogelijke aanpakken. De selectie heeft *niet* plaatsgevonden op basis van (bewezen) effectiviteit. Dit soort evaluatieonderzoek ontbreekt nog in veel gevallen voor aanpakken die zich richten op het voorkomen van polarisatie. Indien wel sprake is van evaluatie is dit vermeld bij de interventiebeschrijvingen en wordt verwezen naar de brondocumenten hiervoor. De praktijkvoorbeelden richten zich op uiteenlopende doelgroepen, hebben diverse doelstellingen en gebruiken verschillende methodes. De selectie vond plaats op basis van inhoud en diversiteit, met als belangrijkste doelstelling te laten zien wat er zoal mogelijk is als het om interventies tegen polarisatie gaat. Het is mogelijk dat in de loop der tijd praktijkvoorbeelden die zijn opgenomen in de handreiking, worden gestopt of doorontwikkeld. Dit zal door KIS worden gemonitord. Enkele malen per jaar zal een update van de praktijkvoorbeelden plaatsvinden. Ook zullen nieuwe praktijkvoorbeelden worden toegevoegd.

TIPS

Vuistregels voor inzet van interventies

Er kunnen enkele vuistregels worden gevolgd voor de inzet van typen interventies, gebaseerd op resultaten van wetenschappelijk onderzoek naar effectiviteit van wijkinterventies. Hou rekening met de deze vuistregels bij uw keuze voor interventies die u wilt inzetten voor de aanpak van polarisatie in de buurt:

- Verbindende kleinschalige initiatieven met terugkerend contact hebben voorkeur boven eenmalige initiatieven met hoger bereik.
- Initiatieven die uitgaan van gemeenschappelijke belangen of interesses (zoals een schone portiek, speelveilig plein) hebben voorkeur boven initiatieven waarin verschillen worden besproken (zoals bv interculturele kennismaking of dialoog).
- Interventies waarbij groepen met elkaar samenwerken hebben de voorkeur boven interventies waar competitie tussen groepen plaatsvindt.
- Interventies in directe woonomgeving hebben voorkeur boven interventies op groter schaalniveau (buurt- of gemeenteniveau).
- Acupuncturele, integrale aanpak bij ernstiger problematiek (inzet op hotspots in buurten, zoals bepaalde straten of woonblokken met veel problematiek) heeft de voorkeur boven generiek buurtbeleid.

abstract ▶
inleiding ▶
colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

**VOORBEREIDING EN
SIGNALERING** ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

**AANPAK EN
PRAKTIJKVOORBEELDEN**

Beleidsdiagnose ▶
Verbeteren contact ▶
Bevorderen ontmoeting ▶
Bevorderen positief gedrag ▶
kinderen en jongeren ▶
Vergroten weerbaarheid ▶
Gemeentelijke aanpakken ▶

PRAKTIJKVOORBEELDEN

voor verbeteren contact/omgang/begrip in directe woonomgeving

Bij welke problematiek kunt u de genoemde praktijkvoorbeelden inzetten?

In een buurt is in de directe leefomgeving van mensen sprake van ongemakkelijk samenleven of fricties. Tussen directe burens, of tussen buurtgenoten die gebruik maken van dezelfde ruimtes of voorzieningen, zoals trappenhuis, galerij, portiek. Buurtbewoners met verschillende etnisch-culturele achtergronden ervaren ongemak in wederzijdse communicatie, omgangsvormen, impliciete gedragsregels. Of zij ervaren overlast (zoals geluidsoverlast, schoonhouden van portiek, galerij, trappenhuis, stoep, gemeenschappelijke tuin) en vinden het moeilijk om dit bespreekbaar te maken. Men weet niet hoe of durft dit niet. Er is sprake van onbegrip en onbekendheid met elkaar. Ongemakkelijk samenleven, overlast en het ervaren onvermogen elkaar hierop aan te spreken dragen bij aan (verdere) negatieve beeldvorming en spanningen tussen bevolkingsgroepen.

Doelen, doelgroepen en locatie?

De vermelde praktijkvoorbeelden kunnen worden uitgevoerd in de directe woonomgeving van buurtbewoners (portiek, galerij, woonblok, deel van een straat). De praktijkvoorbeelden beogen buurtbewoners met verschillende etnisch-culturele achtergronden meer bekend en vertrouwd met elkaar te maken (vergroten van publieke familiariteit), en door het onderling begrip te vergroten. Tevens beogen de praktijkvoorbeelden de 'individuele weerbaarheid' van buurtbewoners te versterken om zelf handelend op te treden: door de drempels verlagen om elkaar aan te spreken, het bespreekbaar maken van leefregels, het bespreekbaar maken van fricties, bemiddeling bij fricties (veelal door bewoners zelf).

Buurtbemiddeling

Buurtbemiddeling is een methodiek om burencollicten op te lossen met behulp van tot bemiddelaar opgeleide buurtbewoners. Buurtbemiddeling is vooral toepasbaar bij irritaties of conflicten in de dagelijkse leef sfeer. Het gaat om situaties die te licht zijn voor formeel optreden door politie en justitie. Onder burencollicten wordt verstaan o.a. conflicten tussen burens onderling, gebruikers van hetzelfde trappenhuis of van hetzelfde plein. Te denken valt aan onenigheid over geluidsoverlast, overlast door kinderen, vernielingen, vervuiling en rommel. Vroegtijdige inzet van buurtbemiddeling beoogt te voorkomen dat burencollicten uit de hand lopen en spanningen in de buurt ontstaan.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Portiekgesprekken, galerijgesprekken, burengesprekken

Het doel van portiekgesprekken, galerijgesprekken en burengesprekken is om wederzijds begrip tussen bewoners in een portiek of op een galerij te vergroten, onderlinge spanningen te verminderen en de drempel te verlagen om elkaar aan te spreken op gedrag. Uitkomst van deze gesprekken kan zijn afspraken over woon- en gedragsregels tussen portiek- en galerijbewoners. Op deze wijze kunnen problemen worden voorkomen die die kunnen ontstaan als buurtbewoners verschillende levensstijlen hebben. Soms is een actieve bewonersgroep het gevolg. Burengesprekken en galerijgesprekken hebben nog enkele neven doelen zoals doorbreken van anonimiteit, contact leggen en activeren van bewoners. De gesprekken beogen preventief te werken voor isolement, verkommering en hulpeloosheid. Ook willen ze omgangsvormen en tolerantie bevorderen.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Samen Schoon

Samen Schoon is een methode waarbij bewoners gestimuleerd worden tot zelfbeheer in de schoonmaak van hun complex. Het doel is het vergroten van de betrokkenheid van bewoners bij het schoonmaken van algemene ruimtes zoals een portiek, entree

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG

OVERZICHT STAPPENPLAN

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING

STAP 2

ANALYSE

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN

Beleidsdiagnose	▶
Verbeteren contact	▶
Bevorderen ontmoeting	▶
Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren	▶
Vergroten weerbaarheid	▶
Gemeentelijke aanpakken	▶

of woongebouw. Naast het opschonen van de fysieke ruimten, wordt er ook meer onderlinge bekendheid (publieke familiariteit) en samenwerking tussen complexbewoners beoogd. Enkele effecten van het vergoten van de betrokkenheid van bewoners bij het schoonhouden van algemene ruimtes zijn een verbeterd woonklimaat en -gedrag, meer ontmoeting en/of sociale contacten en meer invloed en/of inspraak voor de bewoners. De interventie kan worden ingezet door woningbouwcorporaties en richt zich op huurders, maar ook op schoonmakers en hun bedrijven.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

PortiekPortiers/BuurtBikkels

PortiekPortiers (soms ook 'buurtbikkels' genoemd) is een buurtinitiatief waarbij kinderen van 8 tot en met 12 jaar worden betrokken bij het schoonhouden van en toezicht houden op portieken en/of de woonomgeving. De kinderen worden na een training verantwoordelijk gesteld om in samenwerking met de buurtbeheerder overlast aan te pakken. Denk hierbij aan zwerfvuil, vandalisme en algemeen bewonersgedrag. In deze functie worden zij verantwoordelijk voor hun eigen leefomgeving, en de verstandhouding met de bewoners. Andersom zorgt deze aanpak voor minder overlast voor de buurt en staan bewoners positiever tegenover deze kinderen. Het is bij uitstek een interventie voor complexen waar bewoners weinig betrokken zijn bij hun leefomgeving en er veel klachten zijn over de (jongere) jeugd in de buurt.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Initiatieven om nieuwe bewoners te verwelkomen in de straat of woningcomplex

In diverse woningbouwcomplexen worden initiatieven genomen om nieuwe bewoners welkom te heten, zich thuis te laten voelen in hun wooncomplex, straat en buurt, en nieuwelingen wegwijs te maken in hun nieuwe woonomgeving. Voorbeelden van werkwijzen binnen deze initiatieven. Initiatieven zijn een samenwerking tussen woningcorporatie, bewonersoverleg en soms ook gemeente. Voorbeelden:

- Vrijwilligers leggen huisbezoeken af bij nieuwe bewoners in de straat (welkom heten en wegwijs maken/vragen beantwoorden).
- Welkomstfeestjes voor nieuwe bewoners.
- Bewoners worden uitgenodigd nieuwe burens te ontmoeten via een methodiek van welkomstkaartjes.
- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

PRAKTIJKVOORBEELDEN

voor bevorderen ontmoeting en begrip (straat-, plein- en buurniveau)

Bij welke problematiek kunt u de genoemde praktijkvoorbeelden inzetten?

De onderstaande praktijkvoorbeelden kunnen worden uitgevoerd in openbare ruimte van de buurt (straten stoepen, pleinen, parken, speellocaties, sportveldjes, winkelcentrum), en richten zich op ontmoeting, wederzijds begrip, verbindende activiteiten.

De praktijkvoorbeelden zijn in vijf categorieën opgedeeld:

1. Afspraken maken over gedragsregels in de buurt.
2. Ontmoeting en begrip in de buurt middels dialoog.
3. Bevorderen gemeenschappelijke (buurt)identiteit.
4. Ontmoeting en begrip in de buurt (diverse methodieken).
5. Verbeteren contact en begrip tussen vluchtelingen en buurtbewoners.

abstract ▶
inleiding ▶
colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN
SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN
PRAKTIJKVOORBEELDEN

Beleidsdiagnose ▶
Verbeteren contact ▶
Bevorderen ontmoeting ▶
Bevorderen positief gedrag ▶
kinderen en jongeren ▶
Vergroten weerbaarheid ▶
Gemeentelijke aanpakken ▶

1. Afspraken maken over gedragsregels in de buurt

Gedragscodes

Door middel van een stappenplan worden leefregels voor een wijk of buurt door buurtbewoners en betrokken professionals opgesteld en met medebewoners gedeeld. De doelgroep van de methode bestaat uit buurtbewoners. In sommige gevallen kan er ook voor worden gekozen om de methode specifiek te richten op de interactie tussen jonge buurtbewoners en andere buurtbewoners. Doelstelling is het leefklimaat in een wijk of buurt bevorderen, vandalisme en overlast verminderen en de sociale cohesie verbeteren. De interventie wil gedrag ook voor de lange termijn beïnvloeden, door de anonimiteit te verlagen en de binding met de buurt te versterken.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Pleingesprekken (leefregels)

Pleingesprekken hebben als doel wijkbewoners te stimuleren om gezamenlijk na te denken over een prettige woonomgeving. Hierbij ligt de focus op het verhogen van de kwaliteit van openbare ruimten in de buurt en het vergroten van de samenhang tussen bewoners. Zo kunnen bewoners betrokken worden bij de inrichting van publieke pleinen in de wijk. Dan wordt er bijvoorbeeld besproken in welke mate en/of waar auto's en fietsen worden toegelaten op het plein en of er voldoende bankjes, speelruimte en groen is. Door de bijeenkomsten wordt eveneens sociaal contact in de wijk gestimuleerd, wat bijdraagt aan de sociale samenhang in de buurt. Ook wordt op deze manier onderlinge bekendheid (publieke familiariteit) en samenwerking tussen wijkbewoners beoogd.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

2. Dialoogmethoden in de buurt

Dialoogtafels

Bij een dialoogtafel worden buurtgenoten uitgenodigd om samen het gesprek aan te gaan over actuele en relevante thema's (in de buurt), waarover de buurtgenoten ervaringen kunnen uitwisselen. Door een dialoogtafel te organiseren, worden verschillende mensen bij elkaar gebracht om gesprekken tussen buurtgenoten te stimuleren. Hiermee wordt beoogd om het contact tussen verschillende culturen en/of generaties te verbeteren. Naast het leggen van verbindingen tussen buurtgenoten en het vergroten van de sociale binding, hebben de dialoogtafels ook als doel om persoonlijke ervaringen over de buurt te delen. Zo kunnen wensen, ideeën en plannen voor de realisatie van deze ideeën besproken worden. Dit stimuleert buurtgenoten samen te werken aan een prettige woonomgeving, wat de leefbaarheid van de buurt vergroot.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Interculturele, interreligieuze dialoog

Bij een interreligieuze dialoog worden mensen met verschillende religieuze achtergronden met elkaar in contact gebracht. Het voornaamste beoogde doel is het wegnemen van vooroordelen en het ontkrachten van stigmatiseringen over de ander. Interculturele – en interreligieuze dialogen kunnen diverse doelgroepen hebben, zoals dialoog tussen buurtbewoners / jongeren met beperkte kennis over bepaalde culturen of religies met mensen met een specifieke culturele – of religieuze achtergrond; of juist dialoog tussen mensen met specifieke culturele – of religieuze achtergronden.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG

OVERZICHT STAPPENPLAN

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING

STAP 2

ANALYSE

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN

Beleidsdiagnose	▶
Verbeteren contact	▶
Bevorderen ontmoeting	▶
Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren	▶
Vergroten weerbaarheid	▶
Gemeentelijke aanpakken	▶

Ronde Tafelhuis

Het Ronde Tafelhuis is een interreligieus ontmoetingscentrum, met als doelstelling wijkbewoners met al hun verscheidenheid in religie en cultuur met elkaar in contact te brengen. Dat wordt gedaan door het organiseren van activiteiten en het huisvesten van organisaties met een culturele of religieuze achtergrond. Een belangrijk aspect is de ontmoetingsfunctie, ieder die dat wil is welkom voor een gesprek of activiteit. Hiermee ontwikkelt het Ronde Tafelhuis zich in de richting van een kennismakingscentrum voor religie en cultuur. Het initiatief werkt verbindend, omdat de focus ligt op de overeenkomsten tussen verschillende religies – en niet op de verschillen. Samen wordt er gesproken over de plaats van religie in een moderne samenleving, zonder overbodige nadruk te leggen op de onderlinge verschillen van de religies.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

3. Bevorderen gemeenschappelijke (buurt)identiteit

Buurtreminiscentie

Het centrale doel van buurtreminiscentie is het verbinden van mensen door de verhalen die zij delen. Deze hoofddoelstelling is onderverdeeld in een aantal subdoelen, zoals het activeren van mensen, het stimuleren van communicatie tussen buurtbewoners, het verbeteren van de kwaliteit van sociale relaties in de buurt en het versterken van sociale cohesie op buurtniveau. De methode kan ook specifiek gericht worden op twee belangrijke scheidslijnen tussen buurtbewoners: tussen allochtonen en autochtonen (intercultureel) en tussen ouderen en jongeren (intergenerationeel). Een bijkomend doel van interculturele buurtreminiscentie is het verbinden van mensen met verschillende culturele achtergronden door het ontwikkelen van wederzijds begrip en respect. Intergenerationele buurtreminiscentie richt zich op het verbinden van verschillende generaties door onderling begrip tussen de groepen te bevorderen.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Bevorderen gemeenschappelijke identiteit

Uitgangspunt is dat iedereen die woont in een buurt, ondanks alle onderlinge verschillen, toch ook een overeenkomst heeft: men is (bv) Schilderswijker, Overvechter of Spangenaar. Veel buurtbewoners, in het bijzonder jongeren en mensen met een migratieachtergrond, ontlenen identiteit aan de buurt waarin ze wonen. Dit biedt kansen voor verbinding: bevolkingsgroepen met verschillende culturele of etnische identiteiten verenigen op een gemeenschappelijke (buurt) identiteit. Door zulke gemeenschappelijke identiteiten te bevorderen kan polarisatie tussen groepen in de buurt worden vermindert.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

4. (Overige) methoden gericht op ontmoeting en begrip

Opzoomeren

Opzoomeren is het stimuleren van een goed contact met de burens door samen te zorgen voor een prettige straat om in te wonen. Naast het samen verfraaien of opknappen van de straat, kan een straatfeest, barbecue of spelletjes dag voor de kinderen ook een manier zijn om de straat te Opzoomeren. Het initiatief verbindt verschillende buurtgenoten met elkaar en draagt hierdoor bij aan het vergroten van de publieke familiariteit. Beoogd wordt het opbouwen van een informeel buurt- of straatnetwerk, wat eveneens sfeerverbetering in de buurt, onderlinge hulp- en dienstverlening, toekomstige samenwerking en meer aanspreekbaarheid met zich mee kan brengen. Bewoners worden gestimuleerd zelf met ideeën te komen voor de invulling van straatactiviteiten. Deze 'bottom-up' aanpak staat centraal bij Opzoomeren, wat het een laagdrempelig en niet-bureaucratisch karakter geeft.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG

OVERZICHT STAPPENPLAN

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING

STAP 2

ANALYSE

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN

Beleidsdiagnose	▶
Verbeteren contact	▶
Bevorderen ontmoeting	▶
Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren	▶
Vergroten weerbaarheid	▶
Gemeentelijke aanpakken	▶

Kulturhuske

Kulturhuske heeft tot doel ontmoeting, taalontwikkeling, maatschappelijke participatie en binding met de wijk te bevorderen. Dit wordt bereikt door het creëren van een huiskamer en podium in de wijk, dat door middel van 'eigen' culturele activiteiten ook echt van de wijk en haar bewoners is. Een woningcorporatie stelt een leegstaande woning (ruimte) ter beschikking voor Kulturhuske. De methode kent meerdere subdoelen. De methode is erop gericht dat bewoners in de wijk zelf een huis 'runnen' waar mensen altijd terecht kunnen, iedereen zich thuis voelt en zichzelf kan zijn. Ook wil de methode met het huis een vertrouwde ontmoetingsplek bieden die ook contact en verbinding legt tussen mensen van verschillende culturen. Tenslotte wil de methode met het huis een podium bieden voor de in de wijk aanwezige talenten. Dit podium biedt een gevarieerd activiteiten aanbod en stimuleert de bewoners tegelijk ook zelf wat te gaan doen.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Buurtgids-tours in een buurt (gemeente Amsterdam)

Buurtbewoners worden getraind tot buurtgids. Zij leiden (nieuwe) bewoners rond in de buurt zodat men elkaar en de buurt (beter) leert kennen. Deelnemers worden uitgenodigd door en via de gemeente en andere betrokkenen (zoals woningcorporaties). Doelstellingen zijn:

- Het vergroten van de sociale binding in een buurt en bewoners samenbrengen en laten participeren.
 - Bewonersparticipatie verhogen: mensen bekend maken met het huidige aanbod van maatschappelijke (buurt) initiatieven waardoor men eerder zal deelnemen aan bestaande activiteiten, helpen bij activiteiten of zelf activiteiten organiseren.
 - Bekendheid en bestaansrecht van maatschappelijke (buurt) initiatieven vergroten door ze zichtbaar(der) te maken.
- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

5. Verbeteren contact en begrip tussen vluchtelingen en buurtbewoners

Haagse Huiskamer (gemeente Den Haag)

De Haagse Huiskamer verbindt buurtinitiatieven, vluchtelingen en de gemeente door vraag en aanbod op elkaar af te stemmen, goede projecten elkaar te laten aanvullen en nieuwe ideeën en initiatieven te ondersteunen. Zo is onder andere de initiatievenbank opgezet: een databank waarin inwoners van Den Haag kunnen zien welke initiatieven in welke delen van de stad actief zijn. Om vluchtelingen en stadsbewoners aan elkaar te verbinden, organiseert de Haagse Huiskamer bijeenkomsten en activiteiten. Bij dergelijke samenkomsten staat co-creatie centraal: samen willen werken aan een stad of buurt waarin alle inwoners van Den Haag zich thuis voelen. Dit gebeurt bijvoorbeeld door het opzetten van buurtcomités. Het comité zal uitzoeken welke thema's de wijk samen met vluchtelingen kan oppakken. Vervolgens gaan vluchtelingen en buurtbewoners samen aan de slag in de buurt, waarmee een prettige woonomgeving en vergrote leefbaarheid in de wijk wordt beoogd.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

De Voorkamer (gemeente Utrecht)

Het initiatief 'De Voorkamer' brengt AZC-bewoners/statushouders in contact met mensen die al langer in Nederland wonen. Op deze manier komen mensen van verschillende achtergronden met elkaar in contact op een vaste locatie. De Voorkamer is dus een ontmoetingsruimte door en voor nieuwkomers en de lokale gemeenschap, waarin deelnemers kunnen werken aan projecten die aansluiten op hun interesses en vaardigheden. De focus op de kwaliteiten van de deelnemende AZC-bewoners/statushouders zorgt ervoor dat ze niet langer louter als groep worden gezien, maar ook als individu. Deze stap is belangrijk voor het ontwikkelen van relaties en het overwinnen van stigmatisering. Wat 'De Voorkamer' verder bijzonder maakt, is de ruim-

STAP 1

STAP 2

STAP 3

STAP 4

te voor de deelnemers om samen te werken met lokale professionals (o.a. eigenaars van werkplaatsen, professionals uit de kunst- en designsector). Activiteiten worden begeleid door vrijwilligers uit de wijk.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

BOOST (gemeente Amsterdam)

BOOST is opgezet door wijkbewoners en vluchtelingen (statushouders) en fungeert als een ontmoetingsplek voor statushouders en wijkbewoners. Deze ontmoetingsplek is een centraal gelegen buurthuis waar dagelijks activiteiten en bijeenkomsten worden georganiseerd. Naast vaste activiteiten wordt ook ingespeeld op de vraag en het aanbod van statushouders en de lokale gemeenschap. Er wordt gekeken naar de beschikbare talenten van betrokkenen, en naar hun wensen en belangen. Zo krijgt iedereen de kans talenten te ontplooiën en in te zetten. Het voornaamste doel is het in contact brengen van de lokale gemeenschap en vluchtelingen; ofwel, oude en nieuwe wijkbewoners. De achterliggende gedachte is dat integratie een samenwerkingsproces is. Door de betrokkenheid van zowel oude als nieuwe wijkbewoners wordt er tevens gewerkt aan het opbouwen van een stevig en warm wijknetwerk. Met een dergelijk informeel wijknetwerk wordt het gevoel van verbondenheid in de wijk vergroot. Activiteiten worden georganiseerd en begeleid door vrijwilligers uit de lokale gemeenschap; ook statushouders melden zich regelmatig aan als vrijwilliger. Vrijwilligerswerk kan voor hen als een effectief opstapje naar de arbeidsmarkt dienen. Daarbij zijn veel kwetsbare wijkbewoners zoals werklozen en eenzame senioren, betrokken bij het initiatief, waarmee ook zij profiteren van de mogelijkheid om hun sociale netwerk te vergroten via BOOST.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Dichter bij huis (gemeente Breda)

Doel van het project DICHTER BIJ HUIS is het wijkgericht stimuleren en organiseren van langdurige contacten tussen Bredase statushouders en inwoners van de stad Breda. Door samen actief dingen te ondernemen leert men elkaar beter kennen. Integratie moet van twee kanten komen. Het project DICHTER BIJ HUIS is erop gericht om geboren Nederlanders en nieuwe Nederlanders te laten kennismaken met elkaar en elkaars gebruiken. Verschillende groepen van maximaal 10 personen (5 wijkbewoners en 5 nieuwkomers) komen wekelijks bij elkaar op een centrale plek in de buurt. Ze maken kennis met elkaar en met elkaars gewoonten, ze gaan koken en eten, een buurtwandeling maken langs interessante plaatsen en nemen deel aan een creatieve workshop.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Buurtpraatjes (gemeente Eindhoven)

Doel van 'Buurtpraatjes' is om op een laagdrempelige manier wederzijdse kennismaking en gemeenschappelijkheid tussen nieuwkomers en buurtbewoners te bevorderen. Vluchtelingen wordt bij het betreden van hun nieuwe huis een 'tool' (de 'Buurtpraatjes' box) gegeven om de ontmoeting met hun burens aan te gaan. De box is voorzien van uitnodigingskaarten om de burens op de koffie uit te nodigen, en voorzien van flappen met daarop suggesties voor gespreksonderwerpen welke zijn bedoeld om de dialoog aan te gaan over wat de burens samen belangrijk vinden in hun buurt. De interventie wil ervoor zorgen dat nieuwkomers niet alleen een woning krijgen, maar zich ook thuisvoelen. Daardoor wordt beoogd om angsten en vooroordelen in een vroeg stadium weg te nemen. Op deze manier wil men werken aan meer sociale binding tussen vluchtelingen en de lokale gemeenschap. De interventie kan worden uitgevoerd door woningbouwcorporaties.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN

Beleidsdiagnose	▶
Verbeteren contact	▶
Bevorderen ontmoeting	▶
Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren	▶
Vergroten weerbaarheid	▶
Gemeentelijke aanpakken	▶

PRAKTIJKVOORBEELDEN

voor bevorderen positief gedrag van kinderen en jongeren, rolmodellen, conflicthantering

De interventies worden uitgevoerd in openbare ruimte van de buurt (straat, pleinen), en richten zich op positief gedrag van kinderen en jongeren, rolmodellen en conflicthantering tussen jongeren en andere groepen in de buurt.

Thuis Op Straat

Thuis op Straat (TOS) richt zich op het scheppen van een duidelijk (gedrags)regels, normen), fatsoenlijk en sociaal en emotioneel veilig klimaat op pleinen en straten. TOS organiseert op pleintjes en speelplaatsen verbindende activiteiten voor kinderen met diverse etnisch-culturele achtergronden en wil dat deze kinderen zich op straat veilig en 'thuis' voelen. Centraal in de aanpak staan activiteiten op pleinen (zoals sport- en spelactiviteiten, creatieve- en buurtactiviteiten), waarbij wordt ingezet op positief gedrag van de deelnemende kinderen en andere pleingebruikers. Voorbeelden daarvan zijn samenwerken, omgaan met regels, gezonde leefstijl, ontdekken van eigen kwaliteiten, et cetera. Kinderen wordt geleerd om eventuele meningsverschillen op straat op te lossen met woorden en niet door de te schelden. Naast deze activiteiten onderneemt TOS ook andere interventies om het klimaat op een plein of in de buurt te verbeteren: rondes door de wijk, het inzetten van jongeren uit de buurt als rolmodel voor andere kinderen, thema-evenementen, signaleren van problemen bij kinderen en jongeren of fysieke problemen in de wijk en het terugdringen van vandalisme en overlast door fysiek aanwezig te zijn. Om de buurtomstandigheden te verbeteren, zoekt TOS in de buitenruimte ook actief contact met ouders, volwassenen, winkeliers en wijkpartners.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Jongeren Lossen Het Op (JOLO)

In de interventie Jongeren Lossen Het Op (JOLO) worden jongeren opgeleid tot buurtbemiddelaars en bemiddelen bij conflicten en overlast. Ze worden getraind in vaardigheden en methodieken die helpen bij het vinden van oplossingen voor problemen waarin alle betrokkenen zich kunnen vinden. Hoofddoel van JOLO is het herstel van de communicatie en het duurzaam oplossen van conflicten in de openbare ruimte tussen jongeren onderling en jongeren en buurtbewoners. Daarnaast laten jongeren aan volwassenen zien dat zij op een positieve en verstandige manier kunnen omgaan met conflicten. Ook fungeren de (getrainde) jonge buurtbemiddelaars als rolmodel voor andere jongeren. Hiermee wordt wederzijdse beeldvorming over jong en oud positief beïnvloed, evenals het wederzijds vertrouwen. Dit schept een basis om gezamenlijk tot afspraken te komen over nieuw, positief gedrag jegens elkaar.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Portiekportiers

Zie eerdere beschrijving onder *Praktijkvoorbeelden voor verbeteren contact/omgang/begrip in directe woonomgeving*.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Straatportiers

De opzet en doelstellingen van 'straatportiers' zijn vergelijkbaar met portiekportiers, maar dan op straatniveau. Naast een schonere woonomgeving is het de bedoeling dat de kinderen (door hun contact met de 'officiële' toezichthouders) de consequenties van vernieling en vervuiling beter leren overzien. Zij zullen dan zelf minder vervuilen en vernielen en beïnvloeden als rolmodel in het beste geval ook hun vrienden.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG

OVERZICHT STAPPENPLAN

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING

STAP 2

ANALYSE

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN

Beleidsdiagnose	▶
Verbeteren contact	▶
Bevorderen ontmoeting	▶
Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren	▶
Vergroten weerbaarheid	▶
Gemeentelijke aanpakken	▶

Jongeren Preventie Teams

In een 'Jongeren Preventie Team' werken jongeren samen aan de leefbaarheid in hun wijk. De jongeren ruimen op, doen klussen en verlenen hand- en spandiensten tegen kleine vergoedingen. De activiteiten zijn velerlei zoals het schoonmaken van parkeerplaatsen of hofjes, het meehelpen met buurtactiviteiten, het signaleren van vernieling en het aanspreken van leeftijdsgenoten op wangedrag. Hiermee wordt ook beoogd de overlast van jongeren in de wijk te verminderen. Door het uitvoeren van deze klussen dragen de jongeren op positieve wijze bij aan het verbeteren van het leefklimaat in een buurt, en ontwikkelen ze ook meer betrokkenheid en verantwoordelijkheid. Jongeren hebben tijdens het uitvoeren van klussen veel contact met bewoners, wat een belangrijke bijdrage levert aan een positievere beeldvorming over jongeren en het verbeteren van contacten en relaties tussen jonge en oude generaties. Een Jongeren Preventie Team beschikt over vrijwilligers die activiteiten van het team begeleiden. Deze vrijwilligers zijn voornamelijk ouders en voormalig deelnemers van het team. Het geheel wordt gecoached door een jongerenwerker. Opdrachten voor klussen komen vanuit de gemeente, woningcorporaties, winkeliersverenigingen en zorginstellingen uit de wijk of buurt.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Inkr8

De interventie Inkr8 wordt ingezet in buurten waar overlast wordt ervaren door scholieren van scholen in de buurt, en door overige jongeren. Trainingen van Inkr8 beogen de sfeer en verstandhouding op scholen en in de buurt te verbeteren. Scholieren én buurtbewoners worden opgeleid om bijeenkomsten en workshops te organiseren en te begeleiden, waarin jongeren en buurtbewoners elkaar ontmoeten, conflicten bespreken en oplossen en met elkaar aan de slag gaan op basis van gemeenschappelijke wensen. Inkr8 leidt ook buurtkrachten op. Buurtkrachten zijn bewoners die in hun buurt een spilfunctie vervullen, een eigen netwerk hebben en medebewoners van verschillende leeftijden en achtergronden met elkaar willen verbinden.

Zij zijn door Inkr8 opgeleid in het organiseren van ontmoetingen, workshops en trainingen en hebben aangeleerd opbouwend met elkaar omgaan. Stapje voor stapje verbetert zo de verstandhouding in de buurt of op school. Inkr8 werkt in opdracht van scholen, gemeenten, stadsdelen of woningcorporaties.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Zakgeldprojecten

Zakgeldprojecten worden in allerlei vormen georganiseerd en met allerlei doelstellingen. Hier beschrijven we zakgeldprojecten die zich allereerst richten op het bevorderen positief gedrag van jongeren in de buurt en het fungeren als rolmodel voor andere jongeren (en kinderen).

Deze zakgeldprojecten bieden jongeren de mogelijkheid om tegen een kleine vergoeding klusjes in de buurt uit te voeren. De klusjes zijn gevarieerd en bestaan bijvoorbeeld uit het prikken van zwerfafval of het onderhouden van tuinen. Zakgeldprojecten dragen bij aan de ontwikkeling van jongeren, omdat zij zelfstandigheid en verantwoordelijkheid aanleren. Op deze manier ontstaan er nieuwe rolmodellen in de wijk. Door de inzet van positieve rolmodellen worden ook andere jongeren aangespoord tot deelname, wat zorgt voor continuïteit. Het werk van de jongeren is zichtbaar voor buurtbewoners, andere jongeren en kinderen. Dit draagt bij aan een positievere beeldvorming ten aanzien van de jongeren. Rolmodellen geven ook een positief voorbeeld aan andere jongeren en kinderen, met als doel dat ook zij zich verantwoordelijker gedragen in de buurt. De overkoepelende begeleiding komt vanuit een lokale welzijns- of buurtorganisatie.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

abstract ▶
inleiding ▶
colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

**VOORBEREIDING EN
SIGNALERING** ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

**AANPAK EN
PRAKTIJKVOORBEELDEN**

Beleidsdiagnose ▶
Verbeteren contact ▶
Bevorderen ontmoeting ▶
Bevorderen positief gedrag ▶
kinderen en jongeren
Vergroten weerbaarheid ▶
Gemeentelijke aanpakken ▶

Futsal Chabbab

Futsal Chabbab is een interventie waarin door middel van spel (zaalvoetbal), coaching en huiswerkbegeleiding jongeren worden bereikt die vaak op straat te vinden zijn. De interventie richt enerzijds op jongeren die vaak op straat 'hangen' en al in de 'straatcultuur' betrokken zijn en anderzijds op basisschoolkinderen die zich daar (op latere leeftijd) toe aangetrokken kunnen voelen. Hoofddoel van de interventie is het terugdringen en/of voorkomen van de door jongeren veroorzaakte overlast op straat. Jongeren dienen zich te houden van (omgangs)regels. Dus, zij hebben een respectvollere houding naar autoriteitsfiguren in verschillende leefgebieden (leerkrachten, wijkagenten, straatcoaches), zijn beter aanspreekbaar op hun gedrag en hebben meer zelfbeheersing. Daarbij plegen deelnemende jongeren minder (kleine) criminaliteit of vandalisme in de wijk. Futsal Chabbab wil ook schooluitval terugdringen, waardoor kansen van jongeren vergroot worden. In de interventie bouwt de trainer een vertrouwensrelatie met de jongeren op om hen vervolgens op hun gedrag te kunnen coachen. De voetbaltraining is het middel om de jongeren te bereiken en te motiveren. De band die wordt opgebouwd, maakt dat ze blijven. Jongeren worden in en buiten de sportzaal op hun gedrag gecoacht en leren vaardigheden die ook buiten de sport behulpzaam zijn. Jongeren van wie de schoolprestaties achter blijven, gaan verplicht naar huiswerkbegeleiding. Er wordt nauw samengewerkt met gemeente, scholen, jongerenwerk, politie, straatcoaches, et cetera.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Ara Cora

De interventie Ara Cora ondersteunt 'lastige' en/of kansarme jongeren die aansluiting missen met het onderwijs, de arbeidsmarkt en/of de samenleving in hun persoonlijke en maatschappelijke ontwikkeling. Ara Cora wil jongeren empoweren en hun zelfverzekerdheid, zelfredzaamheid en discipline vergroten. Ook worden gevoelens van eenzaamheid, slachtofferschap en onmacht door het ervaren van vooroordelen en argwaan aangepakt. Als tegenprestatie worden jongeren verleid diverse activiteiten te verrichten in en voor hun buurt. Dit kan bijdragen aan het vergroten van de sociale binding in de buurt van de jongeren, rolmodellen voor andere jongeren, en een positiever beeldvorming van buurtbewoners over de jongeren. Ara Cora werkt samen met politie, gemeente, corporaties, welzijnsorganisaties en een groot aantal andere partners. Daarnaast worden ook de ouders en opvoeders van de jongeren betrokken bij de activiteiten van Ara Cora.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG

OVERZICHT STAPPENPLAN

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING

STAP 2

ANALYSE

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN

Beleidsdiagnose	▶
Verbeteren contact	▶
Bevorderen ontmoeting	▶
Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren	▶
Vergroten weerbaarheid	▶
Gemeentelijke aanpakken	▶

PRAKTIJKVOORBEELDEN

om sociale controle, collectieve weerbaarheid en basisveiligheid in de buurt te vergroten

Bij welke problematiek?

In sommige buurten zijn de problemen zo groot, dat overlast en verloedering het veiligheidsgevoel ondermijnen, bewoners zich verder terugtrekken, sociaal vertrouwen en informele sociale controle op elkaars gedrag neemt verder af, en polarisatie neemt toe. Een gebrek aan informele sociale controle en collectieve weerbaarheid in buurten draagt eraan bij dat ongewenst gedrag in de buurt (zoals overlast, verloedering, vandalisme, vervuiling, kleine criminaliteit) niet (meer) wordt gecorrigeerd. Het vergroten van de zelfredzaamheid van een buurt om ongewenst gedrag in de buurt *zelf* aan te pakken, en het gevoel van onmacht bij buurtbewoners te verminderen, kan niet ontbreken in een buurtgerichte aanpak om voedingsbodems voor polarisatie weg te nemen.

Doelen?

De beschreven praktijkvoorbeelden beogen de collectieve weerbaarheid in buurten te vergroten om problemen zelf op te lossen en daardoor oorzaken voor spanningen tussen bevolkingsgroepen in buurten te verminderen. Ook dragen deze interventies bij aan het creëren van basisveiligheid in de wijk waardoor het sociaal vertrouwen tussen bevolkingsgroepen kan worden hersteld, buurtbewoners eerder bereid zijn initiatieven te nemen in de buurt en anderen aan te spreken (individuele en collectieve weerbaarheid), en polarisatie wordt verminderd.

Locatie?

De genoemde praktijkvoorbeelden kunnen worden uitgevoerd op diverse locaties in de buurt.

Training omgaan met straatcultuur door buurtbewoners

Diverse organisaties en gemeenten bieden medewerkers of buurtbewoners trainingen aan om te leren omgaan met jongeren uit de straatcultuur. Doel is het leren om jongeren uit de straatcultuur te corrigeren, zodat buurtbewoners en professionals zich veiliger voelen bij het aanspreken van jongeren. Dit kan polarisatie in de buurt tussen de jongeren en overige bewoners verminderen. Het werkbare bestanddeel is het feit dat personen leren hoe zij met bepaalde situaties om moeten gaan wanneer zij geconfronteerd worden met overlast. Kennis over de straatcultuur en het trainen met een acteur lijken de werkbare elementen.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Koppelwerk

Het voornaamste doel van Koppelwerk is het vergroten van de sociale veiligheid in buurten door het stimuleren van sociale zelfredzaamheid van bewoners. De interventie wordt ingezet in buurten met een stapeling van problemen waar de het vertrouwen en betrokkenheid van bewoners laag is. Beoogd resultaat is de afname van criminaliteit, overlast en intimidatie en een toename van het vertrouwen en normbesef in de buurten. De interventie 'koppelt' een wijkagent, een opbouwwerker en eventueel een wijkbeheerder (woningcorporatie). Met hun regelmatige aanwezigheid in de wijk willen zij zichtbaar en aanspreekbaar zijn voor bewoners. De koppels werken niet met vooraf gestelde inhoudelijke doelen. Zij reageren op datgene wat er leeft en speelt in de buurt. Ze sporen bewoners aan om zelf problemen aan te pakken en meer vertrouwen te hebben in eigen kunnen. De afhankelijkheid van bewoners van overheidsingrijpen wordt daarmee verminderd en het zelfregulerende vermogen van bewoners wordt vergroot. Tegelijkertijd is er hulp van bovenaf doordat de koppels een schakel zijn tussen bewoners en instanties.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

abstract ▶
inleiding ▶
colofon ▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN
SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN
PRAKTIJKVOORBEELDEN

Beleidsdiagnose ▶
Verbeteren contact ▶
Bevorderen ontmoeting ▶
Bevorderen positief gedrag ▶
kinderen en jongeren
Vergroten weerbaarheid ▶
Gemeentelijke aanpakken ▶

Buurtambassadeurs

Buurtambassadeur zijn buurtbewoners die optreden als aanspreekpunt voor (andere) bewoners, ondernemers, politie, gemeente, corporaties en andere organisaties, op het gebied van leefbaarheid en prettig samenleven in de buurt. Actieve buurtbewoners die betrokken zijn de buurt en weten wat er speelt in de buurt, kunnen zich aanmelden als buurtambassadeur. Buurtambassadeurs fungeren als verbindend element tussen gemeente, (woning)corporatie en buurtbewoners. Ook zetten buurtambassadeurs zich in om andere bewoners te betrekken bij het leefbaar en veilig maken van de buurt. Werkzaam element is blijkens onderzoek dat de buurtambassadeurs als rolmodel fungeren, en weten wat er speelt in de wijk. Zij hebben hierdoor (over)zicht op waar aandacht aan moet worden geschonken op de punten van leefbaarheid en veiligheid.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Buurt Bestuurt

Buurt Bestuurt is een werkwijze waarbij bewoners en professionals samen bepalen welke problemen in de buurt met prioriteit moeten worden aangepakt. De bewoners geven aan welke problemen prioriteit hebben en de professionals geven aan wat zij kunnen doen om die problemen op te lossen. Hierbij wordt er ook gekeken naar wat bewoners zelf kunnen doen. Bewoners raken zo actief betrokken bij hun buurt en de beschikbare uren van de professionals kunnen effectiever worden ingezet. Door bewoners bij Buurt Bestuurt te betrekken worden ze zelfredzamer, en door actieve samenwerking worden de échte buurtproblemen aangepakt. Daarnaast kunnen de professionals veel leren van de inbreng van bewoners.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Buurtpreventieprojecten

Buurtpreventieprojecten beogen het informeel toezicht door bewoners te vergroten, en zijn allereerst gericht op het vergroten van zelfredzaamheid (empowerment) van bewoners om leefbaarheidsproblemen

in de buurt te signaleren, te melden of zelf op te lossen. Bewoners geven ongeregelde zaken door aan bevoegde instanties, eventueel aangevuld met het uitvoeren van opruim- en schoonmaakklusjes. De bewoners hebben tevens een actieve rol in het beheer van de buurt en maken daarover afspraken. Veel bewonersgroepen in deze projecten hebben een verenigingsvorm aangenomen met een bestuur en buurtcoördinatoren. Regelmatig overleggen zij met elkaar (bewoners onderling) en met de gemeente en de politie. Soms wordt ook overleg gevoerd met andere partners zoals woningcorporaties. Tijdens het overleg wordt gesproken over actuele zaken en wordt onderling informatie uitgewisseld. Projecten kunnen eventueel worden uitgebreid met woon- en leefregels. Daarbij kan door bewoners corrigerend worden opgetreden aan de hand van gezamenlijk opgestelde woon- en leefregels. Hierdoor neemt de overlast af en de leefbaarheid toe.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Buurtpreventieprojecten (sociale media)

Een moderne en digitale vorm waarin buurtbewoners samenwerken aan buurtpreventie is WhatsApppreventie. Er zijn inmiddels steeds meer WhatsAppgroepen die op lokale schaal een buurt veiliger proberen te maken. Veelal is dit op het niveau van een straat of kleine buurt. Door middel van een WhatsApp Buurtpreventie groep kunnen bewoners elkaar waarschuwen bij onraad, hulp van elkaar inroepen, en indien nodig contact leggen met de wijkagent. Daarnaast ontstaan steeds meer andere digitale vormen van buurtpreventie waarmee bewoners elkaar kunnen informeren over verdachte zaken in de wijk. Bewoners van een straat of buurt kunnen bijvoorbeeld een WhatsApp Buurtpreventie groep starten en deze aanmelden op de site zodat deze voor andere bewoners in de buurt of straat vindbaar en zichtbaar is.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG

OVERZICHT STAPPENPLAN

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING

STAP 2

ANALYSE

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN

Beleidsdiagnose	▶
Verbeteren contact	▶
Bevorderen ontmoeting	▶
Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren	▶
Vergroten weerbaarheid	▶
Gemeentelijke aanpakken	▶

Buurtveiligheidsteams (gemeente Amsterdam)

Buurtveiligheidsteams bestaan uit bewoners, ondernemers en buurtprofessionals. Een buurtveiligheidsteam beoogt de 'herovering' van de publieke ruimte, door zichtbaar op straat te zijn en te focussen op overlastthema's die bewoners zelf belangrijk vinden. De teams worden samengesteld rondom de wijkagent, toezichthouders en het Openbaar Ministerie. Afhankelijk van de problematiek in de wijk kunnen ook straatcoaches, leerplichtambtenaren, milieupolitie, jongerenwerk, buurtvereniging, winkeliersvereniging, schooldirecties en anderen aan het team worden toegevoegd. Politie mensen, andere professionals en bewoners werken op voet van gelijkheid met elkaar samen ('actieve wederkerigheid'). Buurtbewoners zitten niet alleen in het buurtveiligheidsteam (en beslissen met welke problemen het buurtveiligheidsteam aan de slag gaat) maar worden ook betrokken bij het organiseren van inspraakbijeenkomsten en het terugkoppelen van informatie en resultaten. Ook wordt ingezet op het maken van duidelijke afspraken met alle partijen over de aanpak van een probleem zodat zichtbare resultaten kunnen worden geboekt.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

BuurtPraktijkTeam

BuurtPraktijkTeams (BPT) richten zich op de bestrijding van overlast in buurten. De doelstellingen en werkwijzen van een BPT sluiten direct aan op de risicofactoren die in de wijk aanwezig zijn. Zoals overlast van jongeren en kinderen, vervuiling en botsende opvattingen over het schoonhouden van de buurt, 'achter de voordeur'-problematiek, eigen kracht van bewoners en gebrek aan toezicht en correctie van kinderen en jongeren. Met alle professionals in de buurt wordt in het BPT een lijst opgesteld van problemen die het eerst moeten worden aangepakt. Er is geen jaarplan, het plan wordt elke zes weken geëvalueerd. Zo kan snel en slagvaardig worden ingespeeld op ontwikkelingen. Rond prioriteiten zijn kleine teams gebouwd, coalities. Men kijkt bijvoorbeeld samen met bewoners in welke portieken problemen zijn en wat daaraan gedaan kan worden. In de aanpak van problematiek wordt een

andere methode gevolgd dan vaak gebruikelijk: een aanpak van onderop. Professionals proberen via onbegane wegen bij gezinnen binnen te komen, niet via geïndiceerde lijsten vanuit instituties, maar via contacten in de wijk. Bv Jeugdhulpverleners lopen ook door de buurt en komen zelf problemen op het spoor. Beoogd wordt tevens om bewoners krachtiger te maken (tools aanleren om mensen aan te spreken) en de weg naar verschillende organisaties toegankelijk en helder te maken. De bedoeling is uiteindelijk om niet om permanent in de buurt te blijven, maar om een buurt 'weer terug in zijn kracht' te zetten. Dat wil zeggen dat bewoners en professionals in een kracht worden gebracht waarin ze zelf effectief op problemen kunnen inspelen.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN

Beleidsdiagnose	▶
Verbeteren contact	▶
Bevorderen ontmoeting	▶
Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren	▶
Vergroten weerbaarheid	▶
Gemeentelijke aanpakken	▶

GEMEENTELIJKE AANPAKKEN

(wijkoverstijgend) om polarisatie tegen te gaan en verbinding tussen bevolkingsgroepen te vergroten

Burgertop (gemeente Rotterdam)

De burgertop Rotterdam is een middag waarbij burgers met elkaar in dialoog gaan over de problemen in de stad en er samen oplossingen voor zoeken. Hoewel uit dergelijke dialogen tussen burgers interessante resultaten en oplossingen voortkomen voor problemen in de stad, is dit niet het voornaamste doel. De Burgertop blijkt vooral een innovatieve manier om Rotterdammers van verschillende achtergronden met elkaar in gesprek te laten gaan. De meeste mensen komen in het dagelijks leven vooral in contact met gelijkgestemden. Op sociale media en op straat bestaat veel polarisatie over lastige kwesties als integratie. Weinig mensen gaan echt met elkaar in gesprek om de ander beter te begrijpen. De Burgertop haalt Rotterdammers uit hun bubbel en daagt ze uit om de dialoog aan te gaan met andersdenkenden. Bij wijze van loting worden rond de 50.000 Rotterdammers uitgenodigd met een persoonlijke uitnodiging via de post. Tussen de 1000 en 1500 Rotterdammers en 150 gespreksleiders zijn uiteindelijk aanwezig bij De Burgertop. Daarnaast is er een digitale tool ontwikkeld waarmee de deelnemers tot een aantal gezamenlijke kernwaarden kunnen komen. Dat is het uitgangspunt voor het bedenken van oplossingen rondom vijf domeinen: onderwijs, samenleven, sociale media, radicalisering en identiteit.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Utrecht zijn we samen (gemeente Utrecht)

In het actieplan 'Utrecht zijn we samen' (UZWS) werkt de gemeente Utrecht samen met partners, uitvoerend professionals en burgers in de stad aan het voorkomen van polarisatie en radicalisering in de Utrechtse samenleving. Het actieplan verbindt de inzet vanuit verschillende invalshoeken in de stad en de gemeentelijke organisatie.

In het plan komen de activiteiten bij elkaar van werkgroepen op het gebied van onderwijs, opvoeding, acceptatie en integratie, werk, communicatie, hulpverlening en repressie, en signalering. Het doel is het voorkomen van de verscherping van tegenstellingen tussen groepen inwoners in de Utrechtse samenleving. De gemeente zet onder andere in op het stimuleren van dialoog en gesprek over discriminatie, verbinding met bewonersinitiatieven, stimuleren van laagdrempelige ontmoetingsplekken, versterken vreedzame wijken (o.a. ouders betrekken bij bewustwording van de taal waarmee segregatie wordt vergroot en het aanbieden van opvoedondersteuning). Methodieken binnen het onderwijs richten zich op het stimuleren van gesprekken tussen docenten en leerlingen, maar ook voor vraagstukken waar jongeren tegenaan lopen. Vreedzaam is een methodiek die al door veel partners in de stad wordt gebruikt en die handvatten biedt om in gesprek te gaan met elkaar. Methodieken binnen de media richten zich op het verkennen van mogelijkheden om vreedzaam te communiceren, divers te communiceren, dialoogbijeenkomsten te organiseren dan wel ondersteunen (bv. op bestuurlijk niveau) en communicatie door en voor jongeren ontwikkelen.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Tolerant Minds (provincie Limburg)

Het Limburgse Tolerant Minds project wil een beweging in gang zetten voor meer tolerantie en minder polarisatie. Gedurende 3 jaar wordt ingezet op verschillende interventies: vloggers gaan aan de slag met bespreken van de onderwerpen, in het onderwijs worden activiteiten ingevoerd omtrent het bespreekbaar maken van, een interactief theater met deze focus zal rondtrekken, er worden cursussen mediawijsheid opgestart, bestaande en professionele (zorg)structuren worden aan de tand gevoeld en er wordt een campagne opgestart met beeldmerk en boodschap: we schieten niets op met intolerantie. De activiteiten bestaan onder andere uit het organiseren van een 'pedagogische coalitie'. Bijvoorbeeld, mensen die in het verenigingsleven actief zijn, worden geholpen om signalen te herkennen en handvaten

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG

OVERZICHT STAPPENPLAN

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING

STAP 2

ANALYSE

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN

Beleidsdiagnose	▶
Verbeteren contact	▶
Bevorderen ontmoeting	▶
Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren	▶
Vergroten weerbaarheid	▶
Gemeentelijke aanpakken	▶

gegeven wat daarmee te doen. Daarnaast worden activiteiten georganiseerd die zich vooral richten op de jongeren, zoals hen opleiden in mediawijsheid, de invloed van sociale media en het herkennen van 'fake news', maar ook een interactieve theatershow bij verenigingen. Uiteindelijk doel is een gedragsverandering onder jongeren (12-18 jaar) en hun ouders/verzorgers; meer onderling begrip, tolerantie en acceptatie. Minder angst en wantrouwen jegens anderen. Jongeren worden jongeren bewust gemaakt van vooroordelen.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Bondgenoten (gemeente Utrecht)

Bondgenoten is een netwerk op wijk/gemeentelijk niveau dat in duurzame verbinding staat met de lokale gemeenschap. Die gemeenschap is een brede doelgroep van professionals werkzaam bij politie en gemeente en het informele netwerk dat in verbinding staat met deze professionals. Voorbeelden van leden van dit informele netwerk zijn de moskee, maatschappelijke organisaties, ondernemers en individuele burgers die veel kennis en kundigheid hebben over en een groot netwerk en achterban bezitten binnen een gebied. Zij vertegenwoordigen een verscheidenheid aan doelgroepen en zorgen ervoor dat deze doelgroepen in een gebied worden gehoord en bereikt. Bondgenoten is een preventieve aanpak waarvan de organisatie ligt bij de gemeente en de politie. De belangrijkste doelstelling is netwerken te vormen en verbindingen te maken, die sociale onrust in gemeenschappen moeten voorkomen en tegengaan. In tijden van onrust moeten partijen als politie, gemeente en gemeenschap niet tegenover maar juist naast elkaar staan. Bondgenoten is een methode om 'in vredetijd' netwerken op te bouwen en te onderhouden tussen gemeente, politie en mensen uit de 'haarvaten' van lokale gemeenschappen. Dit kan op straat-, wijk- of stadsniveau.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

Sleutelpersonen netwerken

Eén van de mogelijke manieren om polarisatie (en radicalisering) op lokaal niveau te bestrijden is door het oprichten van een lokaal netwerk van sleutelfiguren, als aanvulling op een breder gemeentelijk preventief beleid en de persoonsgerichte aanpak. De kracht van een dergelijk netwerk ligt nadrukkelijk in de betrokkenheid en samenwerking tussen de gemeente, verschillende partners en sleutelfiguren. De partners kunnen met elkaar spanningen en radicalisering beter signaleren, voorkomen en tegengaan dan alleen. Verschillende gemeenten hebben de laatste jaren al een lokaal netwerk opgezet. In deze netwerken zijn zowel informele als formele sleutelfiguren vertegenwoordigd; van wijkagenten en wijkmanagers tot jongerenwerkers en andere sleutelfiguren.

- ▶ [Lees de volledige interventiebeschrijving in het uitgebreide overzicht van praktijkvoorbeelden](#)

abstract	▶
inleiding	▶
colofon	▶

AAN DE SLAG ▶

OVERZICHT STAPPENPLAN ▶

STAP 1

VOORBEREIDING EN SIGNALERING ▶

STAP 2

ANALYSE ▶

STAP 3

OPLOSSINGSRICHTINGEN ▶

STAP 4

AANPAK EN PRAKTIJKVOORBEELDEN

Beleidsdiagnose	▶
Verbeteren contact	▶
Bevorderen ontmoeting	▶
Bevorderen positief gedrag kinderen en jongeren	▶
Vergroten weerbaarheid	▶
Gemeentelijke aanpakken	▶

COLOFON

Auteur: Ron van Wonderen
M.m.v: met medewerking van Maaïke van Kapel en Rozetta Meijer.
Vormgeving: Ontwerpburo Suggestie & illusie
Financier: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Uitgave: Kennisplatform Integratie & Samenleving
P/a Verwey-Jonker Instituut
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
T (030) 230 3260

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Integratie & Samenleving: www.kis.nl.

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2019.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Kennisplatform Integratie & Samenleving

Kennisplatform Integratie & Samenleving doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond integratie, migratie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste vermogen een antwoord op.

Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving. Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, de [nieuwsbrief](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#).

Kennisplatform Integratie & Samenleving is een programma van het Verwey-Jonker Instituut en Movisie. T 030 230 32 60 | E info@kis.nl

